

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA VE KIRSAL
KALKINMADA UZMAN ELLER PROJESİNİN ANALİZİ**

Nilgün TAŞLI KAYAALP

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Neşe SONGÜR**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

AĞUSTOS 2022

**TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMA VE KIRSAL KALKINMADA
UZMAN ELLER PROJESİNİN ANALİZİ**

Nilgün TAŞLI KAYAALP

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS 2022

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

(İmza)

Nilgün TAŞLI KAYAALP

24.08.2022

TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMA VE KIRSAL KALKINMADA
UZMAN ELLER PROJESİNİN ANALİZİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Nilgün TAŞLI KAYAALP

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2022

ÖZET

Bu çalışmada kırsal kalkınma ve Türkiye'deki kırsal kalkınma faaliyetlerinin amaç ve kapsamı gözetilerek; Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi'nin, projeden yararlananlar ve bu projede görev alan personelin bakış açısıyla analizi amaçlanmıştır. Projenin hedef grubunun eğitimli gençler olması sebebiyle öncelikle bu girişimcilerin projenin hedef kitlesine uyumluluğu, kırsal kalkınma faaliyetleri kapsamında projenin amaçları doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmediği ve proje süreçlerinde yaşanan olumlu, olumsuz durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda projenin uygulandığı 4 pilot il olan Amasya, Düzce, İzmir, Mardin illeri araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmanın ana materyalini bu illerde hibe almaya hak kazanan girişimciler ve projede görevli personel olmak üzere toplamda 99 kişi ile yapılan anket çalışmaları oluşturmaktadır. Öncelikle hedef kitleye yöneltilen demografik sorularla araştırma yapılmış, ikinci olarak projenin amacına uygunluğu araştırılmış ve elde edilen sonuçlara göre projenin amacına uygun yönleri ve amacından uzaklaşan noktaları analiz edilmiş ve ileriki dönemler için projenin ülke genelinde uygulanırken faydalı olabilecek öneriler sunulmuştur. Son olarak projenin süreçleri ile ilgili araştırma yapılmış, yaşanan sorunlar ve olumlu durumlar tespit edilmiş, sorunlara çözüm önerileri sunulurken uygun olan yönler öne çıkarılmıştır. Genel olarak projenin faydalı ve başarılı olduğu sonucuna varılmış. Getirilen öneriler ile iyileştirilecek olan projenin 81 ilde uygulanmasının, kırsal kalkınmayı destekleyeceği, işsizlik sorununu çözmeye yardımcı olacağı, kırdan kente göçü azaltarak kırsal bölgelerde yaşayan nüfusun artmasına ve nitelikli tarımsal üretim yapılmasına katkı sağlayacağı görüşüne varılmıştır.

Bilim Kodu : 111614

Anahtar Kelimeler : kırsal kalkınma, kırsalda istihdam, tarımsal desteklemeler

Sayfa Adedi : 133

Tez Danışmanı : Prof Dr. Neşe SONGÜR

Öğrenci ORCID ID :

RURAL DEVELOPMENT IN TURKEY AND
ANALYSIS OF EXPERT HANDS PROJECT IN RURAL DEVELOPMENT
(Master's Thesis)

Nilgün TAŞLI KAYAALP

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

August 2022

ABSTRACT

In this study, it is aimed to analysis the Expert Hands Project in Rural Development from the perspective of the beneficiaries of the project and the personnel involved in the project considering the purpose and scope of rural development and rural development activities in Turkey. Since the target group of the project is educated young people, initially, the compatibility of these entrepreneurs and the target group, whether the activities are in scope of the project and positive-negative situations within the lifecycle of the project is presented. In this scope, 4 pilot cities Amasya, Düzce, İzmir, Mardin are determined as area of research where the project is applied. The main attributes of the research is the entrepreneurs who entitled to receive a grant and 99 questionnaire results for the personnel who participated in this project. By the help of the demographical questions to the participants, target group was researched firstly. In the second place, the compatibility of the project to the scope was studied and the relevant & irrelevant points were determined which provides advice for future projects within the nation-wide. Lastly, lifecycle of the project was probed, solutions were provided for the ascertained problems and the positive applications were distinguished. All in all, it is concluded that the project is beneficial and successful. It is deduced that, application of the project going to be enhanced with the advices in 81 cities will contribute to rural development, unemployment problem, rural population increase and qualified agricultural production.

Science Code : 111614
Key Words : Rural development, rural employment, agricultural supports
Page Number : 133
Supervisor : Prof Dr. Neşe SONGÜR
Student ORCID ID :

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca, beni her zaman teşvik eden, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, yardım ve katkılarını sunan, bana inanan ve sabır gösteren, TODAİE’de ve daha sonraki süreçte büyük desteğini hissettiğim çok değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Neşe SONGÜR’e teşekkür ederim. Araştırma verilerini elde etme konusunda gerekli izinleri veren ve bilgi paylaşımı yapan Tarım Reformu Genel Müdürlüğü yöneticileri, Kırsal Kalkınma Daire Başkanlığı ve pilot illerdeki Tarım ve Orman Müdürlüğü personeli ve değerli zamanlarını bana ayıran Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi yararlanıcılarına teşekkür ederim. Özellikle manevi destekleri için yanımda olan tüm arkadaşlarıma ve editörlük desteği için Dr. İnci Söğütlü Doğan arkadaşşıma teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca başta eşim Serdar olmak üzere yaşamımın her döneminde olduğu gibi bu çalışmamda da yanımda olduklarını hissettiren, her türlü manevi desteklerini hiç eksik etmeyen aileme, onlarla geçireceğim zamanı bana verdikleri için kızım İpek ve oğlum Ekin’e teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

Nilgün TAŞLI KAYAALP

24 Ağustos 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv
1. GİRİŞ.....	1
2. KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1.Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Temel Kavramlar	5
2.1.1.Kalkınma Tanımı.....	5
2.1.2.Sürdürülebilir Kalkınma.....	6
2.1.3.Kırsal Kalkınma	8
2.1.4.Kırsal Alan Tanımı.....	10
2.1.5.Kırsal Yoksulluk ve Kırsalda İstihdam	11
2.1.6.Kırsal Nüfus	12
2.1.7.Kırsal Alanın Sosyo - Kültürel Yapısı	13
2.1.7.1.Kırsalda eğitim.....	13
2.1.7.2.Kırsal örgütlenme.....	15
2.1.7.3.Kırsalda Dezavantajlı Gruplar	15
2.1.8.Kır - Kent İlişkisi.....	16
2.2. Kırsal Yatırımlar ve Girişimcilik	17
2.2.1.Aile Çiftçiliği.....	17
2.2.2.Kırsal Alanda Girişimcilik	18

3. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA KIRSAL KALKINMA.....	21
3.1. Türkiye’deki Kırsal Kalkınma Politikaları	21
3.1.1.Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi (1920-1960).....	21
3.1.2.Planlı Kalkınma Dönemi (1960-2004)	22
3.2. Türkiye’de Uygulanan Bazı Kırsal Kalkınma Projeleri	22
3.2.1.Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) ...	22
3.2.2.Genç Çiftçi Projesi	23
3.2.3.IPARD	24
3.2.4. LEADER	24
3.3. Dünyada Kırsal Kalkınma Uygulamaları	25
3.3.1.Avrupa Birliği’nde Kırsal Kalkınma Uygulamaları.....	26
3.3.2.Amerika Birleşik Devletlerindeki Kırsal Kalkınma Uygulamaları	28
3.3.3.Çin’de Kırsal Kalkınma Uygulamaları	29
3.3.4.Norveç’teki Kırsal Kalkınma Uygulamaları	29
4. KIRSAL KALKINMADA UZMAN ELLER PROJESİ.....	31
4.1.Projenin Genel Tanıtımı	31
4.1.1.Proje Kapsamında Desteklenen Konular.....	32
4.1.2.Proje İçin Ayrılan Bütçe.....	33
4.2. Projenin Gerekçesi	34
4.3. Projenin Mevzuatı	35
4.4.Projenin Amacı ve Kapsamı.....	37
4.5.Proje Süreci ve Aşamaları	38
4.5.1.Proje Başvuru ve Değerlendirme Aşaması.....	38
4.5.2.Proje Başvuru ve Değerlendirme Aşamasına İlişkin İstatistikî Veriler	40
4.5.3.Proje Uygulama Süreci.....	43
4.5.4.Proje Uygulama Aşamasına İlişkin İstatistikî Veriler	44

5. KIRSAL KALKINMADA UZMAN ELLER PROJESİNİN ANALİZİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	49
5.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi	49
5.1.1. Tezin Amacı	49
5.1.2. Tezin Önemi	50
5.2. Araştırmanın Kapsamı, Varsayım ve Sınırlılıkları	53
5.2.1. Araştırmanın Kapsamı	53
5.2.2. Araştırmanın Varsayımları	54
5.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	54
5.3. Materyal ve Yöntem	54
5.3.1. Materyal	54
5.3.2. Yöntem	55
5.3.2.1. Çalışma Grubu	56
5.3.2.2. Anketlerin Hazırlanması ve Uygulanması	57
5.3.2.3. Anket Verilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi	59
5.4. Araştırma Bulguları ve Yorum	59
5.4.1. Girişimcilere Yönelik Bulgular	59
5.4.1.1. Girişimcilerin demografik ve diğer bazı özelliklerine yönelik bulgular	59
5.4.1.2. Projenin amacına uygunluğunun değerlendirilmesine yönelik bulgular	63
5.4.1.3. Projenin Süreçlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	75
5.4.2. Proje Çalışanlarına Yönelik Bulgular	81
5.4.2.1. Proje çalışanlarının demografik özelliklerine yönelik bulgular	81
5.4.2.2. Projenin amacına uygunluğunun değerlendirilmesine yönelik bulgular	83
5.4.2.3. Proje Süreçlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular	87
6. SONUÇ	101

KAYNAKLAR	111
EKLER.....	115
EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ.....	115
EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ.....	121
EK-3 ETİK KOMİSYON İZNİ	128
EK-4 ANKET ÇALIŞMASI İZNİ	131
ÖZGEÇMİŞ	133

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge 4.1. Program Bütçesinin Dağılımı	34
Çizelge 4.2. Başvuruların Pilot İllere Göre Dağılımı.....	40
Çizelge 4.3. Kesin Başvuruların İllere ve Konulara Göre Dağılımı	41
Çizelge 4.4. Kesin Başvuruların Alt Konulara Göre Dağılımı	42
Çizelge 4.5. Başvuru Sahiplerinin İller Bazında Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı	43
Çizelge 4.6. Tamamlanan Projelerin Konularına Göre Dağılımı.....	45
Çizelge 4.7. Proje Sayılarının ve Yatırım Bütçelerinin Proje Konularına Göre Dağılımı	46
Çizelge 5.1. Anket Formlarındaki Soruların Araştırma Amacına Göre Dağılımları .	58
Çizelge 5.2. Girişimcilerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	60
Çizelge 5.3.Girişimcilerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	60
Çizelge 5.4. Desteklenen Girişimcilerin Medeni Durumu.....	61
Çizelge 5.5. Desteklerden Faydalanan Hak Sahiplerinin Eğitim Durumu.....	62
Çizelge 5.6. Girişimcilerin Birlikte Yaşadıkları Kişilerin İllere Göre Dağılımı.....	63
Çizelge 5.7. Aile geçimini sağlayan bireylerin dağılımı.....	64
Çizelge 5.8. Ailede tarımsal faaliyetle uğraşan bireylerin dağılımı.....	64
Çizelge 5.9. İkamet yerlerinin il/ilçe merkezine uzaklığı	65
Çizelge 5.10. Girişimcilerin ana geçim kaynakları	66
Çizelge 5.11. Girişimcilerin sosyal güvence durumları	66
Çizelge 5.12 Girişimcilerin STK üyelik durumları.....	68
Çizelge 5.13. Mezun olduktan sonra geçen süre.....	69
Çizelge 5.14. Mezun olduktan sonra işsiz kalınan süre	70
Çizelge 5.15. Girişimcilerin Başvurudan Önceki Tarımsal İşletme Varlığı	70
Çizelge 5.16. Girişimcilerin Projeye Başvurma Sebepleri.....	71

Çizelge 5.17. Girişimcileri Kırsal Alana Bağlayan Sebepler.....	71
Çizelge 5.18. Hibe Desteğinin Girişimcilere Sağladığı Katkı	72
Çizelge 5.19. Girişimcilerin Projenin Amacına Uygunluğuna Yönelik Düşünceleri	74
Çizelge 5.20. Girişimcilerin projeden haberdar olma şekilleri	75
Çizelge 5.21. Projeye tekrar başvurma durumu	76
Çizelge 5.22. Proje sürecinde karşılaşılan sorunlar ve güçlükler.....	77
Çizelge 5.23. Proje sürecinde karşılaşılan sorunların çözüm yolları	78
Çizelge 5.24. Girişimcilerin proje süreci ile ilgili ifadeler hakkındaki düşünceleri ..	79
Çizelge 5.25. Çalışanların projenin bölgelerine sağladığı katkılar hakkındaki düşünceleri	84
Çizelge 5.26. Çalışanların Projenin Yenilikçi Unsuru Hakkındaki Düşünceleri	85
Çizelge 5.27. Projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular	86
Çizelge 5.28. Çalışanların Hedef Kitleyi Proje Hakkında Bilgilendirme Yollar	88
Çizelge 5.29. Çalışanların cinsiyet faktörü hakkındaki düşünceleri	89
Çizelge 5.30. Proje süresince sunulan hizmetler.....	89
Çizelge 5.31. Proje Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorlukların Nedenleri	90
Çizelge 5.32. Proje Tamamlanma sürecini etkileyen faktörler	92
Çizelge 5.33. Proje sürecinde merkez teşkilatının rolü.....	92
Çizelge 5.34. Proje sürecinde karşılaşılan güçlükler	93
Çizelge 5.35.Çalışanların projeden elde ettikleri deneyimler	95
Çizelge 5.36. Projenin yeni döneminde ağırlık verilmesi gereken konular	98

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 5.1. Girişimcilerin Çiftçilik Tecrübeleri	67
Şekil 5.2. Girişimcilerin Proje Öncesi ve Sonrası İkamet Durumları	68
Şekil 5.3. Girişimcilerin ilave eğitim alma durumu	76
Şekil 5.4. Çalışanların cinsiyete göre dağılımı.....	82
Şekil 5.5. Çalışanların unvanlarına göre dağılımı.....	82
Şekil 5.6.Çalışanların hizmet sürelerine göre dağılımları.....	82
Şekil 5.7.Çalışanların eğitim durumuna göre dağılımı	83

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPARD	Katılım Öncesi Mali Yardım Aracının Kırsal Kalkınma Bileşeni
KDV	Katma Değer Vergisi
KKYDP	Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı
OTP	Ortak Tarım Politikası
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları
TDYK	Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kurulu
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YEG	Yerel Eylem Grubu
YKS	Yerel Kalkınma Stratejisi

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın ana konusunu kırsal kalkınma kavramı, Türkiye’de kırsal kalkınma alanındaki mevcut durum, kırsal kalkınma politikaları ve bu kapsamda yürütülen “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin” analizi oluşturmıştır. “Kalkınma” kavramından yola çıkarak kırsal kalkınma ile ilgili diğer temel kavramlar, kırsal kalkınmayı araştırma konusu olarak seçmede etkili olan unsurlar araştırılmıştır. Kırsal kalkınmanın kamu yönetimi ile ilişkisinin anlaşılması için kamu politikaları, bu politikaların amaçları ve özelliklerine değinilmiştir.

Türkiye’de kırsal kalkınmada en büyük rol üstlenen kuruluş Tarım ve Orman Bakanlığı’dır. Bakanlığın görevleri arasında yer alan kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesi faaliyetlerinden birisi, 2019 yılından itibaren uygulanan “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi” dir.

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin mevzuatı, amaçları, kapsamı, alınan başvuruların değerlendirilmesi ve projenin uygulamaları ile ilgili bilgi aktarımının ardından projeden yararlanan girişimciler ve proje çalışanları bakış açısıyla analiz edilmesi çalışmanın kapsamını oluşturmıştır.

Projenin hedef grubunun eğitimli gençler olması sebebiyle öncelikle bu girişimcilerin projenin hedef kitlesine uyumluluğu değerlendirilmiş, daha sonra ise kırsal kalkınmayla ilgili projenin amaçları doğrultusunda gerçekleşip gerçekleşmediği ve proje süreçlerinde yaşanan olumlu, olumsuz durumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır

Bu temel amaç çerçevesinde; belirtilen analizi yapabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Hibe verilen girişimcilerin demografik ve projenin amacıyla uyumlu bazı özellikleri (ikameti, STK üyeliği, işsizlik süresi, tarımsal işletme varlığı, başvurma amacı, kırsal alanda yaşama sebebi vb.) nelerdir?
2. Girişimciler projenin amaca uygunluğunu nasıl değerlendirmektedirler?
3. Girişimciler proje süreçlerini nasıl değerlendirmektedirler?
4. Proje çalışanlarının demografik özellikleri nelerdir?
5. Proje çalışanları projenin amaca uygunluğunu nasıl değerlendirmektedirler?
6. Proje çalışanları proje süreçlerini nasıl değerlendirmektedirler?

Böylece yapılan kırsal kalkınma faaliyetlerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilerin neler olabileceği araştırılarak ilgililerin ve uygulayıcıların paylaşımına sunulması amaçlanmıştır.

Ayrıca projede görev alan personelin proje hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi ve pilot uygulama sürecinin personel tarafından değerlendirilmesi suretiyle projenin diğer kırsal kalkınmayı destekleme projelerinden hem farklılığı hem de kırsal kalkınmaya sağlayacağı katkıların ortaya konması amaçlanmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye’ de tarım sektörü, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı itibarıyla ülke kalkınmasında en önemli sektörlerin başında gelmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığı bu alandaki baş aktördür. Bakanlığın görev alanındaki faaliyetler, belirlenen amaç, hedef ve stratejiler doğrultusunda yürütülmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında “kırsal kalkınma” kavramına ilk kez yer verilmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planından itibaren ise “kırsal kalkınma” adı altında ayrı bir bölüm oluşturulmuş. Böylece tarım konusundaki planlamalarda kırsal kalkınmaya yer verilerek ülke kalkınmasında kırsal kalkınmanın ne derece önemsendiği görülmektedir.

Uzman Eller Projesinin araştırma konusu olarak seçilmesinde, kırsal kalkınmaya büyük önem verilmesi ve projenin amacının ve hedef kitlesinin diğer desteklemelerden farklı olması etkili olmuştur.

Projenin kırsal bölgelerde hayata geçirilmesinin ardından nitelikli kişilerin yapacakları yatırımlar sayesinde, tarımsal üretimde verim artarak sürdürülebilir üretime ve profesyonel üretim şekillerinin gelişimine katkı sağlaması hedeflendiği anlaşılmaktadır. Eğitimli ve nitelikli kişilere destek verilmesi ve sektördeki potansiyel işgücünün istihdamının öncelikli hedef olarak görülmesi, bu projeyi diğer desteklemelerden farklı kılmaktadır.

Tarım sektöründe bugüne kadar üretimde kalite ve verimi arttırmaya yönelik pek çok destekleme faaliyeti gerçekleşse de yükseköğrenim görmüş nitelikli işgücünün hedef kitle olarak belirlendiği ilk proje “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi”dir”. Bu kişilerin proje ile ilgili bildirmiş oldukları görüşlerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkan araştırma bulgularının kamu yönetimi disiplinine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma; Uzman Eller Projesi ile ilgili yapılan ilk olmasının yanında Uzman Eller Projesinden hibe alan eğitimli genç nüfusun yapmış olduğu kırsal alanda sürdürülebilir girişimlerin, küçük aile işletmeciliğinin ve kırsal nüfusun gençleştirilmesi ile ilgili destekleme faaliyetlerinin araştırıldığı için ayrıca önemlidir.

Çalışmadan elde edilecek sonuçların Uzman Eller Projesi ile ilgili Bakanlık uygulamalarının düzenlenmesine katkıda bulunacak olmasının yanında, bu sonuçlardan kamu yönetimi alanında da bilimsel kaynak niteliğinde yararlanılabilecektir.

Tez çalışması toplam beş bölümden meydana gelmektedir. Tezin birinci bölümünde araştırmanın, kuramsal ve kavramsal çerçevesine değinilmiş, “kalkınma” ve “kırsal kalkınma” tanımları başta olmak üzere kırsal kalkınma ile ilgili diğer kavramlar hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde kırsal kalkınma ile ilgili, Türkiye’deki ve dünyadaki bazı kırsal kalkınma faaliyetleri örneklerine yer verilmiş, üçüncü bölümde araştırmanın ana konusunu oluşturan Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın amacı ve öneminden bahsedilmiş, araştırmanın kapsamı ve varsayımlarına değinilmiş ve araştırma sürecinde kullanılan materyal bilgileri ve uygulanan yöntemler belirtilmiştir. Dördüncü bölümde aynı zamanda araştırma alanı hakkında temel verilerin yer aldığı Amasya, Düzce, İzmir, Mardin illerinde uygulanan anketler sonucu toplanan veriler bulguya dönüştürülmüş, söz konusu bulgular yorumlanmış ve tartışılmıştır. Tezin son bölümünde ise sonuçlar ortaya konulmuş ve bu sonuçlar çerçevesinde öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

2. KURAMSAL ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tez çalışmasının bu bölümünde kırsal kalkınma ile ilgili literatür taraması yapılmış ve araştırma konusuyla ilgili olabilecek kavramlar aktarılmıştır.

2.1. Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Temel Kavramlar

Tezin ana konusunu oluşturan kırsal kalkınma kavramına geçmeden önce kaynak araştırmasına kalkınma kavramı ile başlamanın daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Kırsal kalkınma kavramı da kalkınma ana çatısı altında inceleneceğinden öncelikle kalkınma kavramına yer verilmiştir. Ardından kırsal kalkınma ve ilgili olabilecek diğer kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1.Kalkınma Tanımı

“Kalkınma” kavramı üzerinde en çok tanım yapılan kavramlardan biri olup, bir ülkenin yapısal niteliklerinin olumlu yönde değişimidir. Bir ülkenin ekonomi, sağlık, eğitim, ulaşım, sosyal güvenlik, adalet, vb. yapılarının ve o ülkede uygulanan siyasetin değişmesiyle; o ülkede yaşayan insanların maddi ve manevi olarak ilerlemesi ve giderek toplumun refahının artmasıdır. Daha geniş anlatımla kalkınma; ekonomik anlamda büyümesi, vatandaşların gelir dağılımının birbirine yakın olması, sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi, siyasal ve kültürel alanda iyileştirilmeler yapılması ve çevreye, doğaya saygılı olunması olarak tanımlanmaktadır. (Tolunay ve Akyol, 2006)

Kalkınmak için öncelikle ekonomik olarak büyümek hedeflenmektedir. Ancak bir toplumda ülkenin gelir ve servetinin mümkün olduğu kadar adaletli dağıtılması, refah düzeyinin artması, maddi geliri düşük kesimlerin güçlendirilmesi, eğitimin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, nitelikli çalışan sayısının ve istihdamın artırılması, gerekli alt yapı yatırımlarının yapılması ve geliştirilmesi “kalkınma ekonomisi” olarak belirtilmektedir. Kalkınma ekonomisi daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmaya çalışma çabaları olarak da ifade edilebilir.

Bir diğer tanıma göre kalkınma, sadece üretimin ve kişi başına gelirin artırılması demek olmayıp, az gelişmiş bir ülkede iktisadi ve sosyo-kültürel yapının da değiştirilmesi ve yenileştirilmesidir. Bu tanımlamaya göre kalkınmanın temel öğeleri; kişi başına düşen milli gelirin artırılması, üretim faktörlerinin etkinlik ve miktarlarının

değişmesi ile sanayi ve hizmet kesiminin milli gelir ve ihracat içerisindeki payının artırılması şeklinde sıralanabilir. (Işık ve Baysal, 2011)

Kalkınma ile ilgili tanımları çoğaltmak mümkündür. Ancak her tanım kalkınmanın farklı bir yönünü ön plana çıkarırken gelişim ve değişim ortak payda olarak görülmektedir. Günümüzde ekonomik olarak algılanabilecek kalkınma yaklaşımları insan merkezli olmaktadır. Kalkınma kavramı ilk düşünüldüğünde ekonomik bir argüman olarak ele alınmasına karşın, bu kavramın ekonomik alanın dışında daha geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. Kalkınma kavramı, bir ekonomik üretim ve kişi başına milli gelirin artırılmasının yanı sıra, sosyal ve kültürel yapının değiştirilmesi ve geliştirilmesini de kapsayan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır (Tıraş, 2012)

Kalkınma farklı amaçları ve süreçleri içerebilir. Kalkınma için insanların daha fazla gelir elde ederek, yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için, bir sosyal sisteme yeni ve modern üretim tekniklerinin sunulmasını gerektirebilir. Kalkınma; geleneksel toplumun, gelişmiş modern ülkelerin sahip olduğu toplumsal ve teknolojik yapıya dönüştürülmesi olarak anlaşılabılır. İnsanların ve toplumların kendilerine güvenli bir gelecek kurabilmelerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi olarak düşünülebilir. İnsanların ne yapacaklarını, aldıkları sağlıklı kararlar ile belirledikleri özgür deneyimler olarak algılanabilir (Tolunay ve Akyol, 2006).

Özetle kalkınma kavramı, önceleri sadece ekonomi ile ilişkilendirilip bu yönde büyüme, sanayileşme ve kırdan kente yönelmenin artması olarak tanımlansa da, daha sonraları ekonomik büyümenin yanı sıra, sosyal ve kültürel alandaki dengeli kalkınma, sosyal adalet, fırsat eşitliği, özgürleşme, ilerleme ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramlarla birlikte anılmaktadır.

2.1.2.Sürdürülebilir Kalkınma

“Sürdürülebilirlik” kelimesi “daimi olma yeteneği, sürekliliği olan” şeklinde tanımlanmaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma” ise; “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan, bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir kalkınma anlayışı” olarak tanımlamak mümkündür. (Çetin, 2006).

Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın sadece bir dönem değil sürdürülebilir olmasını, süreklilik arz etmesini ifade etmektedir. İnsan ile doğa arasında denge

kurarak doğal kaynakları tüketmeden, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kalkınmasına olanak verecek şekilde bugünün ve geleceğin yaşamını ve kalkınmasını programlama anlamını taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın; ekonomik, sosyal, mekânsal, kültürel ve çevre boyutu bulunmakta ve her biri karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir (Kaypak, 2011).

Bu görüşe göre doğal kaynakların gelecek kuşakların da yararlanacağı üretken yatırımlara dönüştürülmesi gerekmektedir; bu da sürdürülebilir büyümeyi sağlayacaktır. Bu durumda kirlenmenin ve doğal kaynakların tüketiminin belli sınırların üzerinde seyretmesinin çevrede onarılamaz tahribata yol açacağı ileri sürülmüştür. Sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde, sabit sermaye stoku artırılması ilkesinin yanı sıra, çevre tahribatının önlenmesi ve doğal kaynakların kullanımına ilişkin bazı kısıtların da getirilmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma değişimlerin gerçekleştiği bir süreçtir. Ekonomik, sosyal ve çevresel sistemlerin esnekliği korunarak, sürdürülebilir bir zaman diliminde kişilerin veya toplumların isteklerini gerçekleştirmeleri, kendi yeteneklerini ve kapasitelerini ortaya çıkarabilmeleri için önlerine fırsatların sunulması sürecidir. (Çetin, 2006).

Sürdürülebilirlik yaklaşımını kalkınmada özellikle kırsal kalkınmada önemli kılan unsurlar;

- Yoksulluğu sona erdirmek,
- İstihdam ve sürdürülebilir geçimlik yaratmak,
- Çevreyi korumak ve ıslah etmek,
- Kadının sosyal ve ekonomik olarak gelişimini teşvik etmek,
- Kalkınma çalışmalarında katılımcılığı sağlamak,

şeklinde sıralanabilir (Altuntaş, 2016).

Sürdürülebilir kalkınma olgusunun; yoksulluk ve mahrumiyeti gideren, çevre kalitesini arttıran, insana önem veren ve kurumsal değişim olmak üzere dört unsuru bulunmaktadır (Altıntop, 2014). 2012 yılında düzenlenen Rio+20 Konferansı (Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı) bu konuda önemli ipuçları vermektedir. Konferans sonrasında “İstedığımız Gelecek” bildirgesinde 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi ortaya konmuştur. Bu hedeflerin altında 169 alt hedef

vardır. Bunlar arasında: toplumsal cinsiyet eşitliği, çevre, su, tarımsal üretim, gıda güvenliği, kırsal refah, kırsal ekonominin güçlendirilmesi, kırsal yoksulluğun azaltılması, iklim değişikliği, sürdürülebilir yaşam gibi doğrudan kırsal kalkınmayı ilgilendiren hedefler bulunmaktadır. Bu hedefler aynı zamanda kırsal kalkınma uygulamalarında, politikalarında sürdürülebilirliğin gerekliliğini oraya koymaktadır. Bundan sonraki kırsal kalkınma uygulamalarında ister kamu, ister özel sektör, ister sivil toplum kuruluşları, ister birlikte düzenlensin, sürdürülebilirliğin vazgeçilmez bir koşul olduğu belirmektedir. (Anonim, 2019b)

Kalkınma kavramı daha önce anlatıldığı gibi ekonomik büyümenin yanı sıra, ekolojik ve sosyal gelişmeyi nasıl kapsıyorsa bu anlamda sürdürülebilir kalkınma da insanlığın toplam yaşam kalitesiyle ilgilenmekte ve yaşam kalitesinin gelişimindeki devamlılığı ifade etmektedir.

2.1.3.Kırsal Kalkınma

Kalkınma kavramı toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik yapısının değişmesiyle birlikte halkın yaşamının maddi ve manevi bağlamda iyileşmesi sonucunda toplumsal refah düzeyindeki artış olarak tanımlanmaktadır. Kırsal kalkınma; insan yaşamına olumsuzluklar getiren ve kırsal çevre koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalardır. (Ekonomi Ansiklopedisi, 1983)

Küçük toplulukların içinde bulundukları ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaları ile devletin bu konudaki çabalarının birleştirilmesi, ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması süreci olarak da tanımlanabilir. (Eraktan ve Yıldırak, 1989)

Kırsal kalkınma kavramı günümüzde kırsal alanlar, kırsal yerleşimler, kırsal kesim, kırsal nüfus, kırsal ekonomi, kırsal toplum ve kırsal çevre gibi çok çeşitli kavramlarla birlikte anılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki kalkınma yaklaşımlarına, devletlerin sosyal devlet ve refah toplumu olma çabası egemen olmuştur. Bu yaklaşıma göre şekillenmiş olan kırsal kalkınma, tarımsal politikaları tamamlayıcı bir işlevle hayata geçirilmiş bir politika alanı olmuştur. Kırsal kalkınmayı genel olarak; tarımsal işletmelerin yeterli ve düzenli gelir elde etmesi ile kırsal hanelerde refah artışının sağlanması amaçlarını birlikte gerçekleştirmek üzere hedef

kitlesini çoğunlukla çiftçilerin ve köylülerin oluşturduğu bir politika alanı olarak tanımlamak mümkündür. (Anonim, 2019a)

Kırsal kalkınma ile tarımsal kalkınma kavramları arasındaki benzerlik, bu iki politika alanı arasında belirgin bir farklılık oluşmadığını göstermektedir. Kırsal kalkınma politikaları sadece tarıma bağlı olmayan çok sektörlü ve çok paydaşlı entegre bir yaklaşım ile uygulanmaktadır. Günümüzde kırsal kalkınma politikaları sürdürülebilirlik kavramı temelinde oluşturulmakta, uygulamalar ise daha çevreci ve kapsayıcı bir anlayışla hayata geçirilmektedir. Kırsala yönelik politikalar toplum odaklı iken, tarım politikaları üretim odaklıdır. Bu nedenle kırsal kalkınmada toplum ve ekonomi odaklı politikalar arasında dengeleyici önlemlere başvurulmaktadır. Kırsal kesimdeki kalkınma sorunlarının, mekânsal ve sektörel politika öncelikleri arasında denge sağlayan stratejik ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. (Anonim, 2019a)

Yeni kırsal kalkınma anlayışına göre; genç nüfusun kırsal alanda kalkınma faaliyetleri içerisinde daha fazla yer aldığı, tarım ve orman sektörünün başat olduğu fakat diğer sektörlerin de kırsal alanda daha fazla geliştiği, AR-GE sonucu elde edilen teknolojinin kırsalla daha fazla entegre olduğu, yenilikçi düşünce sistemine sahip, olumsuz şoklara karşı sürekli hazır bulunan, ekonomik ve sosyal refahı sağlamış bir kırsal kesimin oluşması için kapsayıcı bir anlayışla hareket eden bir politika çerçevesi çizmektedir. Bu çerçeve sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası sorumlulukları da üstlenen bir yapıda olmak zorundadır. Yaşadığımız gezegene karşı sorumluluklarımız kırsal kalkınma politikalarının çevre politikaları ile entegrasyonunu zorunlu kılmaktadır. Kaynakların sürdürülebilir kullanımı, kırsaldaki halkın temel gereksinimlerinin karşılanması için çevrenin sunduğu olanakların akılcı kullanımı kırsal kalkınma çalışmalarının önemli bileşenlerinden biridir. Tarım ve tarım dışı sektörlerde meydana gelen değişimler sonucu ortaya çıkan mal ve hizmetleri tüketen bir toplumdaki ziyade bu mal ve hizmetlerin geliştirilmesinde yer alan inovasyon mantığına sahip bir toplumun oluşturulması yeni dönem stratejisi içerisinde değerlendirilmektedir. (Anonim, 2019b)

2.1.4.Kırsal Alan Tanımı

Kırsal kalkınma doğrudan kırsal alan ile ilişkili bir kavramdır. Kırsal alan, sosyo-ekonomik faaliyetlerin genellikle tabii kaynakların kullanımına dayandığı, düşük yoğunluklu nüfusun var olduğu, birincil ilişkilerin ve geleneksel davranış kalıplarının korunduğu ve birçok olanağın fazla gelişmediği alanlar olarak tanımlanabilir (Anonim, 2004).

Çevrenin doğal ve yapılaşmadan uzak, düşük nüfuslu ve ana geçim kaynaklarının tarımsal faaliyetler olduğu yerler kırsal alan olarak kabul edilmektedir. Kırsal alan, kır ve kentler arasındaki farklılıklara göre belirlense de, o bölgede yaşayanların demografik ve sosyolojik farklılıklarını da içermektedir. Ancak kırsalı tanımlayan temel değişkenler üzerinde tam bir fikir birliği bulunmamaktadır. Nüfus yoğunluğu, sosyokültürel özellikler ve kurumsal yapılanma gibi pek çok farklı değişken de farklı ülkelerde ve farklı zamanlarda kırsalı tanımlamak için kullanılmaktadır (Anonim, 2021).

Türkiye’de kırsal kalkınma politikalarına temel teşkil eden tanım, 2014- 2022 yılları için hazırlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisinde de ifade edildiği üzere, nüfus eşiği ölçütünü temel alan kır-kent tanımıdır. 1982 yılında yayınlanan Kent Eşiği Araştırması’na göre asgari kentsel fonksiyonları gösteren yerleşim yerlerindeki nüfus 20 bin olarak kabul edilmiştir. Bu tanıma göre, 20 binden düşük nüfusa sahip tüm yerleşim yerleri kırsal yerleşim yeri olarak kabul edilmektedir. (Anonim, 2015). Büyükşehir belediyesi sınırları içinde olup mahalleye dönüşen yerlerde sosyo-ekonomik durumu, şehir merkezine uzaklığı, belediye hizmetlerine erişimi, mevcut yapılaşma durumu ve benzeri hususlar dikkate alınarak kırsal niteliği devam ettiği tespit edilen yerler de kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan olarak belirlenmiştir.

Kırsal alan tanımlamasında yerleşim yerlerinin idari statüsü temel ölçüttür. İl ve ilçe merkezleri dışında kalan tüm yerleşim yerleri köy (beldeler dâhil) kabul edilmektedir. Tipolojik tanımlamalar, bölgesel politikaların yönlendirilmesi ve kaynak kullanım etkinliği açısından temel başlangıç noktasıdır. Türkiye’de bu konudaki eksiklik ve veri bulma konusundaki sıkıntılar, yapılan çalışmaların değerlendirilmesini sınırlandırmaktadır. (Anonim, 2019b)

2.1.5.Kırsal Yoksulluk ve Kırsalda İstihdam

Tarım sektörü, Türkiye’deki istihdam yapısı içerisinde her zaman en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir. Ancak yıllara göre bakıldığında toplam istihdamdaki tarımsal istihdamın payının zamanla azaldığı görülmektedir. Tarımsal istihdamın oranı 2000 yılında %36 iken, bu oran 2005 yılında %24’e, 2021 yılında ise %15’e düşmüştür. Bu duruma istihdam edilen kişi sayısı olarak bakıldığında da tarımda 2000 yılında yaklaşık 7,7 milyon kişi istihdam edilirken, 2005 yılında 5,2 milyon kişiye, 2021 yılında bu rakam yaklaşık 4,7 milyon kişiye düştüğü görülmektedir. (TÜİK 2021)

Tarım sektörünün gelir içindeki payı göreceli olarak azalmasına rağmen, kırsal alanlardaki ekonomik ve sosyal yaşamın önemi devam etmektedir. Bu nedenle, kırsal alanın kalkındırılması ve burada yaşayanlara istihdam olanaklarının sağlanması ve çağdaş uygarlığın yarattığı tüm hizmet ve olanakların bu alanlara götürülmesi için kalkınma çalışmaları önem taşımaktadır. Burada bir başka önemli nokta da kırsal istihdamda tarım dışı istihdam alanlarının dar olmasıdır. Kırsal alanda tarım dışı istihdam alanları ile tarıma dayalı sanayi, kırsal sanayi yatırımlarının götürülmesi hem istihdamın niteliği ve hem de kırsal ekonomiye katkı açısından önemli bir yaklaşım olacaktır. (Anonim, 2019b)

Kırsalda yoksulluk özellikle, gelir kaynaklarının ve meslek çeşitliliğinin sınırlı olduğu kırsal alanda ön plana çıkmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütüne (ILO) göre kırsal yoksulluk, kırsal alandaki açık veya gizli işsizlik olarak tanımlanmakta ve azalan gelir düzeyleri nedeniyle kırsal alanda hızla artan bir yoksullaşmaya dikkat çekilmektedir (Gülçubuk ve diğerleri, 2005). Özellikle, kendi toprağını işleyen küçük işletme sahipleri, tarım işçileri, kiracılık-ortakçılık yapanlar, çobanlar, küçükbaş hayvancılıkla uğraşanlar yoksulluktan daha fazla etkilenmektedir.

Kırsal kesimdeki yoksulluğun giderilmesi, kırsal kalkınmada görevli kurumların daha fazla proje üretmesi ve etkin hizmet götürebilmesi için hükümetin bütçede kırsal kalkınma desteklemelerine daha fazla kaynak ayırmasını gerektirir. İnsanları doğup büyüdüğü bölgelerde kalkındırmak temel prensip olmalıdır. Bazı bölgeler üretim ve yaşam koşulları açısından yeteri kadar elverişli olmadığından bu bölgelerde kalkınma faaliyetleri yapmak da oldukça güçtür. Kırsal bölgelerde kalkınma, bu bölgelerden

gelecek ve istihdam potansiyeli olan bölgelere, gönüllülük esasına dayalı planlı nakiller ile gerçekleştirilebilir. (Anonim, 2019b)

Türkiye’deki toplam istihdam, tarımsal istihdam ve demografik özellikler ile ilgili yapılan akademik çalışmalara göre; tarımda kadın istihdam oranının erkeklerden daha yüksek olduğu yönündedir. Ancak, tarımda kadın istihdamının en temel itici gücü %91,5 ile ücretsiz aile işçiliğidir. Diğer ücretli ve yevmiyeli, kendi hesabına çalışan ve işveren oranları, erkeklerde daha yüksektir. Tarımsal istihdam ile yaş gruplarına göre yapılan araştırmalarda; dinamik iş gücünün kırsal alandan göç ettiği, geride ya 15 yaş altı genç ya da yaşlı nüfusun kaldığı görülmüştür. Tarımsal istihdam ile eğitim arasında yapılan araştırmalarda ise kırsalda kalanların lise altı eğitilmişler ve okul bitirmeyenlerin çok yüksek oranlarda olduğu tespit edilmiştir. Kırsal alandan kente göç edenlerden dolayı ise kentlerdeki istihdam olanakları önemli ölçüde düşmekte ve kentlerde işsizliğin artmasına yol açmaktadır. Tarımsal istihdamın önemli bir bölümünde aile bireylerinin çalıştığı, ücretli işgücünün ise ikincil unsur olarak kullanıldığı, küçük ölçekli aile işletmelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, Türkiye’de tarım sektörünün geçimlik tarımdan piyasa tarımına geçişini hala tamamlayamadığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Ücretsiz aile işçiliğinin çok yaygın olmasının doğal bir sonucu olarak, tarım sektöründe sosyal güvence yoksunluğu çok yüksek düzeydedir (Görmüş, 2019).

2.1.6.Kırsal Nüfus

Dünya nüfusu 7,6 milyar olup artma eğilimindedir. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yapılan tahminlere göre dünya nüfusunun 2030 yılında 8,6 milyara, 2050 yılında ise 9,8 milyara ulaşacağı beklenmektedir. Türkiye’de de 82 milyona ulaşan nüfusa her yıl yaklaşık 1 milyon insan katılmaktadır. Nüfusun artmasıyla birlikte tüketimin de artmakta olması tarımsal sürdürülebilirliğin önemini ortaya koymaktadır. (Ataseven ve diğerleri, 2020)

Tarımsal sürdürülebilirliğin teminatı kırsal nüfustur. Türkiye’de olduğu gibi dünyada da kırsal nüfus azalma eğilimindedir. Günümüzde dünya nüfusu içerisinde kırsal nüfus oranı %45’e kadar düşmüştür. Bu oran Hollanda’da %8, Danimarka’da %12, ABD’de %18, Fransa’da %20, Almanya’da %24, İtalya’da %32, Çin’de %42, Mısır’da %50’dir Türkiye’de Cumhuriyet ilan edildikten sonra ilk nüfus sayımı 1927

yılında yapılmış ve bu dönemde yaklaşık 14 milyon olan toplam nüfusun %76'sı kırsal nüfusu oluşturmaktaydı. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2012 yılında toplam nüfus içerisinde kırsal nüfus oranı yaklaşık %23'e gerilemiştir. 2014 yılında çıkartılan Büyükşehir Belediye Yasası ile kırsal alan tanımlamasında yapılan değişiklik ile resmîyette bu oran %8 olmuştur. Türkiye, kırsal nüfus kaybının en fazla olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. (Arısoy, 2019)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün verilerine göre dünyada 1,3 milyar insan tarımsal faaliyetlerde bulunduğu tahmin edilmektedir. Kırsal nüfustaki azalma gibi tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payı da azalma eğilimindedir. OECD verilerine göre ABD'de toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdamın payı %1,4'tür. Bu oran Almanya'da %1,3, Hollanda'da %2,1, Danimarka'da %2,2, Fransa'da %2,6, İtalya'da %3,8'dir Türkiye'de zaman içerisinde kırsal nüfus azalması gibi tarımsal faaliyetlerde bulunanların payı da azalış göstermiştir. Cumhuriyet döneminin başında toplam istihdam içerisinde tarımsal istihdamın payı %80'ler düzeyinde iken günümüzde %18,4'e inmiştir. (Arısoy, 2019)

2.1.7.Kırsal Alanın Sosyo - Kültürel Yapısı

Kırsal alan ve kırsal nüfus tanımlarından bahsettikten sonra kırsal alanlardaki sosyo-kültürel yapının altında kırsalda eğitim, kırsalda örgütlenme ve kırsalda dezavantajlı gruplarla ilgili bilgiler aktarılacaktır.

2.1.7.1. Kırsalda eğitim

Sürdürülebilir kırsal kalkınma için nüfusun kendi yöresinde nitelikli eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim imkânı bulması oldukça önemlidir. Günümüzde bu hizmetlerin niteliğine yönelik beklentiler artmakta ve hizmet talepleri çeşitlilik göstermektedir. Bunlar arasında, örgün ve yaygın eğitim hizmetleri ile birinci basamak sağlık hizmetlerine erişim düzeyi öne çıkmaktadır. Kırsal alandaki nüfus büyüklüğü ve demografik yapı dikkate alındığında, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kırsal kesimin koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun şekilde sunulması önem arz etmektedir. Kırsal yerleşimlerde yerleşik bulunan her yaş grubuna hizmet eden kapsayıcı bir hizmet sunum politikasına ihtiyaç vardır.

1940'lı yılların başında Anadolu'da köylerde yaşayan insanların sağlık, tarım ve el sanatlarıyla ilgili konularda aydınlanıp beceri kazanmasına, sosyal ve kültürel

bakımdan yetişmesine büyük bir ihtiyaç vardı. Bunun için kırsal bölgelerde yaşayanlar insanları eğitmek amacıyla Köy Enstitüleri açıldı. Köy Enstitüsü öğretmenleri, tarım alanında öncelikle örnek tesisler kurarak köylüye ön ayak olacaklar ve devlet desteğiyle önceden yapılmış araştırmalara dayanan tarımsal üretim denemeleri ile köylülerin de tecrübelerini birleştirerek üretimi arttıran ve özgün hale getiren sonuçlarla köylüye öncülük edeceklerdi. (Kartal, 2008)

Köy Enstitülerinin başlıca amacı kırsal alanı kalkındırmak, köylüyü eğiterek üretici duruma getirmektir. Köyün sadece ekonomik yönden kalkınması değil, aynı zamanda köy halkının bilinçlendirilmesi ve modern kırsal yaşam biçimine kavuşturulması amaçlanmıştır (Ortaş, 2005). Köy Enstitüleri incelendiğinde kültür ve meslek bilgisi derslerinin yanında köyün kalkınmasına katkıda bulunacak ziraat ve teknik dersler okutulmuştur. Öğretmen adaylarına, köylülere aktarılması için zirai işletmeler ekonomisi, köylünün örgütlenmesi için kooperatifçilik gibi çağdaş kalkınma anlayışları kazandırılmıştır. (Kartal, 2008)

1954 yılında kapatılan Köy Enstitülerinin ardından 1960'lerden itibaren çok yönlü köy kalkınmasını gerçekleştirmek üzere planlı yaklaşımlar geliştirilmeye çalışılmıştır. 1970 ve 1980'lerde kırsal yapı ile sanayileşme ve kentleşme kavramlarını birleştiren bir yaklaşım ile kırsal kalkınma alanında kapsamlı bir proje olan "Köy-Kent Projesi" hayata geçirilmiş ve sonraki yıllarda da geliştirilmiştir. 1980'li yıllara gelindiğinde kırsal alandan kentlere olan göç, etkisini göstermeye başlamış ve 1985 nüfus sayımı sonuçlarına göre ilk kez kentsel nüfus kırsal nüfustan daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durum kırsal alandaki eğitim için politika üretmeyi ve yatırım yapmayı daha çok etkilemiştir. Bu dönemde göçleri durduracak plan ve politikaların uygulanmaması ve yeterli kaynağın ayrılmaması sonucu, kırsal alandaki eğitim sorunlarını beraberinde getirmiştir. Kırsal alanların boşalmasıyla nüfus azalmaya başlamış ve nüfus ile birlikte öğrenci sayısı azalan köy okullarında binaların bakımsızlığı, öğrenci sayısının yetersizliğinden dolayı bu okulların kapanması, eğitim-öğretim araç gereçlerinin eksikliği ve öğretmen yetersizliği sorunları yaşanmaya başlanmıştır. (Kocakurt, 2016)

2.1.7.2.Kırsal örgütlenme

Günümüzde çağdaş toplum olabilmenin önemli göstergelerinden biri ortak davranışta bulunmak yani örgütlenmektir. Örgütlenme; kalkınmanın tüm toplum kesimlerini ve sektörlerini kapsayan bir biçimde gerçekleşmesi, refahın dengeli paylaşımını sağlaması, kaynaklara erişimi kolaylaştırması, ortak davranış sergilemesi ve yönetimlere katılma gibi demokratik değerleri ve davranışları kapsamaktadır. Bunun için de örgütlenme, özellikle tarımın ve kırsal topluluğun kendi kendine yardım edebilmesinde ve kalkınmasında en önemli işleve sahiptir. Sürdürülebilir kırsal kalkınma için örgütlenmeyi gerektirir. Örgütlenme hem kurumsallaşma hem de mali ve ekonomi-politik sürdürülebilirlik açısından da önemlidir. (Anonim, 2019b)

Kırsalda Örgütlenmenin en temel amacı üreticilerin çıkarlarını korumaktır. Ayrıca yenilik ve gelişmeleri izlemek ve yayımda her türlü bilgi alışverişini sağlamak, politik baskı grubu oluşturmak, demokratik karar alma sürecini hızlandırmak, verimlilik ve kalitenin artırılması için gereken girdileri ve teknolojilerin sağlamak, kırsal alanın ekonomi içindeki etkinliğini arttırmak, tarım üreticisinin gelir ve yaşam düzeyini yükseltmek gibi amaçları da bulunmaktadır. (Anonim, 2001)

Kırsalda kalkınmanın sağlanmasında küçük ve orta ölçekli üreticilerin, ürettikleri ürünleri pazarlayabilmeleri ve satabilmeleri önemlidir ve bu tür üreticilerin bir araya toplanarak oluşturacakları pazarlama modellerinin desteklenmesi gerekmektedir. Kısa tedarik zincirinde küçük ve orta ölçekli üreticiler piyasada etkin rol alabilmek için birlikte hareket etmeleri, güçlerini birleştirmeleri önem taşımaktadır. Kırsal ve tarımsal kalkınmada tek başına yapılacak faaliyetler yerine dayanışma ve örgütlenme ile daha olumlu sonuçlar elde edilebilir. Kırsal alanda en önemli örgütlenme biçimlerinden biri de kooperatifçiliktir. Birlikte karar alındığı zaman sorumluluk anlayışı oluşur, tüm kaynaklar bir araya getirilmiş olur ve her türlü davranış, tutum ve alışkanlıklarının birlikte gerçekleşmesine olanak sağlar.(Anonim, 2019b)

2.1.7.3. Kırsalda Dezavantajlı Gruplar

Yaşlılar, engelliler ve çocuklar kırsal toplumun dezavantajlı grupları olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra, kırsal işgücünün önemli bir bölümünü oluşturan kadınların ve gençlerin ekonomik ve sosyal hayata daha fazla katılım sağlaması için özel teşvik araçları geliştirilmektedir. Özellikle kadınların yaptığı işin erkek tarafından

yapılan işe kıyasla daha az değerli ve daha az saygın kabul edilmesi, ülkeler çapındaki değerlendirmelerde ve kayıtlarda sıkça eleştirilmektedir. Kadının üretim kaynaklarına erkeğe oranla daha az erişmesi; kadınların aile gelirinin kontrolünde daha az söz hakkına sahip olmasına ve kamusal alanda yönetim ve denetim rollerini daha az oranda üstlenmelerine neden olmaktadır. Genel olarak statüsü ve konumu ne olursa olsun kadınlar ekonomik ve toplumsal yaşamda dezavantajlı bir durumla karşı karşıya kalmaktadır. (Anonim, 2012)

Ülkemizde kırsalda yaşayan, iş bulamayan gençleri ve kadınları kapsayan katma değer sağlayacak istihdam alanlarının gelişmesi, iş gücünde niteliğin artması, kayıt dışı istihdamın önlenmesini sağlayacak ve kırsaldan kente göçü yavaşlatacaktır. Tarımsal istihdam alanları içinde organik tarım, kırsal turizm, yöresel ve geleneksel ürün üreticiliği, tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği ve örtü altı yetiştiricilik öne çıkmaktadır. Son yıllarda söz konusu alanlarda yasal mevzuat düzenlemelerinin yapıldığı, eylem ve strateji planlarının hazırlandığı ve önemli oranlarda destek ve teşviklerin sağlandığı görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde sanayi ve hizmetler sektöründe iş gücü talebinin artması, kadınlar için geçerli olan kaynaklara erişim problemlerinin gençler için de geçerli olması, kırsal alanlarda gelir getirici tarımsal ve tarım dışı istihdam olanaklarının yetersiz oluşu, kentlere genç nüfus göçünü hızlandırmakta ve kırsal bölgelerde nüfusun yaşlanması sonucunu doğurmaktadır. Sayısal olarak kentlerdeki yaşlı nüfus artsa da oransal yoğunluk olarak kırsal nüfustaki yaşlı nüfus oranı kentlerdeki orandan daha fazladır. Bu da Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimde özellikle X kuşağının yoğunluğunun artmasına, Y ve Z kuşağının ise ihtiyaçlarına tam olarak cevap verilememesine neden olmaktadır. (Anonim, 2019b)

2.1.8. Kır - Kent İlişkisi

1950’li yıllardan sonra ülkede hızlı bir sanayileşme ve kentleşme süreci başlamış; kır kent arasındaki gelişmişlik farkının hızla artmasıyla kırsal alanlara yönelik yeni arayışlar getirmiştir. Sanayileşme süreci ile birlikte kırsal alandan kentsel alanlara yaşanan göçe rağmen tarım sektörü ekonomideki önemini korumuştur. (Yenigül, 2017).

Kırsal kesimdeki haneler, kent merkezleri ile sıkı bağlantı içerisinde. Kent merkezleri kırsal ailelerin işgücü için bir pazar; mallara, hizmetlere ve yeni teknolojilere erişim için önemli bir yer; hem de yeni fikirlere sahip olmak için önemli merkezlerdir. Başarılı kırsal kalkınma stratejilerine göre, kırsal alanlara “yalıtılmış alanlar” olarak değil, hem kırsal hem de kentsel alanlara bir bütünün parçası gibi bakmayı gerektirmektedir.(Anonim, 2019a)

Kırsal bölgelerde yaşayan ve geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlayan kişilerin yeterli sosyo-ekonomik ve kültürel imkânlara ulaşamamaları, çözümü göç etmekte aramalarına neden olmaktadır. Bu göçlerle birlikte kır-kent arasındaki dengesizlikler oluşarak, kırsal alanlardaki ekonomik faaliyetlerde düşük gelir, yetersiz altyapı ve düşük hizmet kalitesi gibi faktörler görülmüştür. (Yalçın ve Öcal Kara, 2016).

Kırsaldan kente göç, kırsal alanlardaki nüfusta azalmaya, kırsal alanda üretim gücünün zayıflamasına sebep olurken; kentlerde de sosyal ve kültürel içerikli sıkıntıları gündeme getirmiştir. Ayrıca bu göçler ile birlikte teknolojik üretim için doğal kaynaklara duyulan ihtiyaç artmış ve bu kaynakların kırsal alandan temininde, etkin olmayan kaynak tahsisinin çevreye ve doğaya verdiği büyük zarar geri dönüşü zor problemlerle yüz yüze gelinmesine sebep olmuştur. Bu durum sürdürülebilirlik adına olumsuz bir gelişmedir. (Kuşat, 2014)

2.2. Kırsal Yatırımlar ve Girişimcilik

Kırsal kalkınma ile ilgili temel kavramların açıklandıktan sonra, proje konusunun girişimcilik yatırımlarını ve kırsal alandaki aile çiftçiliğini de destekleme amacı düşünüldüğünde bu kavramlarla ilgili de açıklanmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

2.2.1.Aile Çiftçiliği

2015/8294 Sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 2016 yılında Küçük Aile Çiftçiliğinin desteklenmesine karar verilmiştir. Aile çiftçiliği; geleneksel gıda ürünlerinin ve biyo-çeşitliliğin korunmasında, dengeli beslenmede, kaynakların sürdürülebilir kullanılmasında önemli işleve sahiptir. Bu nedenle aile çiftçiliği sosyal politikalarla desteklendiğinde yerel ekonomileri canlandırmak için iyi bir fırsat oluşturur (Ataseven Y.v d, 2020).

Aile çiftçileri, gerçekleştirdikleri tarımsal üretim faaliyetleri ile hem gıda arzını sağlamakta hem de kırsal alandaki nüfusun tarımsal tüketim ihtiyaçlarını karşılayarak dışa bağımlı olmaktan kurtarmaktadır. Ailelerin faaliyetleri ile yörelerindeki biyolojik çeşitlilik sağlanmakta ve o yöreye ait sosyal dokunun korunması sağlanmaktadır..

Aile çiftlikleri; dünya ekilebilir arazilerinin %80'ini yöneterek doğal kaynakların korunması ve kullanılmasında temel rol oynamaktadır. Biyoçeşitliliğin koruyucuları olarak gerek iklim değişiklikleri gerekse de toprağın yapısını tanımaları sebebiyle, ürün çeşitliliğinin tanımlanması ve korunmasını sağlar. Geleneksel gıda ürünlerinin korunmasına yardımcı olur. Dengeli beslenmeye ve dünyada tarımsal çeşitliliğin korunmasına ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına da katkıda bulunmaktadırlar. Yerel ekolojiler ve arazi imkânları konularında bilgilerini ve deneyimlerini sürdürülebilir şekilde yönetme becerileri ile değişken çevresel, ekonomik ve sosyal durumlara karşı teknik ve yaratıcı toprak yönetim tekniklerini uygulayarak, genetik adaptasyonu devam ettirmektedirler (Güresinli, 2015).

2.2.2.Kırsal Alanda Girişimcilik

“Kırsal girişimcilik”, kırsal alanlarda yeni bir ticari faaliyeti başlatmak olarak değerlendirilebilir. Tarımsal faaliyetlerin yanı sıra kırsal alandaki endüstriyel faaliyetler, pazarlama faaliyetleri ve hizmet sektörüne yönelik yapılan faaliyetler de kırsal girişimciliği göstermektedir.

Başarılı kırsal girişimciliğe örnek olarak; su kaynakları, ormancılık, inşaat, tarımsal yatırımlar, alt yapı yatırımları gibi doğrudan toprak ve arazi kullanımına ilişkin faaliyetler, kırsal alandaki el sanatları (marangozluk, dericilik, demircilik, yün işleme vb.), turizm, gastronomi sayılabilir. Tarım dışı kırsal girişimcilik faaliyetlerine, kırsal turizm, rekreasyon tesisleri, geleneksel faaliyetlerin teknik olarak eğitimi, pazarlama, endüstriyel uygulamalar (mühendislik, el sanatları), birincil ürünlerin katma değerinin artırılması (et ürünleri, süt ürünleri, bitkisel ürünler, tahtadan ürünler vb.), organik ürünlerin pazarlanması örnek verilebilir. (Soysal, 2013)

Kırsal girişimcilik faaliyetleri ile kırsal alandaki refah düzeyi yükselmekte ve bölgenin tarımsal faaliyetlerinin önemi artmaktadır. Gençlerin tarımsal faaliyetleri dışında girişimcilik faaliyetlerine katılımı ile kırsalda yaşayan genç nüfus işsizliğinde azalma gerçekleşmektedir. Yörelerinde girişimcilik faaliyetlerinde bulunan gençler

yerel kaynakların optimum kullanımı konusunda hem ön plana çıkmakta, aynı zamanda çevrelerine örnek teşkil etmektedir. (Gülçubuk, 2010)

Kırsal alanda girişimcilik, ekonomik alanda da yeni gelişmeleri ortaya çıkarma ihtimali olan bir süreçtir. Bu sayede yeni iş fırsatlarının tanınması, bu fırsatlara uygun projelerin hayata geçirilmesi için gerekli işgücü, finansal ve maddi kaynakları elde etme konusunda iletişim ve yönetim becerileri de gelişerek yöreye değer katma anlamında da faydalanılabilmektedir.

Kırsal kalkınma ile ilgili temel kavramların anlatıldığı bu bölümde, tez çalışmasında faydalı olacağı düşünülen çeşitli kavramlara yer verilmiştir. Kırsal alan, kırsalda örgütlenme, kırsal alanın sosyolojik yapısı, kırsalda eğitim, kırsal nüfus ve istihdam gibi konular çalışma konusuna katkı sağlayacaktır. Teorik kısmın ikinci bölümü olan Türkiye’de ve Dünyada Kırsal Kalkınma başlığı altında ise Türkiye’de planlı kalkınma dönemi öncesi ve planlı kalkınma döneminde gerçekleştirilen kırsal kalkınma faaliyetleri ile bu faaliyetlerin desteklendiği diğer programlara ve bazı ülkelerdeki kırsal kalkınma faaliyetlerine yer verilmiştir.

3. TÜRKİYE’DE ve DÜNYADA KIRSAL KALKINMA

Kırsal kalkınma kavramının Türkiye’de ortaya çıkış süreci ve bu kapsamda yapılan çalışmalar bu bölümünde anlatılmaktadır. Türkiye’de ve dünyadaki benzer uygulamalara da bu bölümde yer verilmiştir.

3.1. Türkiye’deki Kırsal Kalkınma Politikaları

Sürecin başlangıcında planlı kalkınma dönemi öncesi durum ile planlı kalkınma döneminde ve üst politika belgelerinde kırsal kalkınma ile ilgili bahsedilen konular ele alınmıştır.

3.1.1. Planlı Kalkınma Dönemi Öncesi (1920-1960)

Kırsal kalkınma, sadece planlı dönemle birlikte gündeme gelmiş bir olgu değildir. Bu alanda yürütülen politikalar cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren vazgeçilmez bir devlet politikası olarak benimsenmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra toplanan İzmir İktisat Kongresi’nde kırsal alan sorunları gündeme alınmıştır. Kongrede alınan aşar vergisinin kaldırılması, kırsal refahın artırılması ve tarımda kapasite artışı gibi hususların hızlandırılması kararları bu yaklaşımın temel göstergeleridir (Geray, 1974).

1924 yılında yasalaşan Köy Kanunu ile köylere hukuki bir kişilik kazandırılmak istenmiştir. Bu Kanunla, köyün yönetim yapısı ve köylerde görülecek hizmetler belirlenmiş, böylece köyler, kalkınmada mikro bir unsur olarak benimsenmiştir. Bunun yanı sıra köylerdeki eğitim kalitesini artırarak kırsal alanda okullaşmanın yaygınlaştırılması ve ihtiyaç duyulan öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla 1930’lu yıllarda Köy Enstitülerinin kurulması 1950’li yıllara kadar ki dönemde kırsal alana yönelik başarılı politikalar olarak görülmüştür.

1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisinin, sulama çalışmalarını teşvik etmek için Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün kurulması da kırsal kalkınma için atılmış önemli adımlardandır. 1938’de “Birinci Köy ve Ziraat Kongresinde” kırsal alanların sosyal ve ekonomik sorunları masaya yatırılmıştır. 1940’lı yıllarda Zirai Donatım Kurumunun açılması, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun yasalaşması, 1950’li yıllarda tarımsal destekleme politikalarının yaygınlaştırılması, 1970’lerin başından itibaren traktör kullanımının yaygınlaştırılması için özendirici politikaların benimsenmesi ve tarımda

destekleme politikalarının yaygınlaştırılması gibi çok sayıda çalışma bu dönemin dikkat çeken çalışmalarıdır. (Kayıkçı, 2006).

3.1.2. Planlı Kalkınma Dönemi (1960-2004)

27 Mayıs 1960 sonrasında, ülkenin kalkınması için gerçekleştirilecek faaliyetlerin belli planlar doğrultusunda yürütülmesine karar verilmiştir. 1960 Ekim ayı itibari ile Devlet Planlama Teşkilatının kuruluş ve görevlerini belirleyen yasa uygulamaya konmuştur. 1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planları oluşturulmuş ve faaliyetler bu planlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Kırsal kalkınma konusu, kalkınma planlarında Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) dışında doğrudan yer almamıştır. Kırsal kalkınma ile ilgili konular; toplum kalkınması, köy ve köylü sorunu, kalkınmada öncelikli yöreler, bölgesel gelişme ve köy kalkınması gibi başlıklarda incelenmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyeller harekete geçirilerek, gelir ve istihdamın artırılması; tarımsal politikalar doğrultusunda dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu tarımsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik tarımsal altyapının, katılımcı bir yaklaşımla geliştirilmesi temel amaçlardır (ÖRS, 2130).

Avrupa Birliği üyelik süreci 1963 yılında Ankara Anlaşmasının imzalanmasıyla başlamış ve 1999 yılında Türkiye'nin adaylığının resmen onaylanmasıyla Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesinin hazırlanmasına karar verilmiştir. Katılım Ortaklığı Belgesinin "tarım" başlığında yer verilen kırsal kalkınma ile ilgili kısa vadeli dönemde, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi'nin hazırlanması ve orta vadeli dönemde birliğin kırsal kalkınma politikasını uygulamaya yönelik gerekli kurumsal yapıların oluşturulması yer almaktadır (Sevinç, 2008)

3.2. Türkiye’de Uygulanan Bazı Kırsal Kalkınma Projeleri

Kırsal kalkınmanın desteklenmesine yönelik yapılan faaliyetlerden bazılarının bu başlık altında yer verilmiştir. Uzun süredir devam eden Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Projesi ve benzer projeler hakkında bilgiler de bu başlık altında anlatılacaktır.

3.2.1. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP)

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP), Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Ulusal Tarım Stratejisi Belgesi kapsamında 2006 yılında

başlamıştır. Bu programla, kırsal kesimde sivil toplum örgütleri, özel ve kamu sektörünün belirlenmiş olan kriterlere uygun yatırım ve harcamalarının belirli oranlarda finansmanı yoluyla, gelir ve sosyal standartların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım politikasının bir parçası olması da projenin uygulanmasında etkili olmuştur (Anonim, 2020a).

KKYDP, kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için, gerçek ve tüzel kişilerin ekonomik faaliyetlerine yönelik yatırımlar ile basınçlı sulama sistemleri konularında yapacakları öz sermayeye dayalı projeli yatırımlarını, doğal kaynakların korunmasını dikkate alarak; kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarımsal sanayi entegrasyonunun sağlanması, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının yaratılması, basınçlı sulama sistemlerinin geliştirilmesi, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliğinin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulması amacıyla hibe desteği verilmesini sağlayan kırsal kalkınma programıdır. (RG, 2019a)

KKYDP Programı beşer yıllık dönemler halinde Cumhurbaşkanı kararına istinaden her yıl çıkarılan tebliğler ile düzenlenmektedir. Desteklenecek projeler için verilecek hibe miktarları başvuru süreleri ve şekli, değerlendirme ve ödeme bilgileri yayınlanan tebliğlerde belirtilmektedir. 2006 yılından bu yana devam eden programın dördüncü beş yıllık dönemi uygulamaları yürütülmektedir. Proje kapsamında belirtilen konularda başvuru yapılan ekonomik yatırım projeleri, ekonomik alt yapı projeleri ve sulama projeleri proje tutarının %50 'si hibe olacak şekilde desteklenmektedir.

3.2.2.Genç Çiftçi Projesi

2016-2018 yılları arasında üç yıl süreyle uygulanmıştır. Kırsal alanda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden 18 - 40 yaş arası genç çiftçilere; büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, kanatlı yetiştiriciliği, arı yetiştiriciliği ve arı ürünleri üretimi, mantar yetiştiriciliği, örtü altı üretim (seracılık), kapama meyve bahçesi, bağcılık ve üzünsü bitkiler üretimi, tıbbi aromatik ve coğrafi işaretli ürün üretimi konularında, başvurusu yapılan her bir proje için 30.000 TL hibe desteği verilmiştir. Bu kapsamda 3 yılda toplamda 47.775 genç çiftçiye 1,4 milyar TL hibe ödemesi gerçekleştirilmiştir.

Bu destekleme projesi ile 1350 işletme sahibi (aileleri ile birlikte yaklaşık 5000 kişi) kentsel alandan kırsal alana göç etmiş, yaklaşık 20.000 yeni işletme kurulmuştur. (Anonim, 2019c)

3.2.3.IPARD

IPA'nın beşinci bileşeni olan Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD); AB Ortak Tarım Politikası, kırsal kalkınma politikası ve ilgili diğer politikaların uygulanması ve yönetimi için katılım öncesi dönemde aday ülkelerin bu yöndeki kurumsal kapasite gelişimini ve yapısal uyumunu artırmayı hedefleyen bir bileşendir. Bu amaçla, tarım sektörünün modernizasyonu ve kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasına hizmet edecek şekilde IPARD kapsamında aday ülkelere mali destek sağlanmaktadır. (Bulutçu, 2015)

Aday ülkelere 2014-2020 döneminde tarım ve kırsal kalkınma politika alanında sağlanacak mali yardımlar, 231/2014 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü ile oluşturulan IPA II çerçevesinde yapılması planlanmıştır. "IPARD II" adı ile adlandırabilecek bu yardımlar 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 31 Aralık 2020 tarihine kadar toplam yedi yıl süresince yürürlükte kalacağı ilgili Tüzük ile belirlenmiştir. IPARD II, 2007-2013 döneminde uygulanan IPARD'ın devamı niteliğindedir. Uygulama süreçleri ve mekanizmalarında önemli değişiklikler öngörülmemiştir. Aday ülkeler tarafından strateji planlama belgelerine dayalı olarak, AB 2014-2020 kırsal kalkınma politikası ile uyumlu ve yararlanıcı ülke öncelikleri doğrultusunda IPARD II Program çalışmaları sürdürülmektedir.(Koç, 2016)

3.2.4.LEADER

"LEADER" kelimesi, Fransızca "Liason Entre Actions pour le Developpement de l'Economie Rurale" sözcüklerinin baş harflerinden oluşmaktadır. Türkçede "Kırsal Ekonominin Kalkındırılması İçin Faaliyetler Arasındaki Bağlantılar" anlamına gelmektedir.

LEADER, yerel toplulukların kendi yerel kalkınma süreçlerine katılmalarını sağlamak amacıyla geliştirilmiş yenilikçi bir yaklaşımdır. Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin bir araya gelmesiyle, yerel eylem grubu (YEG) olarak adlandırılan ortaklıkların kurulması sağlanmaktadır. Kamu-özel ortaklığı ve Yerel Kalkınma Stratejisi (YKS)'nin uygulanması bölgesel uyumu

güçlendirebilmekte ve bir bölgenin uzun dönemli sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunabilmektedir.

Yerelin ihtiyaçlarının en iyi yerel aktörler tarafından belirlenip çözülebileceği fikri ile çalışır. Bunun için LAEDER’de çalışmalar YEG’ler tarafından planlanır. Her YEG kendi çalışma alanı için bir YKS hazırlar. YEG, YKS hazırlanması için bir araya gelen ve kırsal alanda yaşayan paydaşlardan oluşan dernek statüsü taşıyan bir gruptur. YEG; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu ortaklığıdır. Bir YEG; Yerel Kamu Otoriteleri (Belediyeler, SYDV, Odalar), Özel Sektör (Gerçek kişi vergi mükellefleri, Çiftçiler, Şirketler, Kooperatifler ve Birlikler), STK (Dernek ve vakıflar) temsilcilerinden oluşur. LEADER, yerel eylem grupları arasında işbirliğini ve bunu sağlamak için Kırsal Ağ altında birleşmeyi hedefler. Yenilikçi eylemleri uygulamayı, kalkınma için strateji hazırlarken çok sektörlü tasarımları temel alır. Yerel Kalkınma Stratejisi; YEG tarafından katılımcı bir anlayışla hazırlanır. Yerel sorunlara karşı geliştirilen çözümleri, yerel kalkınma hedeflerini, bu hedeflere ulaşmak için uygulanacak faaliyetleri açıklar. Her YKS harcama tutarları ile harcama kaynaklarını gösteren bir finansal plan içerir. Hâlihazırda sunulmuş olan YKS’ler için uygulama süresi 3,5 yıldır. 12 IPARD ilinde Yerel Kalkınma Stratejilerini hazırlayan Yerel Eylem Gruplarını desteklemek amacıyla, LEADER Başvuru çağrısına 53 adet potansiyel YEG başvurmuştur. 50 adet YEG “Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması – LEADER Yaklaşımı” tedbiri kapsamında desteklenmeye hak kazanmıştır.

3.3. Dünyada Kırsal Kalkınma Uygulamaları

Türkiye’deki kırsal kalkınmanın mevcut durumuyla ilgili bilgi sahibi olduktan sonra dünya ülkelerinden de bazı örneklerle kırsal kalkınma faaliyetleri hakkında mevcut durum aktarılmaya çalışılmıştır. Öncelikle Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikasını oluşturduğu tarihten bu yana üye ülkeler arasındaki bölgesel kalkınmışlık farklarını giderme konusunu dikkate almaktadır. Topluluk genelindeki tarımsal yapıyı geliştirmek ve bu konuda bir standart yakalamak amacıyla izlediği politikalara aday ülkeleri de dâhil ettiği için Türkiye ile ortak birçok faaliyet ve kırsal kalkınmayı sağlamaya yönelik projeler uygulanmaktadır. Bu konuya öncelik verilerek diğer ülkelerde de örneklere aşağıda yer verilmektedir.

3.3.1.Avrupa Birliği’nde Kırsal Kalkınma Uygulamaları

AB tarafından tarım alanlarında çalışanların gelir düzeylerini korumak ve üyelerin ulusal tarım politikaları arasındaki farklılıkları gidermek amacıyla bir ortak tarım politikası oluşturulmuştur. AB’nin ilk ortak politikası olması nedeniyle çok önemli olan Ortak Tarım Politikası (OTP) ile üye ülkelerin tarım politikalarının hem siyasi hem de ekonomik anlamda ortak bir çerçevede yönetilmesi sağlanmıştır. 1957 yılındaki Roma Anlaşması’nda yasal çerçevesi belirlenen OTP, 1962 yılında ilk ortak piyasa düzeninin oluşturulması ile resmen hayata geçirilmiştir.

OTP üç temel ilkeye dayanmaktadır:

Tek Pazar İlkesi: üye ülkelerde tarım ürünlerinin serbest dolaşımını engelleyen tüm kısıtlamaların kaldırılarak bir tek pazar oluşturulmasını öngörmekte, bunun için ortak fiyat ve rekabet kurallarını, üye ülkelerde istikrarlı bir döviz kurunu ve dış pazarlara karşı sınırlarda ortak bir korumayı gerektirmektedir.

Topluluk Tercihi İlkesi: birlik içinde üretilen ürünlere öncelik tanınmasını amaçlamakta, bunun için AB tarım ürünlerinin ithalata karşı korunmasını, ihracatın ise, sübvansede edilmesini gerektirmektedir. Bu ilkenin amacı, birliği ucuz fiyatlı ürünlerden ve dünyadaki fiyat dalgalanmalarından korumaktır.

Ortak Mali Sorumluluk İlkesi: OTP’na ilişkin tüm harcamaların birlik üyeleri tarafından ortaklaşa üstlenilmesini amaçlamaktadır. Bu açıdan AB bütçesinde Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) oluşturulmuştur (Bayraç, Yenilmez, 2005).

1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedi ile Birlik 1992 yılında Tek Pazar oluşturma hedefini üstlenmiştir. Bu çerçevede malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kalkması, bunun yanında Topluluk ’un farklı bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmesinin sağlanması hedef alınmıştır. Maastricht Anlaşması ile topluluğu kuran antlaşmanın ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasına yönelik hedeflerle ilgili “kırsal bölgeler de dâhil olmak üzere” ibaresi eklenmiş ve kırsal kalkınmaya yasal dayanak sağlanmıştır (Şerefoğu, 2011).

AB üye ülkeleri için kırsal kalkınmaya yönelik programların finansmanı, Gündem 2000 Reform paketi ile 2000-2006 yılları arasında geçerli olmak üzere, dört

yapısal fonun koordinasyonu sağlanmıştır. Bunlar; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu- European Regional Development Fund (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu- European Social Fund (ESF), Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu- European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF) ve Balıkçılığ Yönlendirme Finansman Aracı- Financial Instrument for Fisheries Guidance (FIFG)'dır.

AB yapısal fonlarının en büyüğü ve toplam bütçenin yaklaşık olarak yarısını oluşturan ERDF, genel olarak dezavantajlı bölgelere yardım amaçlı oluşturulmuştur. Fon kapsamında; altyapı yatırımları, yeni iş imkânları sağlayan yatırımlar, yerel kalkınmaya ilişkin projeler ile küçük ve orta ölçekli projeler desteklenmektedir. İstihdamın teşvik edilmesi, ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya karşı mücadele edilmesi için kaynak sağlayan ESF, genç işsizlere, uzun süredir işsiz olanlara, sosyal açıdan dezavantajlı gruplara ve kadınlara yönelik mesleki eğitim ve istihdam yaratma programlarına yardımı içermektedir.

Günümüzde yaklaşık 500 milyon tüketiciye ve 12 milyon çiftçiye hitap eden OTP'nin, 2013 reformu ile birlikte genel hedefleri; yeterli düzeyde gıda üretimi, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve iklim değişikliğine yönelik tedbirler ve dengeli bölgesel kalkınma olarak belirlenmiştir.

Reform sonrası özellikle “çevre ve iklim” ile ilgili konular üzerinde yoğunlaşan OTP'nin finansmanı için 2014-2020 döneminde yaklaşık 400 milyar Avronun üzerinde bütçe ayrılmıştır.

AB, aday ve potansiyel aday ülkeler için de fon sağlamaktadır. AB mali yardımlarının programlama ve dağıtım sürecinin etkinliğini artırmak amacıyla tasarlanan IPA (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı) aday ve potansiyel aday ülkelerin AB standartlarına, politikalarına ve müktesebatına uyum çabalarına destek olmaktadır. Projeler vasıtasıyla kullandırılan IPA fonları, yukarıdaki hedeflerin yanı sıra, ekonomik ve sosyal uyumun sağlanmasına yönelik projelerin desteklenmesini de amaçlamaktadır.

Özetle, AB kırsal kalkınma politikaları, kırsal alanda yaşayan toplulukların yaşam kalitelerini arttırmaya ve kırsal alanlardaki nüfusun göçüne engel olmaya yöneliktir. Ayrıca, Birliğin kırsal kalkınma politikaları, diğer alanlardaki politikalarla ilişkili ve ana politika ve hedeflerin bir parçasıdır. Birlik, kırsal kalkınmada, doğrudan

müdahale yerine, öncelikle yerel yapıdan gelen projelere fon sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle yerel önceliklidir ve Birliğin, doğrudan uyguladığı projeleri bulunmamaktadır (Çimen, 2017).

3.3.2.Amerika Birleşik Devletlerindeki Kırsal Kalkınma Uygulamaları

ABD’de eyaletlerin kırsal kalkınma programları gelişmişlik durumuna göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş eyaletlerde kırsal alanlarda kırsal kalkınma ve tarımsal yayım hizmetleri, sivil toplum örgütleri, üniversitelere bağlı kırsal kalkınma ve tarımsal yayım grupları tarafından yapılmaktadır. Az gelişmiş eyaletlerde ise devlet, programları denetlemekte ve teşvik edici görevler üstlenmektedir.

ABD’de planlama çalışmaları her aşamada bölge kavramının ince hatlarla ayrılması ve her bölgeye uygulanacak kalkınma planlamasına dikkat edilmesi esasına dayanmaktadır. Bölge kavramı günümüzdeki hızlı teknik ilerlemeler ve ekonomik gelişmeler göz önüne alındığında dört farklı gruba ayrılmıştır:

- Gelişmiş Bölge
- Geri Kalmış Bölge
- Potansiyel Gelişme Bölgesi
- Potansiyel Bakımdan Az Gelişmiş Bölge

ABD’de dört bölgenin de eğitim düzeyi, yaşama bakış açıları vb. özellikleri birbirinden farklı olduğundan bu dört bölgeye uygulanacak kalkınma planının stratejileri de farklı olarak düşünülmekte, strateji belirlerken öncelikli olarak kırsal alanların bu özelliklerine dikkat edilmektedir. ABD’de bir kırsal kalkınma projesinde, üst kurul oluşturulduktan sonra bu işi yürütebilecek istekli, bölgeyi iyi tanıyan bir “takım kurulmakta” burada yöre halkından temsilciler ve devletin görevlendirdiği uzmanlar bulunmaktadır. Bölgenin tüm kaynaklarının bir envanteri çıkarılmakta ve bunların projede kullanılabilirliği tartışılmaktadır. Mevcut durumdan daha iyi bir duruma gelmeyi amaçlayan temel stratejiyi gerçekleştirmek için, hedefler belirlenmekte ve bu hedeflerin başarısı için bölge halkının katılımı üst düzeyde tutulmaya çalışılmaktadır.

3.3.3.Çin’de Kırsal Kalkınma Uygulamaları

Çin’de 1979-1984 ile 1995-1997 yılları arasında uygulanan kırsal kalkınma programlarıyla yoksulluk oranı çok büyük oranda azaltılmıştır. 1981’de yoksulluk sınırına yaklaşan bordrolu iş gören oranı %53’lerde iken, bu oran 2001’de % 8 olmuştur. 1,3 milyar kişinin yaşadığı ülkenin gelişme hızındaki artış ve buna bağlı olarak bireylerin yaşam standardının yükselmesi başarıyı göstermektedir. Ülkede 1979 ile 1984 yılları arasında piyasa reformları gerçekleştirilirken kırsal alanlara yoğunlaşılması yoksulluğun azaltılmasında etkili olmuştur. Uygulanan yöntemlerden birincisi, mülkiyet hakkı verilmeden arazilerin ailelere eşit bir şekilde dağıtılmasıdır. İkinci uygulama ürün çeşitliliği oluşturmak amacıyla tahıl ürünlerinde kota uygulamasına gidilmesidir. Üçüncü uygulama ise ülkede ürün fiyat desteklerinin ve üreticiler için gübre desteğinin artırılmasıdır.

Yoksulluk Azaltma Planı ile tahıl ürünleri ve çiftlik satın alma fiyatlarının iki katına çıkarılması sonucunda tarımsal ürün üreten çiftçilerin gelirleri büyük bir ölçüde artmıştır. 1994 yılında 80 milyon olan yoksul birey sayısı 2000 yılında 30 milyonun altına inmiştir. Küçük arazi sahibi çiftçilerin daha üretken olmaları ve iş gücü yoğun teknikler kullanmaları, büyük arazi sahiplerine oranla daha verimli olmalarına yol açmaktadır. (Yaşa, 2016)

3.3.4.Norveç’teki Kırsal Kalkınma Uygulamaları

Bir Kuzey Avrupa ülkesi olan Norveç coğrafi konumu sebebiyle kalkınma politikaları daha çok ülkenin kuzey bölgesine yöneliktir. Bu bölgede nüfus yoğunluğunun düşük ve haberleşme olanakların kısıtlı ve genelde küçük sanayi işletmeleri daha fazla olmasından dolayı bölgede kalkınma çalışmaları başlatılmıştır. Kalkınma faaliyetlerinin amacı, genel kalkınma çalışmalarında olduğu gibi bölgeler arasında ve içinde daha dengeli bir kalkınma sağlamaktır. Bu amaçla kuzey bölgesinin sanayi tesislerinin potansiyelini ortaya çıkarmak, istihdamı arttırmak için bölgeye “Özel Kalkınma Fonu” kurulmuş ve vergi indirimi gibi çeşitli teşvikler uygulanmıştır. Fon, bölgede yaşayanlara uzun vadeli ucuz kredi sağlama, kredi garantilerini verme, faiz ödemelerinin geciktirilerek bu kaynağın bina, makine ve teçhizat vb. yatırımlarının yapılmasına destek olmak amacıyla kurulmuştur. Norveç’teki merkezi hükümet ve yerel idarelerin sorumluluğunda, yapısal planlar hazırlayan, yerleşme

konusunda araştırmalar yapan, sektörel gelişmelere ve arazi kullanımı konusunda özel komitelerin oluşturulduğu, fiziksel ve ekonomik planlamanın, sektörler arasında yatay işbirliğinin ve belediyeler ile hükümet arasındaki dikey işbirliğinin gerçekleşmesi için bakanlıklar arası komitenin kurulduğu bir yapıya sahiptir (Taşçıoğlu, 2011).

Son olarak Norveç'teki kırsal kalkınma uygulamalarına yer verilen bu bölümde Türkiye'deki kırsal kalkınma faaliyetlerinin tarihi süreci, kırsal kalkınma ile ilgili yürütölen projeler ve diğör ölkelerdeki kırsal kalkınma faaliyetleri aktarılmıştır. Böylelikle tez çalışmasının teorik bölümü tamamlanmıştır. Bundan sonraki bölümde tez çalışmasının ana konusunu oluşturan “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi” tanıtılarak proje hakkında genel bilgiler ve istatistiki veriler aktarılmaya çalışılacaktır.

4. KIRSAL KALKINMADA UZMAN ELLER PROJESİ

Bu bölümde öncelikle Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Genel tanıtım başlığında; proje kapsamında desteklenen konular, projenin bütçesi ve bütçenin illere göre dağılımına da değinilmiştir. Ardından projenin mevzuatı, amacı ve kapsamı aktarılmıştır. Son olarak proje aşamaları olan başvuruların alınması, değerlendirilmesi ve uygulama anlatılmış ve bu süreçlere ilişkin istatistiki verilere yer verilmiştir.

4.1. Projenin Genel Tanıtımı

Tarım ve Orman Bakanlığının görev ve yetkileri 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 410. Maddesi ile düzenlenmiştir. İlgili maddede çiftçilerin örgütlenmesi ve bilinçlendirilmesi, tarımsal desteklemelerin etkin bir şekilde yönetilmesi, tarımsal piyasaların düzenlenmesi ile tarım ve hayvancılığa yönelik genel politikaların belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapılması, izlenmesi ve denetlemesi Tarım ve Orman Bakanlığının görevleri arasında sayılmıştır.

Ayrıca 18/4/2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19. Maddesinde kırsal kalkınma desteklerinin kırsal toplum kesimlerine aktarılacağı ve devlet tarafından karşılanacak bu destekleme uygulamalarının Tarım ve Orman Bakanlığınca gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi mevzuatı da bu mevzuat hükümlerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planında “Kırsal alanda refahı yükseltmek, tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırarak istikrarlı gıda arzını sağlamak” hedefi yer almaktadır. Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi; bu hedef doğrultusunda rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörüne, bu alanda eğitimli kişilerin de dâhil edilerek örnek ve önder olmalarını sağlamak, aynı zamanda kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak, kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek amaçlarına uyumlu kırsal kalkınma faaliyetlerinde bulunmak üzere geliştirilmiş bir projedir.

Proje, kırsal alanda tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri alanlarında eğitim veren meslek yüksekokullarından veya üniversitelerin bu bölümlerinden mezun genç girişimcilere, gerçekleştirecekleri girişimleri sonucunda

yüz bin TL'ye kadar tamamı hibe olacak şekilde ödeme yapılmasını içeren bir projedir. Projeye başvuru yapabilmenin en önemli şartı tarımla ilgili konularda mesleki mezuniyettir. Diğer önemli bir şartı ise, girişimcilerin nüfusu yirmi binden az olan yerleşim alanlarında yaşaması veya projenin hayata geçirilmesiyle birlikte bu bölgelerde yaşamayı taahhüt etmeleridir. Ayrıca başvuru sahipleri hibe sözleşmesi imzalama aşamasında ücretli bir işte çalışmıyor olmaları gerekmektedir.

Proje, 2020 yılında pilot olarak, Amasya, Düzce, İzmir Mardin illerinde uygulanmıştır. 2021 yılında ise mevzuat çalışmaları yapılarak 02.06.2021 tarihinde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 2022-2024 yılları arasında 81 ilde uygulanmasına karar verilmiştir. 2020 yılı için pilot uygulamada desteklenecek girişimci sayısı 100 kişi olarak belirlenmiştir. 2022-2024 yılları arasında 81 ilde yıllık 2.000 kişi toplamda 6000 kişi desteklenecektir.

4.1.1.Proje Kapsamında Desteklenen Konular

Proje kapsamında desteklenecek konular aşağıda da açıklanmış olan mevzuat ile belirlenmiştir. Başvuru sahipleri 5 ana konu başlığı altında yer alan alt konularda başvurularını yapabileceklerdir. Ana konuların altında yer alan alt konular sırasıyla aşağıdaki şekildedir.

Hayvansal üretimde büyükbaş / küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, arı yetiştiriciliği ve bal üretimi, arı sütü, ana arı, polen ve benzeri arı ürünleri üretimi, ipekböceği yetiştiriciliği/tesis yapımı ve bu ürünlere ait işleme, paketlenme ve depolamaya yönelik projeler;

Su ürünleri üretiminde alabalık, yayın balığı, sazan, mersin balığı, tilapya, karabalık entansif üretim tesisleri ve/veya kuluçkahaneleri, midye ve kara salyangozu entansif üretim tesisi ve bu ürünlere ait işleme, paketlenme ve depolamaya yönelik projeler;

Bitkisel üretimde; kapama meyve bahçesi tesisi, fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği, kontrollü örtü altı yetiştiriciliği, kültür mantarı üretimi ve tesis yapımı, ormancılık projeleri, orman ürünleri ve tesislerine ait projeler ve bu ürünlere ait işleme, paketlenme ve depolamaya yönelik projeler;

Yöresel ürünler ile tıbbi ve aromatik bitki üretiminde, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi, coğrafi işaretli, organik veya iyi

tarım uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretim ve bu ürünlere ait işleme, paketlenme ve depolamaya yönelik projeler olarak belirlenmiştir.

4.1.2. Proje İçin Ayrılan Bütçe

Proje ilk yıl pilot olarak uygulandığı için ilk olarak projenin bütçesi Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2006 yılından bu yana yürütülen “Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı” için tahsis edilen bütçeden karşılanmıştır.

2020 yılı bakanlık bütçesinde kırsal kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı için 1.032.000.000 TL ayrılmıştır. Bu program bütçesi içerisinde Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi için ayrılan miktar 10.000.000 TL’dir. Bu kapsamda desteklenecek olan 100 adet girişimin her birine 100.000 TL’ye kadar hibe ödemesi yapılması için bütçe belirlenmiştir. Dört pilot ile yapılan ön başvurulara göre, illerin tarımsal alan ve kırsal nüfusları da göz önünde bulundurularak Mardin ili için 30, İzmir ve Düzce illeri için 25, Amasya ili için ise 20 girişimin desteklenmesine karar verilmiş ve illere proje sayıları oranında toplam bütçenin dağıtımı yapılmıştır. Projesini tamamlayamayan veya uygulamaktan vazgeçen girişimciler yerine listelerin devamında gelen kişiler çağırılmış, bütçenin tamamına yakını kullandırılmaya çalışılmıştır.

Çizelge 4.1 de program bütçesinin proje tutarı ve öz sermaye miktarına göre dağılımı görülmektedir. Bakanlık tarafından tahsis edilen hibe tutarı, bu tutardan tamamlanan projeler için ödenen hibe tutarı ve projelerini tamamlayan girişimcilerin öz sermaye katkı miktarlarına dair bilgiler verilmiştir. Tahsis edilen 10 milyon TL’lik bütçenin yaklaşık 9 milyon 680 bin TL’si tamamlanan projeler için hibe olarak ödenmiştir. 2 proje uygulama süresi içerisinde tamamlanamadığı için ödemesi yapılamamıştır. Bunun dışında tamamlanan projelerden bazıları 100 bin TL haricinde yatırımları için öz sermaye katkısı yapmışlardır. Öz sermaye; girişimcilerin gerçekleştirmek istedikleri proje tutarı miktarının 100 bin TL’den fazla olduğu durumlarda, tercihe bağlı olarak girişimciler tarafından proje tutarına eklenen miktardır. Toplamda yaklaşık 2 milyon 173 bin TL öz sermaye katkısı yatırımcılar tarafından isteğe bağlı olarak proje bütçelerine eklenmiştir. Böylece toplamda 11.851.400 TL’lik yatırım tarımsal faaliyet amacıyla ülke ekonomisine kazandırılmıştır.

PROGRAM BÜTÇESİ (TL)	
Tahsis Edilen Hibe Tutarı	10.000.000,00 TL
Ödenen Hibe Tutarı	9.679.075 TL
Gerçekleşen Toplam Proje Tutarı (hibe ve öz sermaye katkısı)	11.851.400 TL
Gerçekleşen Projelerdeki Öz Sermaye Katkısı	2.1 72.324,00 TL
Tahsis Edilen Hibe Tutarının Ödeme Yüzdesi	% 96.80

Çizelge 4.1. Program Bütçesinin Dağılımı

4.2. Projenin Gerekçesi

Tez araştırmasının materyal ve yöntem bölümünde belirtilmiş olan Bakanlığın ilgili birimlerinde görev yapan çalışanlar ile yapılan görüşmelerde; mevzuat hazırlıkları çerçevesinde projenin onaylanması için hazırlanan gerekçeye ulaşılmıştır. Mevzuatın hazırlanması için oluşturulan gerekçede; Türkiye İstatistik Kurumunun, Aralık 2018 verilerine göre Türkiye’de yaklaşık bir milyon yükseköğrenim görmüş işsiz olduğu ve bunlardan yaklaşık 20.000 kişinin nitelikli tarım, orman ve su ürünleri bölümleri eğitimi veren yüksekokul veya üniversite mezunu olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca gerekçede, Tarım ve Orman Bakanlığı’nın 60.000’in üzerinde çalışanın olduğu ve mevcut personeli ile faaliyetlerini yerine getirmeye devam ettiğine yer verilmiştir. Fakat Tarım ve Orman Bakanlığı’nda çalışma potansiyeli olan işsiz ve nitelikli işgücünün bir kısmının sektörde istihdam edilmesiyle bakanlık üzerinde oluşan istihdam baskısının azalacağı, sektörün dinamizm kazanacağı ve kırsal alanda faaliyet gösterecek olan bu girişimcilerin girişimlerini uygulamış oldukları yerleşim birimlerindeki diğer sektör çalışanlarına da dolaylı katkılar sağlayacağını öngörüldüğünden bahsedilmiştir.

Bununla birlikte projenin kırsal alanda tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri eğitimi veren, meslek yüksekokulları veya üniversite mezunu genç nüfusun istihdamına katkı sağlayacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda projenin tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri sektörlerinde girişimciliği destekleyerek bu faaliyetlerin uzman kişiler tarafından yapılmasını teşvik edeceği, eğitilmiş işgücü ile tarımsal üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttıracığı, kırsal alandaki tarımsal üretim yapan işletmelere örnek ve önderlik oluşturacağı

öngörüsüyle bu kişilerin gerçekleştirecekleri girişimlerin desteklenmesi talep edilmektedir.

Ayrıca, üretim periyoduna göre değişmekle birlikte, mevcut piyasa koşullarında, tüm başvuru konularındaki girişimlerin uygulanmaya başladığı andan itibaren ortalama 2-3 sene içerisinde verilen hibe miktarı kadar kazanç sağlayacağı ve 3 yılın sonunda yatırım bedelini amorti edeceğinin öngörüldüğü de projenin uygulanması için sektörel olarak belirtilen gerekçeler arasında gösterilmiştir.

Gerekçede; her ne kadar istatistiki veriler 20.000 nitelikli potansiyel işgücünün varlığını gösterse de, kırsal alandaki alt yapı yetersizliği, sosyal ve kültürel birçok itici faktörün yanı sıra şehirlerin ve metropollerin çekici faktörlerinden dolayı kırsal alandan göçlerin devam etmesi ve eğitim için kırsal alandan ayrılan gençlerin tekrar geri dönmemeleri de göz önünde bulundurularak, mevcut 20.000 potansiyel işgücünün, yalnızca bir kısmının projeden faydalanma talebinde bulunacağı düşünülmüş ve projenin kapsamının dar tutulduğuna ve pilot uygulama olarak başlatıldığına da değinilmiştir.

Bütçenin 2020 yılı için KKYDP bütçesinden karşılanması, 2020 yılında yapılan değerlendirmelerde olumlu etkilerin görüldüğü takdirde proje uygulamalarına 2021-2023 yılları arasında ayrı bir kalem olarak Tarım ve Orman Bakanlığına ayrılacak olan ilgili bütçede belirlenerek hibelerin ödenmesinin planlandığı da belirtilmiştir. (Anonim, 2020b)

4.3. Projenin Mevzuatı

Türkiye’de kırsal kalkınmanın sağlanması konusunda yapılan çalışmaların büyük bir bölümü tarım alanında gerçekleşmektedir. Kırsal kalkınma konusunda çalışmaların yürütülmesi görevi 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 410. maddesi ile Tarım ve Orman Bakanlığına verilmiştir.

Aynı kararnamede bakanlık merkez birimlerinin görev ve yetkilerine de yer verilmiştir. Kararnamenin 417. maddesi ile düzenlenen kırsal kalkınma desteklerinin uygulanmasına ilişkin gerekli işlemleri yapma ve kontrol etme görevi Tarım Reformu

Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü bünyesinde de bu işlemler Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığınca yürütülmektedir.

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin mevzuatı bu kararname maddeleri ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tarım Kanununda tarımsal desteklemelerin esasları ve araçları, bütçe ödenek ihtiyaçları ve bu desteklemelerle ilgili düzenlemeler mülga Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kurulunun (TDYK) teklifi üzerine mülga Bakanlar Kurulunca belirlenmekteydi. Bu düzenleme 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin (KHK) 202. maddesi ile 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun TDYK'nın teşkiline ilişkin 16. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Aynı KHK ile 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun tarımsal destekleme araçlarının sayıldığı 19. maddesinde değişiklik yapılarak, desteklere ilişkin birim ödeme miktarları ile diğer destek araçlarının *“Kurulun teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu”* tarafından belirlenmesine ilişkin hüküm *“Cumhurbaşkanı”* şeklinde değiştirilmiştir. 5488 sayılı Kanun'a *“Mevzuatta Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kuruluna yapılmış olan atıflar, Cumhurbaşkanınca belirlenen kurul veya mercie yapılmış sayılır.”* hükmü eklenmiştir.

Yukarıda bahsi geçen mevzuat gereği 01/08/2018 tarihli 2018/3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanarak, TDYK'nın 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 17. Maddesinde; *“her yıl destekleme programlarının esaslarını ve araçlarını tespit ederek, bunların bütçe ödenek ihtiyaçlarını belirlemek, ilgili kuruluşlara teklif etmek”* ve *“değişen ulusal ve uluslararası koşullara göre destekleme programlarında yapılacak düzenlemeleri belirlemek”* şeklinde sayılan görevleri Tarım ve Orman Bakanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kullanılacağı hüküm altına alınmıştır.

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi ile ilgili bu bağlamda Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın görüşünün de alınması gerektiğinden, TDYK karar taslağı gönderilerek iki bakanlığın olumlu görüşleriyle söz konusu destekleme konularının kapsam ve uygulamasına ilişkin usul ve esasların Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenmesi kararı çıkarılarak mevzuat çalışmalarına başlanmıştır.

12.07.2019 tarih ve 30829 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 1310 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile projenin uygulanması Cumhurbaşkanlığınca onaylanmıştır. Bu karara dayanılarak 2020 yılı için pilot olarak İzmir, Düzce, Mardin ve Amasya illerinde uygulanmak üzere; 17.12.2019 tarih ve 30981 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2019/61) ile proje yürürlüğe girmiştir.

Tebliğdeki düzenlemelerin daha detaylı bir şekilde açıklanması, uygulamanın kolaylaştırılması, belirlenen usul ve esasların daha anlaşılabilir olması, desteklenecek girişimlerin şeffaf ve tarafsız bir şekilde değerlendirilebilmesi için ayrıca Uygulama Rehberi ve Değerlendirme Rehberi yayınlanmıştır. Uygulama Rehberine ek olarak puanlamada esas teşkil etmek üzere puan hesaplamalarında da kullanılan başvuru yapabilecek fakülte ve meslek yüksekokullarının bulunduğu tablolar yayınlanmıştır.

Destekleme almaya hak kazanan girişimciler için İl Müdürlükleri ile imzaladıkları, tarafların yetki ve sorumluluklarının belirtildiği Hibe Sözleşmesi, kesin başvuru yaparken istenen, girişimcilerin projelerinin içeriğini yansıtan İş Planının matbu formu ve girişimcilerin hangi konularda değerlendirilerek ne kadar puan alacaklarını gösteren Değerlendirme Kriterleri Tablosu da yayımlanan mevzuat dokümanları arasında yer almaktadır. (<https://uzmaneller.tarimorman.gov.tr/>)

4.4. Projenin Amacı ve Kapsamı

Mevzuat incelemesi yapılarak projenin amacı ve kapsamı Cumhurbaşkanlığı Kararı ve buna bağlı olarak çıkarılan ilgili Tebliğ'de amaç ve kapsam aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

Tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri alanlarında eğitim veren meslek yüksekokullarından veya üniversitelerin bu bölümlerinden mezun genç nüfusun, kırsal alanda istihdamına katkı sağlamak olarak belirtilmiştir. Bunun dışında belirtilen alanlarda girişimciliği destekleyerek bu faaliyetlerin uzman kişiler tarafından yapılmasını teşvik etmek, tarımsal üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak, kırsal alanda tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek ve önderlik oluşturacak sürdürülebilir yatırımların desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektir. (RG, 2019b).

Cumhurbaşkanlığı Kararı ve Tebliğde projenin kapsamı aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

2019-2020 yılı için pilot uygulama olarak Amasya, Düzce, İzmir ve Mardin illerinde kırsal alanda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden; tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri konularında yüksekokul veya üniversite mezunlarının mahallinde uygulayacağı bitkisel ve hayvansal üretim, su ürünleri üretimi, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi ile bu ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projelere hibe verilmesine ilişkin hususları kapsar (RG, 2019b).

Projenin süreçleriyle ilgili kurallar mevzuatta yer alan amaç ve kapsama göre düzenlendiği için, tez araştırmasında, uygulamaların projenin amacı ile uyumluluğu analiz edilmiş, araştırma evreni belirlenirken de mevzuattaki proje kapsamı olarak belirtilen dört pilot ilde 2019-2020 yılları arasında destekleme alan girişimciler seçilmiştir.

4.5. Proje Süreci ve Aşamaları

Proje süreci üç aşamadan oluşmaktadır. Proje başvurularının alınması, alınan başvuruların değerlendirilmesi ve hibe almaya hak kazanan projelerin uygulanması aşamalarıdır. Bu bölümde bu sayılan proje süreci ve aşamaları anlatılmıştır. Ayrıca bu süreçlerle ilgili yapılan araştırma sırasında elde edilen veriler çeşitli şekilde tasnif edilerek istatistikler oluşturulmuş ve çizelgeler halinde verilmiştir. Aşağıda detaylı olarak anlatılacak her aşamanın ardından süreç ile ilgili istatistiki verilere yer verilmiştir.

4.5.1. Proje Başvuru ve Değerlendirme Aşaması

Proje süreci mevzuatın yayınlanmasıyla başlamaktadır. Başvuru başlangıç ve bitiş tarihleri, ilgili tebliğin yayınlanmasından sonra tebliğe bağlı olarak çıkarılan ve Bakanlığın internet sitesinde yayımlanan Uygulama Rehberinde belirtilmektedir. Başvuru süresi sonunda değerlendirme süreci gerçekleşmektedir.

Merkez birimi kayıtlarından proje başvurularının 24 Aralık 2019 - 18 Şubat 2020 tarihleri arasında alındığı bilgisine ulaşılmıştır. Başvuru sahipleri, söz konusu tarihler arasında <https://uzmaneller.tarimorman.gov.tr> internet adresi üzerinden ön başvurularını yapmışlardır. Süre bitiminde ön başvuruda beyan ettikleri belgeleri, projeye esas hazırlamış oldukları iş planını ve istenilen diğer belgeleri, ikamet ettikleri

veya ikamet etmeyi taahhüt ettikleri (projenin uygulanacağı yer) yerleşim birimlerinin bağlı olduğu il müdürlüklerine sunarak kesin başvurularını tamamlamışlardır.

Başvuruların kesinleşmesi için başvuru sahipleri, kesin başvuru için istenilen belgeleri proje yürütme birimine başvuru süresinin son günü mesai bitimine kadar şahsen teslim etmeleri gerekmektedir. Belgelerini teslim etmeyen veya eksik/hatalı/yanlış belge teslim eden başvuru sahiplerinin başvuruları kesinleşmemiş sayılmaktadır. Kesin başvurular, il müdürlüklerinde kurulan proje yürütme birimi tarafından kabul edilmektedir. Proje yürütme birimleri, il müdürlüklerine bağlı kırsal kalkınma ve örgütlenme şube müdürlükleri bünyesinde görevli şube müdürü veya temsilcisi, mühendis, veteriner hekim, tekniker ve teknisyen gibi teknik ve sağlık hizmetleri sınıfındaki en az üç, en fazla beş kişiden oluşmaktadır. Proje yürütme birimleri tarafından düzenlenen başvuru dosyalarına ait icmal, son başvuru tarihini izleyen beş iş günü içerisinde değerlendirme komisyonuna tutanak ile teslim edilmektedir.

Proje kapsamında yapılan başvuruları değerlendirmek üzere illerde bir komisyon görevlendirilmektedir. Proje Değerlendirme Komisyonu olarak tanımlanan bu komisyon; Tebliğ kapsamında uygulanacak olan kırsal kalkınmada uzman eller proje başvurularını kendi illerinde değerlendirmektedir. Komisyon vali yardımcısı başkanlığında, Bakanlık il müdürü ve/veya il müdür yardımcısı, orman bölge müdürlüğü veya orman işletme müdürlüğü olan illerde müdür ya da temsilci, ihtiyaç duyulması halinde ilgili meslek odası temsilcisi ve/veya sivil toplum kuruluşundan oluşan en az beş, en fazla yedi kişiden oluşmaktadır.

Proje değerlendirme komisyonu tarafından teslim alınan projeler, on iş günü içerisinde Genel Müdürlüğün yayınlamış olduğu Değerlendirme Rehberi esas alınarak Değerlendirme Kriterleri tablosuna göre ilin potansiyeli ve girişimlerin uygulanabilirliği de göz önüne alınarak değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucu oluşturulan nihai asil ve yedek listeler, il müdürlüğünce belirlenen yerlerde ve şekilde, beş iş günü boyunca il müdürlüğü tarafından ilan edilmektedir.(RG, 2019b)

Proje ana konularına göre iller için belirlenen sayıdaki girişimci hibe sözleşmesi imzalamak üzere çağrılmaktadır. Hibe sözleşmesi imzalamayan veya imzalarsa dahi

yatırımını süresi içerisinde tamamlamayan başvuru sahibi yerine listede yer alan sıradaki kişi hibe sözleşmesi imzalamaya çağrılmaktadır.

4.5.2.Proje Başvuru ve Değerlendirme Aşamasına İlişkin İstatistikî Veriler

Bu bölümde pilot illerden ve merkez birim kayıtlarından elde edilen projelerin başvuruları ve değerlendirilmeleri sırasında oluşan veriler kullanılmıştır. Öncelikle sürecin başlangıcı olan ön başvuru ve kesin başvuru sayıları ve ön başvuruların kesinleşme oranları ele alınmış elde edilen veriler kullanılarak çizelge oluşturulmuştur. Daha sonra proje başvuru konularına dair kayıtlar incelenmiştir. Proje ana konuları ve alt konuları ile ilgili veriler çizelgeler oluşturularak gösterilmiştir. Son olarak başvuru kriterleri ve değerlendirme kriterleri açısından önemli bir yeri olan başvuru sahiplerinin eğitim durumlarına ilişkin veriler ile oluşturulan çizelgeye yer verilmiştir.

	Amasya	Düzce	İzmir	Mardin	Toplam
Ön Başvuru Sayısı	92	75	163	188	518
Kesin Başvuru Sayısı	41	51	49	97	238
Ön Başvuruların Kesinleşme Yüzdesi (%)	% 44	% 68	% 30	% 51	% 46

Çizelge 4.2. Başvuruların Pilot İllere Göre Dağılımı

Çizelge 4.2’de her pilot ilin almış olduğu ön başvuru sayısı, il müdürlüğüne yapılan kesin başvuru sayısı ve her ilde kaydedilen kesinleşme oranları gösterilmiştir. Proje uygulanan pilot illerde ön başvurular sırasıyla; Amasya’da 92, Düzce’de 75, İzmir’de 163, Mardin’de 188 adet yapılmıştır. Kesin başvuru sayıları ise sırayla Amasya ilinde 41, Düzce ilinde 51, İzmir ilinde 49 ve Mardin ilinde 97 olarak kaydedilmiştir. Eksiksiz ve doğru belgelerle zamanında yapılmış başvurular kesinleşmiş sayılmaktadır. Pilot illerde toplamda 518 ön başvurunun 238’i kesinleşerek % 46 oranında başvuru yapılmıştır. Ayrıca Çizelge 3.2’nin son satırında yer alan başvuruların kesinleşme oranına bakacak olursak İzmir ilindeki ön başvuruların kesinleşme durumunun %30 oranla diğer ille göre oldukça düşük kaldığı, Düzce ilinde ise 75 ön başvuru yapan girişimcinin 51’inin kesin başvuru yaparak %70’e yakın oranla en yüksek kesinleşme yüzdesine sahip olduğu görülmüştür.

Kesin başvuru yapan başvuru sahipleri gerçekleştirecek oldukları projelerini tebliğde ve uygulama rehberinde yatırım konuları başlığında belirtilen 5 adet proje ana konusu altında yer alan 17 adet proje alt konusundan birisi için yapmaları gerekmektedir. Başvuru esnasında seçilmiş olan proje ana konusunun diğer süreçlerde değiştirilemeyeceği ilgili mevzuatta belirtilmiştir. Kesin başvuruların illere ve ana konulara göre dağılımı Çizelge 4.3'te gösterilmiştir.

Konular	Amasya	Düzce	İzmir	Mardin	Toplam	
					Başvuru Sayısı	Yüzde %
Hayvansal Üretim	28	34	29	66	157	66
Bitkisel Üretim	9	13	15	28	65	27
Su Ürünleri	1	-	2	-	3	1
Yöresel Ürünler ile Tıbbi ve Aromatik Bitki	2	4	3	2	11	5
Gıda İşleme Depolama, Paketleme	1	-	-	1	2	1
Toplam	41	51	49	97	238	100

Çizelge 4.3. Kesin Başvuruların İllere ve Konulara Göre Dağılımı

Çizelge 4.3'te proje başvurularının % 66'sı en yüksek oranla hayvansal üretim konusunda olduğu görülmektedir. Hayvansal üretimin yaklaşık yarısı kadar proje başvurusu %27 oranla bitkisel üretim konusunda yapılmıştır. Düzce ve Mardin'de hiç başvuru yapılmayan su ürünleri üretimi konusunda İzmir'de 2, Amasya'da 1 tane olmak üzere toplamda su ürünleri konusundaki proje başvuruları %1 oranını geçememiştir. Gıda işleme, depolama ve paketleme konusunda Düzce ve İzmir'de hiç başvuru yapılmamış, Amasya ve Mardin'de birer adet gıda, işleme, depolama ve paketleme konusundaki projeler % 1'in altında kalmıştır. Tıbbi ve aromatik bitki ile yöresel ürünler üretimi konusundaki başvuru oranı % 5'tir.

Ana proje konuları kendi içinde alt konulara ayrılarak mevzuat hazırlanmıştır. Bu bölümün 4.1.1. *Proje Kapsamında Desteklenen Konular* başlığı altında sayılan ve başvuru yapılabilecek tüm konulara yukarıda yer verilmiştir Başvurular da bu kapsamda gerçekleşmiştir. Çizelge 4.4.'te proje alt konularına göre yapılan başvurular gösterilmiştir. Hayvansal üretime yönelik olarak büyükbaş, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, arı yetiştiriciliği ve bal üretimi, arı sütü, ana arı, polen vb. arı ürünleri üretimi alt konularında başvuru yapılmıştır. Bitkisel üretimde mantar yetiştiriciliği,

kapama meyve bahçesi, süs bitkileri yetiştiriciliği, örtü altı bitkisel ürün yetiştiriciliği, orman ürünleri ve tesisleri konularında başvuru yapılmıştır. Su ürünlerinde ise midye ve alabalık yetiştiriciliği konularında başvuru yapılmıştır.

Ayrıca Çizelge 4.4'te program kapsamında desteklenen ipekböceği yetiştiriciliği, ormancılık, odun dışı orman ürünleri ve tesisleri, coğrafi işaretli, organik veya iyi tarım uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretime yönelik proje konularına ilişkin proje başvurusu yapılmamıştır.

Konular	Alt Konular	Başvuru Sayısı	Başvuru Yüzdesi %
Hayvansal Üretim	Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği,	87	% 37
	Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği,	50	% 21
	Arı yetiştiriciliği ve bal üretimi,	14	% 6
	Arı sütü, ana arı, polen ve benzeri arı ürünleri üretimi,	6	% 3
	İpekböceği yetiştiriciliği	-	-
Bitkisel Üretim	Kapama meyve bahçesi tesisi,	19	% 8
	Fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği,	31	% 13
	Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği,	3	% 1
	Kültür mantarı üretimi ve tesis yapımı,	10	% 4
	Ormancılık projeleri,	-	-
	Orman ürünleri ve tesislerine ait projeler,	2	% 1
	Odun dışı orman ürünleri projeleri,	-	-
Su Ürünleri	Alabalık, yayın balığı, sazan, mersin balığı, tilapya, karabalık entansif üretim tesisleri ve/veya kuluçkahaneleri,	2	% 1
	Midye ve kara salyangozu entansif üretim tesisi,	1	% 0,4
Yöresel Ürünler ile Tıbbi ve Aromatik Bitki	Tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi,	11	% 5
	Coğrafi işaretli, organik veya iyi tarım uygulamalı bitkisel ve hayvansal üretim,	-	-
Gıda İşleme, Depolama, Paketleme		2	% 1
Toplam		238	100

Çizelge 4.4. Kesin Başvuruların Alt Konulara Göre Dağılımı

Hayvansal üretim konusundaki proje başvuruları ana konularda en fazla başvurunun yapıldığı konu olduğunu Çizelge 4.3'te görülmüştü. Bu konu altında yer

alan büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konusu % 37 oranla en fazla tercih edilen alt konu olmuş bunu % 21 oranla küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konusu izlemiştir. Bitkisel üretim konusundaki en fazla tercih edilen konu ise %13 ile fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği alt konusu olmuştur. Su ürünleri konusu en az tercih edilen ana konu olmakla birlikte midye ve kara salyangozu entansif üretim tesisi başvurusunun sadece 1 tane olduğu görülmektedir.

Proje başvuru şartları içerisinde yer alan ve en önemli kriterlerden biri olan başvuru sahiplerinin eğitim durumlarına dair veriler il müdürlükleri ve merkez birimi arşiv kayıtlarından elde edilmiştir. Çizelge 4.5'te başvuru sahiplerinin illere göre mezuniyet durumları gösterilmiştir. Buna göre başvuru sahiplerinin % 49,6'sı fakülte % 45,8'i meslek yüksekokul ve % 4,6'sı yüksek lisans mezunudur. Üç ilde fakülte mezunu başvuru sahibi sayısı diğer mezuniyet durumlarına göre daha fazla iken İzmir ilinde meslek yüksekokulu mezunu başvuru sahibi sayısı daha fazladır.

Mezuniyet Durumu	Amasya	Düzce	İzmir	Mardin	Toplam	
					Başvuru Sayısı	Başvuruların Yüzdesi %
Meslek Yüksekokulu	18	25	29	37	109	% 45,8
Fakülte	21	24	18	55	118	% 49,6
Yüksek Lisans	2	2	2	5	11	% 4,6
Toplam	41	51	49	97	238	100,0

Çizelge 4.5. Başvuru Sahiplerinin İller Bazında Mezuniyet Durumlarına Göre Dağılımı

4.5.3. Proje Uygulama Süreci

Hibe sözleşmesi imzalayan girişimciler başvuru esnasında taahhüt ettikleri tüm şartları uygulamak üzere girişimlerine başlamaktadır. Hazırlamış oldukları iş planı çerçevesinde proje içeriğine esas gider kalemlerine uygun alımlarını yapmak, ilgili mevzuata uygun olarak girişimlerini gerçekleştirmek ve belgelere dayandırmak zorundadırlar.

Hak sahipleri, girişimlerinin tamamlandığı tarihten itibaren beş iş günü içerisinde il müdürlüğüne ödeme talebinde bulunabilmektedirler. Proje yürütme birimi, ödeme talebi ile ilgili belgeleri alarak, ödemeye ilişkin gerçekleştirmeleri beş iş günü içerisinde yerinde tespit etmektedir. Proje yerinde yapılan kontrollerde tespit

edilen hususlar tutanağa bağlanarak belgelendirilmektedir. Yürütme birimi yerinde kontroller sonrasında “Hibe Ödemesine İlişkin Nihai Rapor” düzenlemekte ve rapora istinaden icmalleri oluşturmaktadır. Düzenlenen ödeme icmalleri il müdürlüğü tarafından Genel Müdürlüğe gönderilmektedir. Genel Müdürlük buna göre hibe ödemesini gerçekleştirmektedir. Hak sahibi, hibe sözleşmesi kapsamında hibeye esas proje içeriğindeki alımları ve amacını, hibe ödemesinin yapıldığı tarihten itibaren 2 yıl süre ile değiştirememektedir. Bu amaçla, il müdürlükleri proje faaliyetlerini izlemekte, yılda en az iki kez yerinde kontrol ederek tutanağa bağlamaktadırlar. (RG, 2019b)

4.5.4. Proje Uygulama Aşamasına İlişkin İstatistikî Veriler

Bu başlık altında Bakanlığın ilgili birimlerince proje uygulama aşamasında kaydedilen veriler kullanılmıştır. Başvuru ve değerlendirme aşamalarından sonra hibe almaya hak kazanan projelerin kayıtları incelenmiş ve bu projelerin konularına göre dağılımına yer verilmiştir. İnceleme sonucunda projenin konularına göre başvuru sayısı, sözleşme imzalanan proje sayısı ve tamamlanan proje sayıları elde edilmiş ve Çizelge 4.6. ile Çizelge 4.7. oluşturulmuştur. Aynı çizelgede bu projelerin toplam yatırım tutarlarına ve hibe tutarlarına da yer verilmiştir.

Hibe kapsamına alınacak toplam girişim sayısı mevzuat hazırlıkları sürecinde Genel Müdürlükçe 100 adet olarak belirlenmiştir. İl müdürlüklerine yapılan başvuru sayıları ve ilin potansiyeli de göz önünde bulundurularak desteklenecek olan 100 adet proje, dört pilot ile Amasya için 20, Düzce ve İzmir için 25, Mardin için ise 30 adet olarak dağıtılmıştır.

Değerlendirme sonucu oluşturulan nihai listelerdeki başvuru sahipleri ile hibe sözleşmesi imzalanmış ve projeleri uygulanmaya başlamıştır. Hibe sözleşmesi imzalamayan veya süresi içerisinde projesini tamamlayamayan hak sahipleri yerine yedek listedeki başvuru sahipleriyle sözleşme imzalanmıştır. Mardin ilinde yeterli sayıda hibe sözleşmesi imzalandığı halde proje bitiş süresi içerisinde iki girişimci projesini tamamlayamadığı için sözleşmesi feshedilmiş ve tüm yedek başvuru sahipleri listenin sonuna kadar çağırılmıştır. Ancak, tamamlanamayan iki proje yerine başka bir başvuru sahibi ile sözleşme imzalanamamıştır. Böylece toplam **98 adet proje** hayata geçirilmiştir.

Çizelge 4.6.’da tamamlanmış olan projelerin il bazında konularına göre dağılımı gösterilmiştir.

Konular	Amasya	Düzce	İzmir	Mardin	Toplam	
					Tamamlanan Proje Sayısı	Yüzde %
Hayvansal Üretim	13	22	17	24	76	77,6
Bitkisel Üretim	6	2	4	4	16	16,3
Yöresel Ürünler ile Tıbbi ve Aromatik Bitki	1	1	2	-	4	4,1
Su Ürünleri	-	-	2	-	2	2,0
Gıda İşleme Depolama, Paketleme	-	-	-	-	-	-
Toplam	20	25	25	28	98	100

Çizelge 4.6. Tamamlanan Projelerin Konularına Göre Dağılımı

İllerde oluşturulan nihai listelerdeki konu dağılımı proje başvurularına göre belirlenmiştir. Çizelge 4.6. da görüleceği üzere pilot illerde tamamlanan girişimlerin de ilk sırasını proje başvurularında olduğu gibi % 77,6 oran ile hayvansal üretim projeleri almıştır. Bitkisel üretim konusunda tamamlanan projeler % 16,3 ile ikinci sırada yer almaktadır. Çizelge 4.6’da dikkat çeken bir diğer nokta ise Gıda işleme, depolama, paketleme konusunda proje başvurusu olduğu halde tamamlanan projeler arasında bu konuda proje bulunmamaktadır. Su ürünleri konusunda Çizelge 4.5.’te Amasya ilinde yapılmış olan proje başvurusu var iken tamamlanan projeler arasında Amasya ilinde su ürünleri konusunda proje yer almamıştır. Düzce ve Mardin illerinde ise gerçekleşen proje konularının Düzce’de %88’inin Mardin’de ise % 86’sının hayvansal üretim konusunda olması dikkat çeken bir diğer husustur.

Bunlara ek olarak kesin başvuru sayısı ve tamamlanan proje sayılarının proje konularına göre dağılımının bir arada verildiği özet bir çizelge olan Çizelge 3.7’de ilgili konularda yapılan projelerin yatırım tutarları, hibe tutarları ve öz sermaye miktarları da görülmektedir.

Pilot illerde hayvansal üretime yönelik proje başvuruları diğer konulara göre daha fazla olduğu önceki anlatımlarda görülmektedir. Buna göre, tamamlanan 98 adet girişim içerisinde de Çizelge 4.7’den görüleceği üzere ilk üç sırayı % 44,9 ile büyükbaş, % 21,4 ile küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, % 11,2 ile arı ve arı yetiştiriciliği,

bal ve arı ürünleri üretimi konusundaki projeler oluşturmaktadır. Takibinde bitkisel üretime yönelik girişimlerden %10,2 ile fide, fidan yetiştiriciliği konusu ilk sırada yer almaktadır. Son olarak 2 adet su ürünleri yetiştiriciliği konusunda gerçekleşen girişim, konu çeşitliliği adına örnek teşkil edecek girişimlerden ve projenin destekleme amacına yönelik çeşitliliği sağlayan girişimlerden olmuştur.

Proje Konusu		Başvuru Sayısı	Sözleşme İmzalanan Proje Sayısı		Tamamlanan			Öz Sermaye Katkısı Tutarı (TL)	Ödenen Hibe Tutarı (TL)
					Proje		Toplam Proje Tutarı (TL)		
					Sayı	Yüzde			
Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği	Hayvansal Üretim	87	46	78	44	%50,6	5.325.580	955.043	4.370.537
Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği		50	21		21	% 42,0	2.472.800	382.630	2.090.170
Arı yetiştiriciliği ve bal üretimi		14	9		9	% 64,3	1.093.505	196.167	897.338
Arı ürünleri üretimi		6	2		2	% 33,3	229.100	29.100	200.000
Alabalık yetiştiriciliği	Su Ürünleri	2	1	2	1	% 50,0	100.000	0	100.000
Midye yetiştiriciliği		1	1		1	%100,0	138.646	38.646	100.000
Kültür Mantar Yetiştiriciliği	Bitkisel Üretim	10	2	16	2	% 20,0	158.000	0	158.000
Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği,		3	2		2	% 66,7	329.986	129.986	200.000
Fide, fidan, iç ve dış mekân süs bitkisi yetiştiriciliği		31	10		10	% 32,3	1.338.414	342.414	996.000
Kapama Meyve Bahçesi		19	2		2	% 10,5	200.000	0	200.000
Tıbbi aromatik bitki		11	4	4	4	% 36,4	465.368	98.338	367.030
Gıda İşleme Depolama, Paketleme		2	-	-	-	-	-	-	-
Odun ve Odun Ürünleri		2	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM		238	100	100	98	% 41,2	11.851.399	2.172.324	9.679.075

Çizelge 4.7. Proje Sayılarının ve Yatırım Bütçelerinin Proje Konularına Göre Dağılımı

Çizelge 4.7’de ayrıca başvuru sayılarına göre projelerin gerçekleşme oranları gösterilmiştir. Buna göre desteklenecek proje sayısının 100 adet ile sınırlandırılması sebebiyle kesin başvuruların ancak % 41,2’si program kapsamında tamamlanmıştır. Hibe sözleşmesi imzalanan 100 adet projenin 98’inin hayata geçirilmesiyle yüksek oranda başarı yakalandığı görülmektedir.

Bunların yanında, başvuru sürecinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık konularındaki talep miktarının diğer konulara olan talepten daha fazla olduğu görülmüş ve bu durum imzalanan sözleşme sayılarına da yansımıştır. Başvuru sayısı

en yüksek olan büyükbaş hayvancılık projelerinin % 50,6'sının tamamlanarak hibe almaya hak kazandığı, bunu takiben küçükbaş hayvancılık projelerinin % 42'sinin tamamlandığı görülmektedir.

Burada dikkat çeken bir diğer husus da bitkisel üretim projelerinin gerçekleşme oranlarının hayvancılık projelerine göre daha düşük olmasıdır. Kapama meyve bahçesi konusu ile başvuru yapılan 19 projenin en düşük oranla sadece 2 tanesi tamamlanabilmiştir. Projenin bütçesi oluşturulurken 100 adet girişim için toplam hibe tutarı 10.000.000 TL olarak tahsis edilmiştir. Bunlardan toplam yatırım tutarı (hibe + öz sermaye) 11.851.399 TL olan 98 adet girişim tamamlanarak, bu projelere toplam 9.679.075 TL tutarında hibe desteği verilmiştir. Sayıca fazla olan hayvancılık girişimlerinin bütçe miktarı da yaklaşık proje bütçesinin yarısını oluşturmaktadır. Çizelge 4.7'den görüleceği üzere öz sermaye katkısı da büyükbaş hayvancılık projelerinde daha fazla yapılmıştır.

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi ve süreçlerinin tanıtımına bu bölümde yer verilmiştir. Bundan sonraki bölümde ise bu süreçler kapsamında yapılan araştırma hakkında bilgiler ile girişimcilerin ve proje çalışanlarının proje hakkındaki düşüncelerinden elde edilen araştırma bulguları aktarılacaktır.

5. KIRSAL KALKINMADA UZMAN ELLER PROJESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Bu bölüm, tez çalışmasının ilk üç bölümünde anlatılan teorik kısımdan sonra asıl araştırma süreciyle ilgili bilgilerin olduğu bölümdür. Teorik bilgiler ışığında planlanan araştırmanın amacı ve önemi anlatıldıktan sonra araştırmaya yönelik diğer bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın kapsamı, araştırma sırasında kullanılan materyal ve yöntem, anketlerin uygulanması, verilerin analiz edilerek oluşturulan bulguların aktarıldığı bölüm bu bölümdür.

5.1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Tez çalışmasının amacı ve önemi bu başlık altında iki ayrı alt konu başlığında anlatılmıştır. Öncelikle araştırmanın hangi sebeple, hangi sorulara cevap bulmak için yapıldığına değinilerek daha sonra bu kapsamda araştırmanın literatüre ve ilgili kuruma sağlayacağı katkılar yönünden öneminden bahsedilmektedir.

5.1.1. Tezin Amacı

Bu tez çalışmasının amacı Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi'nin hibeden yararlanan girişimciler ve bu projede görev alan personelin bakış açısıyla analiz edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda önce, hibe verilen girişimcilerin ve proje sürecinde yer alan Bakanlık personelinin bazı özellikleri ortaya konulmuştur. Girişimcilerin kişisel bilgilerine ek olarak bazı özellikleri ile proje hedef kitlesiyle uyumluluğu da araştırılmıştır. Daha sonra projenin amaca uygunluğu ve proje sürecindeki aşamalar, girişimciler ve proje çalışanları olmak üzere iki farklı bakış açısıyla analiz edilmeye çalışılmıştır.

Belirtilen analizleri yapabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Hibe verilen girişimcilerin demografik ve projenin amacıyla uyumlu bazı özellikleri (ikameti, STK üyeliği, işsizlik süresi, tarımsal işletme varlığı, başvurma amacı, kırsal alanda yaşama sebebi vb.) nelerdir?
2. Girişimciler projenin amaca uygunluğunu nasıl değerlendirmektedirler?
3. Girişimciler proje süreçlerini nasıl değerlendirmektedirler?
4. Proje çalışanlarının demografik özellikleri nelerdir?
5. Proje çalışanları projenin amaca uygunluğunu nasıl değerlendirmektedirler?
6. Proje çalışanları proje süreçlerini nasıl değerlendirmektedirler?

Araştırmanın sonucuna göre yapılan analiz ile kırsal kalkınma faaliyetlerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilerin neler olabileceği ortaya konularak konuyla ilgili idarelerin ve uygulayıcıların faydalanması düşünülmektedir.

Ayrıca projede görev alan personelin proje hakkındaki düşüncelerinin belirlenmesi ve pilot uygulama sürecinin personel tarafından değerlendirilmesi suretiyle projenin diğer kırsal kalkınmayı destekleme projelerinden farklılığı ve kırsal kalkınmaya sağlayacağı katkıların ortaya konması amaçlanmaktadır.

“Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi” 2019-2020 yılları arasında pilot olarak dört ilde uygulanmıştır. Bu süreçte başvuru yapan girişimciler ve çalışan personelin, varsa yaşamış oldukları aksaklıkların, yetersizliklerin saptanması, bunların çözümüne ilişkin görüş ve önerilerin belirlenmesi, projenin sürdürülebilirliği ve hak sahipleri üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması ve bu hibe desteğini alan girişimcilerin sosyal hayatında ortaya çıkan yeni ve yararlı durumların saptanması hedeflenmiştir.

Böylece bu araştırma ile projenin ülke genelinde uygulanması sırasında etkinliğini artırma ve başarılı bir proje olması yönünde katkı sağlaması beklenmektedir.

5.1.2. Tezin Önemi

Türkiye'nin ekonomisi ve sosyal yapısı itibarıyla ülke kalkınmasında en önemli rol oynayan sektörlerin başında tarım sektörü gelmektedir. Bu alandaki kamu politikalarını belirlemek ve yürütmekle görevli kamu idaresi olan Tarım ve Orman Bakanlığının görev alanına giren faaliyetler planlanırken, Bakanlığın stratejik planında amaç, hedef ve stratejiler oluşturulmuştur. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda tarım sektörü ele alındığında, kırsal kalkınma faaliyetleri, sektörde ulusal kalkınmaya hız kazandırabilecek öneme sahiptir. Kırsal alandaki tarımsal üretim ve insan kaynağı potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda kırsal kalkınmanın sağlanması kapsamındaki faaliyetlerin desteklenmesi de oldukça önem arz etmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ilk kez kırsal kalkınma kavramı yer almıştır. Dokuzuncu Kalkınma Planından itibaren ise kırsal kalkınma adı altında ayrı

bir bölüm ile birlikte tarım konusundaki planlamalarda kırsal kalkınmaya yer verilerek kırsal kalkınmanın ülke kalkınmasında ne derece önemsendiği vurgulanmıştır.

Genç nüfusun kırsal alanda kalkınma faaliyetleri içerisinde daha fazla yer aldığı, yenilikçi düşünce sistemine sahip, uzmanlık eğitimleri ile öğrenilen teknolojinin kırsalla daha fazla uyum sağladığı, muhtemel olumsuzluklara karşı sürekli hazır bulunan bir kırsal kesimin oluşması için kapsayıcı bir anlayışla karar verilmesinin gerekliliği söz konusudur. Bu durumun ülke kalkınma planlarında da yer alması ve uygulamaların bu planlardaki amaç ve hedeflere ulaşmada ne derece etkili olabileceği bu konuda yapılacak araştırmalar sonucu ortaya konabilecektir. (Anonim, 2019b)

1970’li yıllardan günümüze kadar dünya nüfusu iki misli artarak 7,6 milyara, ülkemizin nüfusu 34 milyondan yaklaşık 82 milyona ulaşmıştır. Önümüzdeki 10 yıllık dönemde dünya nüfusunun yaklaşık 1 milyar kişi artması beklenirken, ülkemizde ise 10 milyonluk bir artış öngörülmektedir. Hızlı nüfus artışının yanı sıra Türkiye’de yaklaşık bir milyon yükseköğrenim görmüş işsiz mevcuttur. Bunlardan yaklaşık yirmi bini nitelikli tarım, orman ve su ürünlerini bitirmiş yüksekokul/üniversite mezunudur. (Anonim,2022)

Bakanlık tarafından bu nitelikli kişilerin bir kısmının sektörde desteklenerek girişimde bulunmaları ve tarımsal iş gücüne katılmaları, sektörün dinamizm kazanmasında ve projelerini uygulamış oldukları yerleşim birimindeki diğer sektör çalışanlarına dolaylı katkılar sağlamada etkili olacağı düşünülmektedir.

Önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere kalkınma planlarında, performans programlarında ve diğer üst politika belgelerinde kırsal kalkınma kavramına, ülke kalkınmasında büyük önem verilmesi, araştırmanın çerçevesinin Türkiye’de kırsal kalkınma olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Kırsal kalkınma desteklemelerinin ise kırsal kalkınmada önemli rol oynaması, projenin amacının ve hedef kitlesinin diğer desteklemelerden farklı olması Uzman Eller Projesinin araştırma konusu olarak seçilmesinde etkili olmuştur.

Projenin amaçları doğrultusunda kırsal bölgelerde hayata geçirilmesinin ardından nitelikli kişilerin yapacakları yatırımlar sayesinde, tarımsal üretimde verim artarak sürdürülebilir üretime ve profesyonel üretim şekillerinin gelişimine katkı sağlaması hedeflendiği anlaşılmaktadır. Eğitimli ve nitelikli kişilere destek verilmesi

ve sektördeki potansiyel işgücünün istihdamının öncelikli hedef olarak görülmesi, bu projeyi diğer desteklemelerden farklı kılmaktadır.

Tarım sektöründe bugüne kadar üretimde kalite ve verimi arttırmaya yönelik pek çok destekleme faaliyeti gerçekleşse de yükseköğretim görmüş nitelikli işgücünün hedef kitle olarak belirlendiği tek proje “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi”dir”. Bu kişilerin proje ile ilgili bildirecekleri görüşlerin analiz edilmesi sonucu ortaya çıkacak araştırma bulgularının konuya ilişkin kamu politikalarının belirlenmesinde katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Yeni kırsal kalkınma anlayışında, kırsal nüfusun ekonomik ihtiyaçlarından ziyade kırsal nüfusun gençleştirilmesi, kırsalda eğitilmiş uzman kişilerin istihdamı ön plana çıkarılmalıdır. Uzman Eller Projesinin de kırsalın kalkınmasındaki temel sorunu ekonomik bir zenginlik yaratmak olarak değil, eğitilmiş insan gücünden ileri gelen zenginliği yaratabilme kapasitesi olarak gören ve bu bağlamda amaç ve hedefleri olan bir proje olması bu konu hakkında araştırma yapılmasında tercih sebebi olmuştur.

İşgücü piyasasına girme ve kalabilmede özellikle gençlerin, kadınların ve engellilerin yaşadıkları sorunlara çözümlerin geliştirildiği on birinci kalkınma planı döneminde; işgücü piyasasında yaşanan dijital dönüşüm ve teknolojik gelişmeler sayesinde ortaya çıkan önemli değişimleri dikkate alan iş fırsatlarının toplumun tüm kesimlerine ulaştırılmasında, eğitilmiş uzman kişilerin kırsala yönlendirilmesi etkili olabilecektir. Bu etkinin tespit edilmesi bu konuda yapılacak akademik çalışmalarla mümkün olabilecektir.

Kırsal kalkınmanın başlıca sorunları arasında yer alan kırsal nüfus yaşlanması, kırsalda nitelikli istihdamın sağlanamaması, kırsal alanda yaşam konusunda uzaklaştırıcı unsurların olması gibi konuların çözümünde projenin dolaylı ve doğrudan etkilerinin olması beklenmektedir. Olumlu etkilerinin tespit edilmesi, aksama ve yetersizliklerin saptanarak çözüm önerilerinin getirilmesinde bilimsel bir çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda sahada yapılacak araştırmada elde edilen bulguların teoride yer alan bilgiler ışığında analiz edilmesi ile uygulamanın etkinliğinin artırılmasına yönelik öneriler bilimsel kanıtlara dayalı olarak ilgililerin ve uygulayıcıların paylaşımına sunulmuş olacak aynı zamanda literatüre de katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmanın; kırsal bölgelerde genç ve eğitimli kişilerin tarım sektöründeki genel durumunun görülebilmesi bakımından, kırsal alanlarda kendi işini kurmayı düşünen eğitimli gençler, kırsal alanlarda bu kişilerin girişimciliği konusunda akademik çalışma yapanlar ve kırsal alanlarda nitelikli ve sürdürülebilir girişimciliği yaygınlaştırmayı amaçlayan resmi kuruluşlar açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca literatürde kadın ve genç girişimciliği ile ilgili çalışmalara sıklıkla rastlanılmasına rağmen kırsal alanda yüksekokul mezunu gençlerin girişimciliği ile ilgili çalışmalar oldukça kısıtlıdır.

Bu çalışma; Uzman Eller Projesi'nin, hibe alan eğitimli gençler özelinde henüz yeni bir proje olması, kırsal alanda sürdürülebilir girişimler, küçük aile işletmeciliği ve kırsal nüfusun gençleştirilmesi çalışmaları bakımından ilk ve tek olma özelliğini koruması ile de ayrıca önemlidir.

Uzman Eller Projesinin araştırma sonuçlarının, bakanlık uygulamalarına yansımaları hakkında fikir verecek olmasının yanında kamu yönetimi disiplinine de katkı sağlaması beklenmektedir.

Son dönemde tüm dünyayı ve ülkemizi de etkileyen salgının olumsuz etkileri sebebiyle tarım sektörünün son derece önemli olduğu bir kez daha görülmüştür. Bu araştırma tarım sektörünün ve kırsal alanların cazip hale gelmesini sağlayacak yatırımların desteklenmesinin etkileri hakkında fikir verebilecektir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı, Varsayım ve Sınırlılıkları

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın kapsamı açıklanmış, araştırmanın varsayımları üzerinde durulmuş ve sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

5.2.1. Araştırmanın Kapsamı

Tez kapsamında teorik kısımda, kırsal kalkınma ve kırsal alan, kırsalda nüfus, kırsalda istihdam, kırsal kalkınma desteklemeleri, kırsal kalkınma politikaları, sürdürülebilir kalkınma, kırsal yatırımlar ve girişimcilik, Türkiye’de ve dünyada kırsal kalkınma uygulamaları ve mevcut durum analizi, aile işletmeciliği, kırsalda eğitim, kırsalda genç nüfus gibi kavramlar açıklanmak istenmiştir. Kavram tanımları, alan yazındaki bilgiler ve yapılan araştırmaların incelenmesi yoluyla ortaya konulmaya çalışılmıştır.

5.2.2. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın varsayımları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır;

1. Yapılacak olan anket çalışmasında paydaşların anket sorularına tarafsız ve doğru biçimde cevap vermeleri
2. Araştırmada kullanılan ölçeklerin tez araştırması ile saptanmak istenen konuları ölçme açısından yeterli olması
3. Araştırmanın örnekleminin, çalışma evrenini temsil edici nitelikte olması
4. Ölçeklerin haricinde kurumlardan elde edilen diğer verilerin doğru ve tam olması
5. Literatür taraması ile elde edilen verilerin doğru ve geçerli olması

5.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Tezin araştırma kısmında “Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi” ele alınmıştır. Bu proje 2019-2020 yılları arasında Amasya, Düzce, İzmir, Mardin illerinde uygulanmıştır. Kırsal kalkınmayı destekleme projeleri taşrada Bakanlığın taşra teşkilatı olan Tarım ve Orman İl Müdürlükleri tarafından yürütülmekte ve bu iş için Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şube Müdürlüklerine görev verilmiştir. Bu kapsamda anketlerin uygulanması bu illerle sınırlıdır. Proje 100 genç girişimciye 100 biner TL hibe desteği olarak planlanmış ve pilot illerin tarımsal kapasitesine göre bütçeleri ayrılmıştır. Anket uygulanacak kişiler, projeden destek almaya hak kazanan 98 proje sahibi ve proje kapsamında İl Müdürlüğünde projede görevlendirilen kurum personeli ile sınırlandırılmıştır.

5.3. Materyal ve Yöntem

Bu bölümde birinci başlık olarak araştırmada kullanılan materyaller anlatılmıştır. İkinci olarak ise araştırmanın ilerlemesinde hangi yolun izlendiği, örnekleme, verilerin elde edilmesi, veri toplama aracı, verilerin yorumlanması ile ilgili yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. Yöntemin aktarılmasının ardından bu başlığın devamında anketlerin uygulanacağı çalışma grubu ve anketler hakkında bilgilere yer verilen alt başlıklar sıralanmaktadır.

5.3.1. Materyal

Araştırma materyali olarak çalışmanın birincil verilerini; yukarıda bahsedilen anketlerde yer alan sorulara verilen cevaplar oluşturmaktadır. Bunlar yüz yüze fiziki

olarak İzmir ilinde doldurulan soru formları ve salgın hastalık kısıtlamalarından dolayı yüz yüze görüşme sağlanamadığı için elektronik ortamda doldurulan soru formlarıdır. Çalışmanın ikincil verilerini ise başta Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığından alınan kayıtlar, arşiv kayıtları, bilgi notları ve mevzuat dokümanları oluşturmuştur. Bununla birlikte pilot illerdeki İl Tarım ve Orman Müdürlükleri ve ilgili diğer kamu kurum-kuruluşları, sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlardan elde edilen veriler, Bakanlığın stratejik planları, kalkınma planları, diğer üst politika belgeleri ve konuyla ilgili mevzuat, yayınlar, tezler, kitaplar, raporlar ve benzeri kaynaklar da ikincil veriler olarak sayılabilir.

5.3.2.Yöntem

Tez araştırmasına başlarken öncelikle literatür taraması yapılarak tez konusu hakkında bilgi toplanmıştır. Edinilen bilgiler ışığında konu hakkında daha önce yapılan çalışma sonuçları incelenerek, birinci ve ikinci bölümde teorik kısım oluşturulmuştur. Tezin konusunu oluşturan ilgili projenin mevzuatı derinlemesine incelenerek proje hakkında edinilen detaylı bilgiler üçüncü bölümde aktarılmıştır. Benzer projeler de incelenerek karşılaştırma yapılmıştır. Projenin teorik olarak analiz edilmesinin ardından uygulama ile ilgili yapılan araştırmada; desteklemeden faydalanan girişimcilerin ve uygulamada görev alan personelin kendilerine yöneltilen anket soruları ile proje hakkında düşünceleri ve görüşleri alınmıştır.

Başlangıç olarak kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma tanımlanarak bunun kırsal kalkınmaya yansımaları aktarılmıştır. Kırsal kalkınma tanımlandıktan sonra kırsal kalkınmanın temel kavramları kırsal alan, kırsal alanın sosyo-kültürel yapısı, eğitim, yoksulluk, örgütlenme, göç, kırsal nüfus, kırsalda istihdam konuları açıklanmıştır.

Ayrıca kırsal kalkınmanın dezavantajlı gruplar ile ilişkisi de araştırılarak özellikle kırsalda kadının rolünden bahsedilmiştir. Bunun yanında kırdan kente göç konusunda gençlerle ilgili çalışmalara değinilerek Uzman Eller Projesi ile ilişkilendirilmiştir.

Bakanlığın kırsal kalkınma faaliyetleri, kalkınma planlarında kırsal kalkınma kavramına özel olarak yer verilmesiyle daha fazla önem kazanmış ve bu bağlamda ulusal ve uluslararası pek çok uygulamanın gerçekleştirildiğine rastlanmıştır. Bu

bağlamda Türkiye’deki kırsal kalkınma politikaları tarihsel olarak incelenecek bunun yanında dünyadaki kırsal kalkınma örnekleri araştırılarak bazı ülkelerdeki uygulamalara yer verilmiştir.

Tezin önemi kısmında da belirtildiği üzere Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi daha önce Bakanlık tarafından uygulanan diğer projelerden, desteklenecek hedef kitle açısından farklılık arz etmektedir. Eğitimli ve nitelikli kişilerin kırsal bölgelere ve tarıma yönlendirilmesinin kırsal bölgelerin kalkınmasında, gelecek planlamalarına önemli katkısının olacağı beklenmektedir. Bu bağlamda tezin teorik kısmında Türkiye’deki diğer kırsal kalkınma projelerine yer verilmiş ve ardından tez konusu olan Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi amaç, kapsam, mevzuat ve uygulamalar olarak detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

5.3.2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu pilot olarak belirlenen illerde projesini tamamlayan girişimciler ve bu illerde Uzman Eller Projesinde görev yapan Bakanlık personeli oluşturmaktadır. Araştırmada, projesini tamamlayan girişimci ve proje çalışanlarının projeye ilişkin görüşlerini yansıtabilmek için evrenin tümüne ulaşılmak istenmiştir. Yukarıdaki bölümden de hatırlanacağı üzere projeye kapsamında 100 adet girişimci ile sözleşme imzalanmış, ancak bunlardan 98 tanesi girişimlerini tamamlayarak hibe almaya hak kazanmıştır. Yine hatırlanacağı üzere; proje pilot olarak 4 ilde uygulanmış ve her ilin destekleyeceği kişi sayısı merkez tarafından belirlenerek illere bildirilmiştir Kesin başvuru yapan girişimcilerden değerlendirme kriterleri tablosundan almış oldukları puan sıralamasına göre 100 kişi hibe sözleşmesi imzalamaya çağırılmıştır. Projenin uygulandığı 4 ilde kesin başvuru yapan girişimci sayısı; Amasya’da 41, Düzce’de 51, İzmir’de 49 ve Mardin’de 97 kişidir. Bunlardan 98 tanesi hibe almaya hak kazandığı için araştırmanın girişimciler boyutundaki çalışma grubunu hibe almaya hak kazanan 98 girişimci oluşturmaktadır. Proje çalışanları bağlamında çalışma grubunu ise; Projede görev alan dört pilot ildeki il müdürlüğü personeli oluşturmaktadır. Bu personelin sayısı da 16 kişidir.

Projeden hibe alan girişimcilere Mardin ve İzmir illerinde yüz yüze görüşme yapılarak ve düzenlenen toplantılar esnasında soru formları dağıtılarak ulaşılmıştır. Sorular hakkında öncelikle bilgilendirme yapılmış, araştırmanın amacı ve elde

edilecek bulguların ne amaçla kullanılacağı açıklanmıştır. Düzce ve Amasya illerinde de Covid-19 salgın hastalığı tedbirleri kapsamında şehirlerarası seyahatlerin ve sokağa çıkma yasaklarının olmasından dolayı yüz yüze görüşme sağlanamamış, başvuru esnasında bakanlığa beyan etmiş oldukları mail adreslerine elektronik ortama aktarılan soru formları gönderilmiştir. Aynı zamanda yüz yüze görüşülemediği için ilgili il müdürlüklerinde projede görev yapan personel ve idareciler de bilgilendirilerek illerindeki girişimcileri ile iletişim kurmaları istenmiş ve soru formlarının doldurulması sağlanmıştır. Dört pilot ilden toplamda 85 kişi katılım sağlamıştır. Girişimciler bağlamında hedeflenen evrene ulaşma oranı %95,5 olarak gerçekleşmiştir. Projede görev alan dört pilot ildeki Tarım ve Orman İl Müdürlüklerine bağlı Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şubelerinde Uzman Eller Projesinde görevli toplam 16 personelden 14'ü anket çalışmasına katılmıştır. Proje çalışanları bağlamında hedeflenen evrene ulaşma oranı ise; %87,5 olmuştur.

5.3.2.2. Anketlerin Hazırlanması ve Uygulanması

Araştırmanın amacı doğrultusunda biri girişimcilere diğeri de proje çalışanlarına yönelik olmak üzere iki anket formu (Ek-1 ve Ek-2) oluşturulmuştur. Anket soruları hazırlanırken daha önce kırsal kalkınma projelerinin değerlendirilmiş olduğu benzer tez çalışmaları incelenmiştir. Ayrıca projenin amacı ve süreci de dikkate alınarak sorular oluşturulmuştur.

Anketler oluşturulduktan sonra, önce Mardin ilinde 10 adet girişimci ile görüşülmüş, işletmeleri ziyaret edilmiştir. 10 girişimci ve İl Müdürlüğü personeli ile pre-test uygulaması yapılmış ve ardından anketlere son hali verilmiştir. Daha sonra anketlerin uygulanabilmesi için Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonuna 12.01.2021 tarihinde izin başvurusu yapılmıştır. Etik Komisyonunca araştırmanın yapılması planlanan kurumdan izin alınması koşuluyla etik açıdan bir sakınca bulunmadığı bildirilerek 03.03.2021 tarihinde araştırmanın yapılabilmesi için onay verilmiştir. Bu görüş doğrultusunda Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğünden araştırma yapılabilmesi ve anketlerin uygulanabilmesi için 24.03.2021 tarihinde resmi izin başvurusu kabul edilmiştir. İlgili yazışmalar Ek-3 ve Ek-4'de yer almaktadır.

Araştırma öncesi Mardin’de proje uygulayan hak sahipleri sorulan sorulara cevap vermenin yanı sıra, konu ile ilgili sorular haricindeki düşüncelerini de ifade etmişler, sorunlar ve çözüm önerileri hususunda fikirlerini belirtmişlerdir. Yüz yüze yapılan bu ön görüşmeler çalışmada araştırılacak konunun şekillenmesine ayrıca anket yolu ile elde edilecek verilerin de yorumlanmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca hibe desteği almış işletmelerin ziyaret edilmiş olması gözlem yapma fırsatını sağlamış, böylece tez konusu olan proje uygulamalarına yerinde bizzat tanıklık edilmiştir.

Hazırlanan her iki formda da ilk bölüm ankete katılan girişimcilere ve proje çalışanlarına yönelik kişisel bilgilerin toplandığı bölümdür. Girişimcilerle ilgili kişisel bilgilerin devamında girişimcilerin bazı özelliklerine yönelik sorular sorularak proje amaçlarıyla uyumlu hedef kitleye ulaşıp ulaşılmadığı da ortaya konulmak istenmektedir.

Soru formunun ikinci bölümünde katılımcılara projenin amacına uygunluğunun değerlendirilmesi ile ilgili sorular sorulmuştur. Projenin hedef kitlesine ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek amaçlı bazı bilgi içerikli soruların yanında projenin amacına uygunluğu konusunda yöneltilen ifadeler hakkında katılımcıların görüşleri alınmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise proje sürecine yönelik analiz yapabilmek için yine katılımcılarla ilgili bilgi içeren soruların yanında, düşüncelerinin sorulduğu ve görüş belirtebilecekleri sorular sorulmuştur.

Anket Formu	Soru Numaraları	İlişkili Olduğu Amaç
Girişimci Anket Formu	1 – 5 arası sorular	Girişimciye ait demografik bilgiler
	6 - 22 arası sorular	Girişimcilerin projenin amaçlarıyla uyumlu özelliklerini ve projenin hedef kitlesine ulaşıp ulaşılmadığını öğrenmeye yönelik sorular
	23. Soru	Girişimcilerin projenin amaca uygunluğu hakkındaki düşüncelerini içeren sorular
	24 – 29 arasındaki sorular	Girişimcilerin Proje süreçleri ile ilgili deneyimlerini öğrenmeye yönelik sorular
	30. Soru	Girişimcilerin proje süreçleri hakkındaki düşüncelerini içeren sorular
Çalışan Anket Formu	1 - 5 arası sorular	Çalışanların demografik bilgilerini içeren sorular
	6 - 8 arası sorular	Çalışanların projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerini içeren sorular
	9 - 23 arası sorular	Çalışanların süreçle ilgili deneyimleri ile süreç hakkındaki düşüncelerine ilişkin sorular

Çizelge 5.1. Anket Formlarındaki Soruların Araştırma Amacına Göre Dağılımları

5.3.2.3. Anket Verilerinin Analizi

Elde edilen anket sonuçları ile toplanan veriler, SPSS (IBM SPSS Statistics Version 22.0) paket programı yardımıyla analiz edilmiştir. Frekans ve yüzde dağılım tabloları ve grafikleri oluşturularak veriler yorumlanmıştır.

5.4. Araştırma Bulguları ve Yorum

Bu bölümde anket sonuçlarının analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Aynı zamanda bulgular tez araştırmasının amaçları göz önünde bulundurularak oluşturulan alt başlıklarda da analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

5.4.1. Girişimcilere Yönelik Bulgular

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin pilot uygulaması kapsamında hibe desteği almış girişimcilerden 2021 yılında elde edilen veriler ile projenin amacına ve süreçlerine yönelik analizlerin yapılmasının yanında, girişimcilerle ilgili genel olarak bilgi edinme sağlayabilecek ve projenin 81 ilde uygulanmasında yönlendirici olabilecek genel bulgular da elde edilmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan anket uygulamasına araştırma evreninde bulunan 98 adet girişimciden 85 adet girişimci katılmıştır. Girişimcilere yöneltilen sorular, tez araştırmasının amacı doğrultusunda belirtilen analizleri yapabilmek için gruplandırılarak aktarılmaya çalışılmıştır.

5.4.1.1. Girişimcilerin demografik ve diğer bazı özelliklerine yönelik bulgular

Girişimciler için hazırlanan anket formunda yer alan 1 – 5 numaralı sorular girişimcilerin demografik özelliklerine yönelik sorulardır. Bu sorulardan elde edilen bulgular ile proje kapsamında desteklenen girişimcilerin kişisel özellikleri analiz edilecektir.

5.4.1.1.1. Girişimcilerin yaş, cinsiyet ve medeni durumuna ilişkin bulgular

Başvuru şartlarında yaş sınırı olmamasına rağmen girişimcilerin tamamının 40 yaş altında olduğu görülmektedir. Projede genç nüfusun istihdamına katkı sağlanması en önemli amaçlardan birisi olduğundan bu bulgu ile projenin amacına uygun girişimcilere ulaşılabildiği görülmektedir.

Yaş Grubu	Amasya		Düzce		İzmir		Mardin		Toplam	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
18-25	4	4,7 %	4	4,7 %	1	1,2 %	6	7,1 %	15	17,6 %
26-33	6	7,1 %	9	10,6 %	15	17,6 %	21	24,7 %	51	60,0 %
34-40	7	8,2 %	3	3,5 %	9	10,6 %	0	0%	19	22,4 %
Toplam	17	20 %	16	18,8 %	25	29,4 %	27	31,8 %	85	100,0 %

Çizelge 5.2. Girişimcilerin Yaşlarına Göre Dağılımı

Çizelge 5.2.'den görüleceği üzere girişimcilerin % 60'ı 26-33 yaş grubundadır. Yaş ortalaması en düşük il Mardin olarak görülmektedir. Mardin ilinde 18-25 yaş grubundaki girişimci sayısı diğer illere göre daha fazladır. 34-40 yaş grubunda en fazla kişi bulunan il %10,6 oranla İzmir ili olmuştur, Amasya ve Düzce illerinde ise her yaş grubundaki dağılım birbirine daha yakındır.

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi ilk kez pilot olarak uygulandığından literatürde bu destekleme ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanılmamış, ancak bu projeye benzer nitelikte kırsal kalkınmada gençlerin desteklenmesi amacıyla 2016-2018 yılları arasında uygulanan Genç Çiftçi Projesi ile ilgili araştırmalarda yaş grupları açısından incelendiğinde, Beşen ve arkadaşları (2021) yaptıkları çalışmalarda desteklemeden faydalanan çiftçilerin %50'sinin 18-25 yaş aralığında olduğunu, Doğan ve ark. (2018) çalışmalarında, üreticilerin %50.40'ının 18-30 yaş, %49.60'ının ise 31 ve üstünde yaşa sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Altıntaş ve ark. (2020) çalışmalarında, üreticilerin %46.92'sinin 18-25 yaş aralığında olduğunu belirtmişlerdir. Genç çiftçi projesinde başvuruda yaş sınırı 40 olup Uzman Eller projesinde yaş sınırı konulmamasına rağmen desteklemeden faydalanan proje sahipleri % 77,6 oranında 18-33 yaş aralığında olduğu tespit edilmiş ve Genç Çiftçi Projesi ile benzer sonuçlar elde edilmiştir.

	Kadın		Erkek		Toplam
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	
Başvuru Yapan Kişi	82	34,5	156	65,5	238
Ankete Katılan Girişimci	41	48,2	44	51,8	85

Çizelge 5.3. Girişimcilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Çizelge 5.3. incelendiğinde, anketlere katılım sağlayan 85 girişimcinin 41'i kadın, 44'ü erkektir. Başvuru yapan 238 girişimci adayından 156'sı erkek, 82'si kadın olmasına rağmen değerlendirme aşamasında hibe almaya hak kazanan kadınların başvuru aşamasındaki %34.4 olan oranı, % 48.2'ye çıkmasıyla kadınlara pozitif ayrımcılık yapıldığı düşünülmektedir.

Beşen ve arkadaşlarının Genç Çiftçi Projesi ile ilgili yaptıkları araştırma cinsiyet açısından incelendiğinde, üreticilerin %20.1'i kadın üretici iken %79.9'u erkek üretici olduğunu ve destekten yararlanan üreticiler içinde kadın üreticilerin oranının %83.3 olduğunu belirtmişlerdir. Altıntaş ve ark. (2020)'nin yaptıkları çalışmada destekten yararlanan üreticilerin %74.23'ünün kadın, %25.7'sinin erkek olduğunu belirtmişlerdir. Doğan ve ark. (2018) yaptıkları çalışmada ise bu oranlar sırasıyla %60.5 ve %39.5'tir.

Destekten yararlanan üreticilerde kadın üretici oranının yüksek olmasının sebebi proje kadın başvuru sahiplerine projelerin değerlendirilmesi aşamasındaki puanlamada, üreticilere yönelik pozitif bir ayrımcılık yapılarak ek puan verilmesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Destek alma durumuna göre cinsiyet dağılımında istatistiki bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Uzman Eller Projesinde kadın başvuru sahiplerine pozitif ayrımcılık yapılarak kadın hak sahibi oranının arttığı düşünülse de yine de Genç Çiftçi projesine göre kadın oranı düşük kalmaktadır. Bunun sebebi Uzman Eller Projelerinin başvuru şartlarında tarımsal alanda yükseköğrenim görme şartını sağlayan erkek nüfusun daha fazla olması düşünülebilir.

Çizelge 5.4'den görüleceği üzere, araştırmaya katılan 85 girişimciden 44 tanesi bekâr ve 41 işletme sahibinin ise evli olduğu tespit edilmiştir. Oransal olarak bakıldığında girişimciler medeni durumlarına göre %51,8'i bekârlardan %48,2'si ise evli kişilerden oluşmaktadır.

Medeni Durum	Sayı	% Yüzde
Bekâr	44	51,8
Evli	41	48,2
Total	85	100

Çizelge 5.4. Desteklenen Girişimcilerin Medeni Durumu

Sahadaki diğer çalışmalarda ulaşılan bulgulara ise Beşen ve arkadaşları üreticilerin %21.1'inin bekâr, %79.9'unun evli olduğunu ve desteklemeden yararlanan üreticilerde bu oranın sırasıyla %1.4 ve %98.6 olduğu, Doğan ve ark. (2018)'nin çalışmasında ise üreticilerin %82.7'sinin evli, %17.3'ünün bekâr olduğu belirtilmiştir. Uzman Eller Projesinde ise kadın ve erkek girişimci oranı birbirine daha yakın olup sırasıyla bekârlar %51.8 evliler ise % 48.2'dir. Proje değerlendirme kriterleri her iki projede birbirine benzer olduğu için kadınlara yapılan pozitif ayrımcılık, oranı arttırsa da desteklenen kadın sayısı erkeklerden daha azdır. Ancak kırsal alanda kadınların işletme sahibi olmalarının sağlanması ile toplumsal cinsiyet eşitliğine de katkı sağladığı düşünülmektedir.

5.4.1.1.2.Girişimcilerin eğitim durumuna ilişkin bulgular

Çizelge 5.5 'de işletme sahiplerinin eğitim durumlarına ilişkin bulgular verilmiştir. Buna göre katılım sağlayan girişimcilerin % 47,1'i meslek yüksekokulu, % 37,6'sı lisans, % 14,1'i yüksek lisans, % 1,2'si doktora eğitimi almıştır.

Eğitim Durumu	Sayı	% Yüzde
Meslek Yüksek Okulu	40	47,1
Lisans	32	37,6
Yüksek Lisans	12	14,1
Doktora	1	1,2
Total	85	100

Çizelge 5.5. Desteklerden Faydalanan Hak Sahiplerinin Eğitim Durumu

Üçüncü bölümde projenin başvuru süreci ile ilgili istatistiki verilerden de hatırlanacağı üzere 238 adet başvurunun 11 tanesi yüksek lisans mezunu iken uygulama sonunda projesini tamamlayanlardan 12 tanesi yüksek lisans mezunu, 2 tanesinin de doktora mezunu olduğu görülmüştür. Ayrıca proje tamamlama oranı olarak ele alındığında, yüksek lisans mezunu olarak başvuru yapan tüm başvuru sahipleri projelerini tamamlamışlardır. Bu durum lisans mezunları için incelendiğinde; 118 adet sözleşme imzalamaya hak kazanan lisans mezunu başvuru sahiplerinden sadece % 29'u projesini tamamlamıştır. Meslek yüksekokulu mezunu katılımcıların başvuru tamamlama oranları lisans mezunlarına göre daha fazla olduğu görülmüştür. 109 adet meslek yüksekokulu mezunu başvuru sahibinden % 45'i projesini tamamlayarak hibe almaya hak kazanmıştır.

5.4.1.2.Projenin amacına uygunluğunun değerlendirilmesine yönelik bulgular

Araştırmanın amaçları kısmından da hatırlanacağı üzere, bu kısımda girişimcilerin proje ile ilgili düşüncelerine yönelik soruların sorulacağından bahsedilmişti. Projenin amacına uygunluğu girişimcilerin bakış açısıyla araştırılırken, aynı zamanda desteklenen girişimcilerin bazı özellikleri de sorularak hedef kitleye ulaşıp ulaşılmadığı da araştırılmıştır. Bu bağlamda anket formunun birinci bölümünde yer alan girişimcilerin yaşadıkları haneye ilişkin sorulan 6-13 sayılı sorularla proje amaçlarıyla ilişki kurulmuş, amaca ve hedef kitleye uyumluluk yönünden analiz edilmiştir. Buna ilave olarak girişimcilerin ikamet durumu, işsizlik süresi, kırsal alanda yaşama sebebi, tarımsal işletme varlığı ve benzeri bazı özelliklerini araştırmak için 14-23 numaralı sorular sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarla da aynı şekilde girişimcilerin ulaşılmak istenen hedef kitle ile uyumluluğu ve proje amaçlarıyla olan uyumluluğu analiz edilmiştir.

5.4.1.2.1.Girişimcilerin yaşadığı haneye ilişkin bulgular

Girişimcilerin birlikte yaşadıkları kişiler sorusuna verdikleri cevaplar Çizelge 5.6. gösterilmiştir. Buna göre, girişimcilerin yaklaşık % 33'ü eş ve çocuklarıyla, % 28,2 anne-babasıyla birlikte “çekirdek aile” olarak, % 30'u diğer aile bireylerinin de içinde olduğu “geniş aile” olarak, %7 'sinin ise yalnız yaşadığı tespit edilmiştir.

Birlikte Yaşadığı Kişiler		Amasya	Düzce	İzmir	Mardin	Toplam
Anne ve baba	Sayı	7	6	6	5	24
	% Yüzde	29,20%	25,00%	25,00%	20,80%	28,20%
Eşi ve çocukları	Sayı	5	5	13	5	28
	% Yüzde	17,90%	17,90%	46,40%	17,90%	33,00%
Tek başına	Sayı	0	1	4	1	6
	% Yüzde	0,00%	16,70%	66,70%	16,70%	7,00%
Geniş Aile	Sayı	5	4	2	15	26
	% Yüzde	19,20%	15,40%	7,70%	57,70%	30,50%
Diğer (kardeş)	Sayı	0	0	0	1	1
	% Yüzde	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%	1,20%
Toplam	Sayı	17	16	25	27	85
	% Yüzde	20,00%	18,80%	29,40%	31,80%	100,00%

Çizelge 5.6. Girişimcilerin Birlikte Yaşadıkları Kişilerin İllere Göre Dağılımı

Projenin amacı bölümünden de hatırlanacağı üzere kırsal alanda istihdama katkı sağlamak Uzman Eller Projesinin sayılan amaçları arasındadır. Girişimcilerin hane halkı sayısı ile bu amaç arasında ilişki kurulduğunda desteklemenin dolaylı olarak

ulaştığı kişi sayısı ve istihdama dolaylı olarak katkı sağlaması bakımından olumlu görüş oluşturmaktadır. Girişimcilerden sadece % 7'sinin yalnız yaşadığı göz önüne alındığında, % 93'ünün en az iki kişilik ve geniş aileler olmak üzere bu kişilerin aileleri de dolaylı olarak kırsal alandaki girişimciliğin desteklenmesinden faydalanmaktadır. Bu bağlamda geniş ailede yaşayanların % 57'si Mardin'de, yalnız yaşayanların da yaklaşık % 67'si İzmir ilinde olduğundan Mardin ilinde bu bulgu kapsamında hedef kitleye daha yakın olunduğu söylenebilir.

Girişimcilere yöneltilen ailelerinin geçimini kimin sağladığı sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar Çizelge 5.7.'de gösterilmiştir. %44,7'si aile büyükleriyle birlikte geçimini sağlarken, en az %14,1'i eşiyle birlikte çalışanlar yer almaktadır.

Ailenin geçimini sağlayanlar	Sayı	% Yüzde
Kendisi	20	23,5 %
Eşi	15	17,6 %
Aile büyükleri ile birlikte	38	44,7 %
Eşi ile birlikte kendisi	12	14,1 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.7. Aile geçimini sağlayan bireylerin dağılımı

Girişimcilere yöneltilen ailelerinde kimlerin tarımsal faaliyetle uğraştığı sorusuna %52,9 u aile büyükleri ile birlikte, %28,'si ben, %8,2'si ben ve eşim, %7,1'i eşim ve aile büyükleriyle birlikte cevabını verirken %3 girişimci tarımsal faaliyetinin olmadığını beyan etmiştir.

Ailede tarımsal faaliyetle uğraşanlar	Sayı	% Yüzde
Kendisi	24	28,0 %
Kendisi ve eşi	7	8,2 %
Aile büyükleri ile birlikte	45	52,9 %
Eşi ve aile büyükleri ile birlikte	6	7,1 %
Tarımsal faaliyeti yok	3	3,5 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.8. Ailede tarımsal faaliyetle uğraşan bireylerin dağılımı

Hane halkı sayısı, hanede yaşayan kişilerin tarımsal faaliyetlere katılımı ve geçim kaynakları gibi girişimcilerin bazı özelliklerine yönelik bu bulgular araştırmanın amaçları kısmından da hatırlanacağı üzere proje sürecinin ve projenin pilot uygulama sonuçlarının değerlendirilmesinde ışıık tutabilir. Aile çiftçiliğinin

desteklenmesi ile ilgili politikalar belirlenirken de bu verilerin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Çizelge 5.7. ve 5.8'e göre girişimcilerin hanelerinde aile geçimini sağlayan bireylerin ve tarımsal faaliyetle uğraşan bireylerin durumuna bakıldığında her iki bulguda da %44,7 ve %52,9 oranlarıyla aile büyükleri ile birlikte geçimin sağlandığı ve tarımsal faaliyette bulunulduğu görülmektedir. Bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda, proje kapsamında işsiz genç nüfusun istihdamına katkı sağlamak ve uzman kişilerin gerçekleştireceği yeni girişimlerin desteklenmesi yerine bu amaçlardan uzaklaşıldığı, bunun yerine mevcutta var olan işletmelerin ve aile çiftçiliğinin desteklendiği düşünülmektedir.

Haneleriyle ilgili girişimcilere son olarak ikamet yerlerinin il/ilçe merkezine uzaklığı sorulduğuna girişimcilerin %37,6'sı uzaklığın 11-20 km, % 31,8'i 1-10 km, %14'ü 21-30 km, % 11,8'i 40 km'den fazla, % 4'ü ise uzaklığın 31-40 km olduğunu belirtmiştir.

İkamet yerlerinin il/ilçe merkezine uzaklığı (km)	Sayı	% Yüzde
1-10	27	31,8 %
11-20	32	37,6 %
21-30	12	14 %
31-40	4	4,7 %
40 km'den fazla	10	11,8 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.9. İkamet yerlerinin il/ilçe merkezine uzaklığı

Çizelge 5.9.'da girişimcilerin ikamet ve faaliyet alanlarının il/ilçe merkezine uzaklıkları verilmektedir. Buna göre girişimlerin % 69'a yakını şehir merkezine en fazla 20 km mesafede olduğu görülmektedir. Teorik kısımdan da hatırlanacağı üzere şehir merkezine uzaklığı fazla, belediye hizmetlerine erişimi güç, mevcut yapılaşma durumu ve birçok olanağı gelişmeyen yerler kırsal alanı açıklarken kullanılmaktaydı. Bu kırsal alanlardaki girişimlerden ziyade değerlendirme aşamasında daha az puan alan şehir merkezlerine en fazla 20 km uzaklıkta olan, nispeten belediye hizmetlerine erişimin daha kolay olduğu kırsal alanlardaki girişimlerin desteklendiği görülmektedir.

5.4.1.2.2.Girişimcilerin tarımsal faaliyetleri ve tecrübelerine ilişkin bulgular

Girişimcilere hibe programının hedef kitlesine ulaşılıp ulaşılmadığının tespit edilebilmesi için tarımsal faaliyetleri ve geçim kaynakları ile ilgili bazı sorular yöneltilmiştir. Kişilerin tarımsal faaliyet ve geçim durumlarıyla ilgili ana geçim kaynaklarının %43,5 oranla hayvansal üretim konusunda tarımsal faaliyetinin olduğu, %22,4'ünün ise hem hayvansal üretim hem bitkisel üretim ile ilgili tarımsal faaliyetlerinin olduğu, %15,3'ünün ise bitkisel üretim ile geçimini sağladığı izelge 5.10'da görölmektedir. Aynı izelgede geriye kalan % 13 lük kısım çalışan eş, aile/akraba yardımı ve devlet yardımları ile geçimini sağlarken %5,9'unun ise tarım dışı geliri olduğunu belirtmiştir.

Ana geçim kaynakları	Sayı	Yüzde %
Bitkisel üretim	13	15,3 %
Hayvansal üretim	37	43,5 %
Bitkisel ve hayvansal üretim	19	22,4 %
alışan eş, aile/akraba yardımı ve devlet yardımları	11	13,0 %
Tarım dışı gelir	5	5,9 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.10. Girişimcilerin ana geçim kaynakları

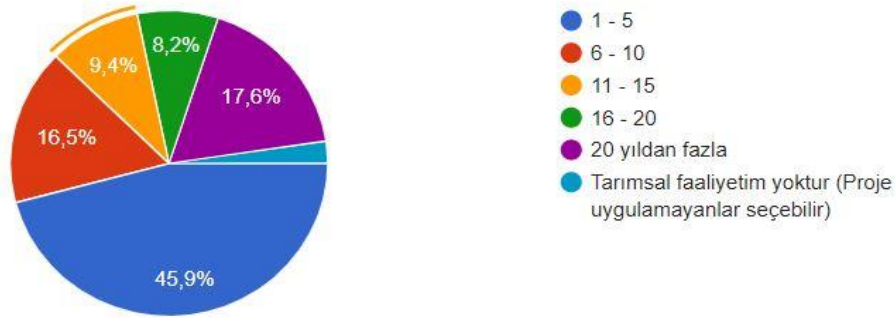
Projenin genel olarak anlatıldığı üçüncü bölümden de hatırlanacağı üzere, başvuru tarihi itibariyle girişimcilerin ücretli çalışan olmama ve proje kabulünden sonraki iki yıl boyunca da proje konusunun haricinde ekonomik faaliyette bulunmama ve başka bir işte ücretli çalışmama şartı bulunmaktadır. Bu kapsamda girişimcilerin sosyal güvenceleriyle ilgili yapılan araştırma bulguları izelge 5.11'den görölmektedir. Girişimcilerin % 48,2'sinin sosyal güvencesinin olmadığı, % 25,9'unun BAĞ-KUR, % 15,3'ünün öğrenci ve eş durumundan dolayı ailelerinin sosyal güvencelerinden faydalandığını % 8,2'sinin yeşil karta sahip olduğu ve % 2,4 'ünün de özel sigortasının olduğu tespit edilmiştir.

Girişimcilerin sosyal güvenceleri	Sayı	% Yüzde
BAĞ-KUR	22	25,9 %
Yeşil kart	7	8,2 %
Özel sigorta	2	2,4 %
Sosyal güvencesi yok	41	48,2%
Ailelerinin sosyal güvencelerinden faydalanan	13	15,3 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.11. Girişimcilerin sosyal güvence durumları

Elde edilen verilerden de anlaşılaçağı üzere proje sahiplerinin yarıdan fazlasının (% 63,5) sosyal güvencesi olmadığı ve aile bireyleriyle yakınlığından dolayı onların sosyal güvencelerinden yararlanıldığı görülmüştür. Projenin amacına uygunluğunun ve aynı zamanda sürecin analiz edilebileceğı bu bulguda sosyal güvencesi olmayan kişilerin çoğunlukta olması ile işsiz kişilere ulaşılabildeğı ve sürecin de doğru uygulandığı düşünülebilir.

Girişimcilerin kaç yıldır çiftçilik yaptıkları Şekil 5.1’de gösterilmiştir. Buna göre girişimcilerin % 45’9’u 1-5 yıldır tarımsal faaliyette bulunduğunu, %17,6’sı 20 yıldan fazla, %17,6 sı 11-20 yıldır, %16,5’i 6-10 yıldır çiftçilik tecrübelerinin olduğunu bildirmişlerdir.

Şekil 5.1. Girişimcilerin Çiftçilik Tecrübeleri

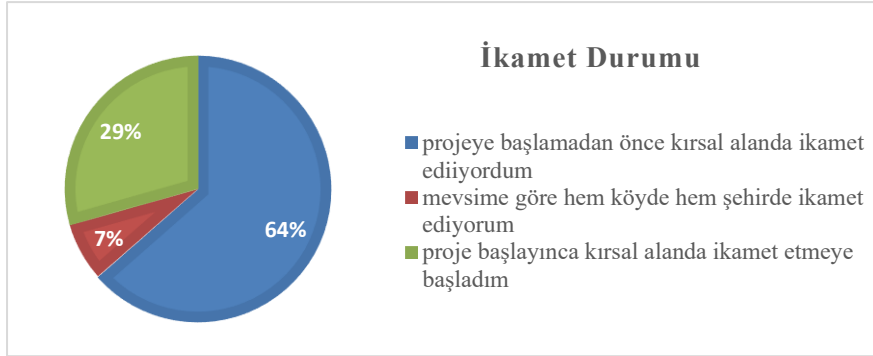
Şekil.5.1.’e göre girişimcilerin yaklaşık yarısı ya daha önce tarımsal faaliyette bulunmamakta ya da 5 yıl gibi kısa bir süredir çiftçilik yapmaktadır. Bu bulgu da proje amaçlarında yer alan genç nüfusun kırsal alandaki girişimlerini destekleme amacıyla uyumlu olduğu düşünülebilir.

5.4.1.2.3. Girişimcilerin projeden önceki ikamet durumlarına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan girişimcilere projeye dâhil olmadan önceki ikamet durumları sorulmuş ve elde edilen cevaplar Şekil 5.2’de gösterilmiştir. Girişimcilerin % 64’ünün proje başlamadan önce de kırsal alanda ikamet ettikleri, % 29’u ise projeye dâhil olduktan sonra kırsal alanda ikamet etmeye başladıkları tespit edilmiştir.

Şekil 5.2. den görüleceğı üzere projenin amacına uygunluğu bu bulgu kapsamında analiz edildiğinde; girişimcilerin %64’ü her ne kadar proje başlamadan önce kırsal alanda yaşıyor olsa da %29’unun proje vesilesiyle kırsal alanda yaşamaya başlaması söz konusu olduğundan projenin amacıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

Aynı zamanda mevcutta kırsal alanda yaşayan kişilerin de halen orada yaşamaya devam etmesi projenin amacına uygun olarak görülebilecek bulgulardır.

Şekil 5.2. Girişimcilerin Proje Öncesi ve Sonrası İkamet Durumları

5.4.1.2.4. Herhangi Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üyeliğe ilişkin Bulgular

Girişimcilerin bir sivil toplum kuruluşuna üyelik durumları Çizelge 5.12’ de gösterilmiştir. Girişimcilerin %57,6’sı hiçbir birliğe, kooperatife veya odaya üyeliklerinin olmadığını belirtmişlerdir. 23 kişinin en az bir kuruluşa üye olduğu 13 kişinin ise birden fazla kuruluşa üye olduğu tespit edilmiştir. Girişimcilere seçenekler arasından üyesi oldukları kuruluşları seçmeleri istenmiş ve %20,4 oranla ziraat odaları en fazla üye olunan kuruluş olarak seçilmiştir. Girişimcilerin seçmiş olduğu ikinci kuruluş ise %15,3 oranla üretici birlikleridir. Ayrıca %7,1 meslek odaları ve kooperatifler, %4,1 tarım kredi kooperatifi, %3,1 ile sulama birliklerine üye olunduğu tespit edilmiştir.

Girişimcilerin üyesi oldukları STK’lar	Sayı	% Yüzde
Ziraat odaları	20	20,4 %
Üretici Birlikleri	15	15,3 %
Meslek odaları ve kooperatifler	7	7,1 %
Yok	49	57,6 %
Tarım kredi kooperatifi	4	4,1 %
Sulama birlikleri	3	3,1 %
Toplam	98	100,00%

Çizelge 5.12 Girişimcilerin STK üyelik durumları

Girişimcilerin %57,6’sının STK üyeliklerinin bulunmaması bireysel hareket etmelerini gerektirmektedir. Ancak tarımsal örgütlerle işbirliği içinde olan çiftçiler, ekonomik ve sosyal yönden gelişmede, iş sahası temin etmede, üretim teknikleri, desteklemelerden faydalanma gibi birçok yardımlaşma konularında bu kuruluşlardan

katkı sağlarlar. Aynı zamanda bu kuruluşlara üye olan bireyler hem diğer üyelerden hem de üye olduğu kuruluşun yönetiminden bilgi akışı sağlarlar.

Bir sivil toplum kuruluşu ile işbirliği içinde olunmaması, proje amaçlarında yer alan kırsal alanda tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek ve önderlik oluşturması bakımından da olumsuzluk teşkil edebilir. Uzman kişilerin örgütlenerek, birlikte hareket ederek örnek ve önderlik oluşturabileceği ve uzmanlıklarını kırsal alandaki diğer tarımsal faaliyetler için kullanabilecekleri düşünülmektedir. Proje süreci değerlendirilip yapılacak mevzuat çalışmalarında mevcut durumun ortaya konularak STK üyeliklerinin artırılması yönünde hedefler belirlenebilir.

5.4.1.2.5.Mezun olduktan sonra geçen ve işsiz kalma sürelerine ilişkin bulgular

Teorik bölümde de anlatıldığı üzere Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesine başvuru şartlarından biri mevzuatta bahsi geçen konularda eğitim veren yükseköğrenim kurumlarından mezun olmaktır. Girişimcilere ilgili bölümlerden ne zaman mezun oldukları sorulduğunda en yüksek oranla %51,8'i 1-5 yıl önce mezun olduklarını belirtmiştir. Diğer bulgular Çizelge 5.13. te görülebilmektedir. Bu orana en yakın 6-10 yıl arası mezuniyet süresidir.

Mezun olduktan sonra geçen süre (Yıl)	Sayı	% Yüzde
1-5	44	51,8 %
6-10	25	29,4 %
11-15	7	8,2 %
16-20	9	10,6 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.13. Mezun olduktan sonra geçen süre

Mezuniyetlerinden sonra girişimcilere işsiz kalma süreleri sorulduğunda verilen seçenekler arasından yapılan seçimlerde dağılımın birbirine yakın olduğu Çizelge 5.14'te görülebilmektedir. %36,5 oranla 3 yıldan fazla süredir işsiz olduğunu bildirenler, % 35,3 oranla 1-3 yıldır işsiz olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. 1-6 aydır işsiz olanlar %15,3, 6-12 aydır işsiz kalanların oranı ise %12,9'dur. Girişimcilerin yarısından fazlasının bir yıldan daha uzun süredir işsiz oldukları tespit edilmiştir.

İşsiz kalma süresi	Sayı	% Yüzde
1-6 Ay	13	15,3 %
6-12 Ay	11	12,9 %
1-3 Yıl	30	35,3 %
3 Yıldan fazla	31	36,5 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.14. Mezun olduktan sonra işsiz kalınan süre

Çizelge 5.13 ve Çizelge 5.14'te yer alan bulgulardan da anlaşılacağı üzere girişimcilerin ayrısından fazlası yeni mezun olmuş ve yine en yüksek %36,5'lik oranla 3 yıldan fazla süredir işsiz kalmışlardır. Bu bulgularda projenin hedef kitlesine ulaştığını ve kırsal alandaki işsiz genç nüfusun istihdamına katkıda bulunmak amacıyla uyumlu olduğu düşünülebilir.

5.4.1.2.6.Hibe desteğinden önceki tarımsal işletme varlığına ilişkin bulgular

Girişimcilere hibe desteği almadan önce herhangi bir tarımsal işletmeleri olup olmadığı sorulmuş ve tarımsal faaliyetlerin konuları seçenek olarak verilmiştir. Birden fazla faaliyeti olanların çoklu seçenek işaretleyebilecekleri bildirilmiştir. Çizelge 5.15.'ten görüleceği üzere 85 kişinin yaklaşık %29'u tarımsal faaliyetinin olmadığını belirterek, tarımsal üretime kendisi adına ilk olarak Uzman Eller Projesi ile başlamıştır.

Hibe desteğinden önce tarımsal işletme varlığı	Sayı	% Yüzde
Büyükbaş yetiştiriciliği	28	29,20%
Küçükbaş yetiştiriciliği	10	10,40%
Arıcılık	7	7,30%
Örtü altı yetiştiriciliği	1	1,00%
Fide-fidan-süs bitkisi yet.	1	1,00%
Meyve bahçeciliği	8	8,30%
Tarımsal faaliyetim yoktu	28	29,20%
Diğer (Bitkisel üretim, tavukçuluk, çiftçilik)	13	13,50%
Toplam	96	100,00%

Çizelge 5.15. Girişimcilerin Başvurudan Önceki Tarımsal İşletme Varlığı

Daha önce tarımsal faaliyette bulunan girişimcilerin yine Çizelge 5.15'ten anlaşılacağı üzere, faaliyet konularının dağılımında %29,2 ile birinci sırada büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yer almaktadır. %10,4'ü küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, %7,3'ü arıcılık, %8,3'ü meyve bahçeciliği, %1'er oranla da örtü altı yetiştiriciliği ve fide-fidan-süs bitkisi yetiştiriciliğidir.

5.4.1.2.7.Projeye başvurma sebeplerine ilişkin bulgular

Girişimcilere projeye başvurma sebepleri, kendilerine 6 adet seçenek sunularak sorulmuştur. Çizelge 5.16’da görüleceği üzere, girişimcilerin %35,3’ü “mesleğimle ilgili bir iş yapmak için”, %22,4’ü “işsiz olduğum için” cevabını seçtiği, böylece projenin amacıyla uyumlu iki seçeneğin en çok tercih edildiği görülmektedir. Girişimcilerin %17,6’sı “köyümde örnek ve öncü olmak için”, %10,6’sı “tarımsal faaliyetlerimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak için”, %9,4’ü “ var olan işletmemi büyütmek için”, %4,7’si ise “gelirimi arttırmak için” seçeneğini işaretlemiştir.

Projeye başvurma sebebi	Sayı	% Yüzde
İşsiz olduğum için	19	22,4 %
Mesleğimle ilgili bir iş yapmak için	30	35,3 %
Gelirimi arttırmak için	4	4,7 %
Var olan işletmemi büyütmek için	8	9,4 %
Tarımsal faaliyetlerimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak için	9	10,6 %
Köyümde örnek ve öncü olmak için	15	17,6 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.16. Girişimcilerin Projeye Başvurma Sebepleri

5.4.1.2.8.Girişimcileri kırsal alana bağlayan sebeplere ilişkin bulgular

Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesine teorik kısımda da detaylıca belirtildiği üzere, başvuru yapan girişimciler başvuru aşamasında ya kırsal alanda yaşadıklarını beyan etmekte veya hibe almaya hak kazandıktan sonra kırsal alanda yaşayacaklarını taahhüt etmektedirler. Bu durumun sürdürülebilirliğine ilişkin yorum yapabilmek için girişimcilere çoktan seçmeli olarak kendilerini kırsal alana bağlayan en önemli sebepleri sorulmuştur. Çizelge 5.17’de elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Girişimcileri Kırsal Alana Bağlayan Sebepler	Sayı	% Yüzde
Ailemin köyde yaşıyor olması	26	30,6 %
Tarımsal faaliyette bulunuyor olmam	34	40,0 %
Arazilerimin olması	6	7,1 %
Kırsal alanda doğal ve stressiz yaşam şartlarının olması	10	10,4 %
Kırsal alanda kendimi güvende hissediyor olmam	4	4,7 %
Kırsal alanda yaşam şartlarının daha kolay olması	5	5,9 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.17. Girişimcileri Kırsal Alana Bağlayan Sebepler

Verilen cevaplara göre girişimcilerin %40'ı tarımsal faaliyeti olduğundan dolayı kırsal alana bağlı olduklarını, %30,6'sının ise ailesinin kırsal alanda yaşıyor olması sebebiyle kırsal alana bağlı olduklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu da proje amacıyla uyumlu gerçekleşen sonuçların sürdürülebilirliğine de olumlu katkılar yapacağı düşünülmektedir.

5.4.1.2.9.Hibe desteğinin girişimcilere sağladıkları katkılara ilişkin bulgular

Girişimcilere projelerini gerçekleştirdikten sonra hibe desteğinin kendilerine nasıl bir katkı sunduğu sorulmuş ve cevapları önceden belirlenmiş seçenekler arasından seçmeleri istenmiştir. Çizelge 5.18'den görüleceği üzere en fazla işaretlenen seçenek %69,4 oranla girişimcinin bu sayede üretime başladığı, %22,4 oranda ise mevcut üretimini arttırmasıdır.

Hibe Desteğinin Sağladığı Katkı	Sayı	% Yüzde
Bu sayede üretime başladığı	59	69,4 %
Mevcut üretimini arttırdığı	19	22,4 %
Maddi sıkıntısını giderdiği	4	4,7 %
Faydası olmadığı	2	2,4 %
Tedarikçiden kaynaklı sorun yaşaması sebebiyle zararı olduğu	1	1,2 %
Toplam	85	100,00%

Çizelge 5.18. Hibe Desteğinin Girişimcilere Sağladığı Katkı

Elde edilen bu bulgular ile projenin amaçlarından biri olan kırsal alandaki tarımsal üretime uzman kişilerin katılım sağlamasına vesile olduğu ve amacına ulaştığı söylenebilir. Daha önce ailesi ile birlikte tarımsal faaliyette bulunsa da, kişinin proje sayesinde kendi hesabına işletmesinin olması; projenin, istihdam sağlanması konusunda proje amaçlarıyla uyumluluğunu gösterebilir.

5.4.1.2.10.Projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Girişimcilere projenin amacına uygunluğu hakkında düşüncelerini öğrenmeye yönelik bazı ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadelere katılıp katılmama durumlarını bildirmeleri istenmiştir. Girişimcilere yöneltilen 20 ifade projenin amacıyla uyumlu ve olumlu ifadelere sahiptir. Çizelge 5.19 'da girişimcilerin bu ifadeler hakkında verdikleri cevapların sayıları ve yüzdeleri görülmektedir. Buna göre girişimcilerin bakış açısıyla projenin amacına uygunluğu analiz edilmiştir.

Girişimcilerin % 51,8 oranla kesinlikle katılıyorum olarak cevapladıkları “*Hedef kitle olarak alanında eğitimli gençlerin destekleniyor olması kendilerinden önceki çiftçi nesillere göre yenilikçi farklar yaratabilir*” ifadesine % 34,1’i katıldığını belirtmiş ve olumlu olan bu iki cevap, toplamda yaklaşık %86 oranla en fazla olumlu cevabı alan ifade olmuştur.

Girişimcilerin %83,5’i projenin hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunduğunu, %82,4’ü projenin kırsal kalkınma açısından faydalı bir proje olduğunu, tarımsal üretimin miktarını ve verimliliğini arttırabileceğini belirtmişlerdir. Girişimcilerin %81’i proje sayesinde gençlerin düzenli ancak asgari ücretle mesleki yeterlilik istemeyen bir işte çalışmaktansa kendilerine ait tarımsal bir girişimde bulunmaya yönlendirildiğini, mesleklerini icra etme fırsatı yakaladıklarını ve böylelikle sahada uzman kişiler için istihdam yaratıldığı ile ilgili ifadelere katıldıklarını belirtmişlerdir. İfadelere katılma oranları açısından en yüksek olanlardan birisi de %80 oranla projenin bilinçli çiftçiliğe katkı sunduğu ifadesidir. Girişimciler projenin istihdama dolaylı olarak da katkı sağlayacağı ve gerçekleşecek olan diğer girişimcilere de örnek ve önderlik edeceğini de olumlu değerlendirmişlerdir.

Çizelge 5.19’da verilen ifadelere katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevabını veren girişimcilerin oranı %21’nin altında kalmıştır. Bunlardan “Bilişim, inovasyon ve teknoloji kullanımına yarar sağlamaktadır.” ifadesine çalışanların % 21’i katılmadığını belirtmiştir ve bu ifade en fazla olumsuz değerlendirme oranıyla dikkat çekmektedir.

Ayrıca dikkat çeken bir diğer ifade; projenin, kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabileceğidir. Girişimcilerin % 20’si bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kararsız kalan kişilerin bu değerlendirmede oldukça az olduğu görülmüştür. Bu yüzden kararsız kalınan ifadelerle ilgili yorum yapılmamıştır.

Genel olarak projenin amacına uygunluğuyla ilgili ifadelere katıldıklarını belirten girişimciler projenin, gençlerin mesleki anlamda desteklenmesi ve istihdam yaratması ile ilgili ifadelerle daha yüksek oranlarda katılım sağlamıştır. Buradan girişimcilerin bakış açısıyla projenin; amacında yer alan eğitimli genç nüfusun, kırsal alanda istihdamına katkı sağlamak amacıyla uyumlu gerçekleştiğini düşündükleri söylenebilir.

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilinçli çiftçiliğe katkı sunmaktadır	36	42,4	32	37,6	3	3,5	6	7,1	8	9,4
Bilişim, inovasyon ve teknoloji kullanımına yarar sağlamaktadır	17	20,0	37	43,5	13	15,3	11	12,9	7	8,2
Üretimin sürdürülebilirliğe katkısı vardır	30	35,3	32	37,6	10	11,8	4	4,7	9	10,6
Gençleri çiftçiliğe ve kırsalda yaşamaya özendirilmektedir	31	36,5	35	41,2	4	4,7	6	7,1	9	10,6
Hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunmaktadır	37	43,5	34	40,0	1	1,2	2	2,4	11	12,9
Gençleri düzenli ücret karşılığı bir işte çalışmaktansa kendine ait bir girişimde bulunmaya teşvik etmiştir	41	48,2	28	32,9	4	4,7	2	2,4	10	11,8
İlgili bölümlerden mezun ve mesleklerini icra edemeyen gençler için iş fırsatı yaratmaktadır	42	49,4	27	31,8	3	3,5	1	1,2	12	14,1
Desteklenen girişimlerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, bölgede dolaylı olarak istihdama katkı sağlamıştır	34	40,0	33	38,8	3	3,5	4	4,7	11	12,9
Üretimin uzman kişiler tarafından yapılması sağlanarak teknik bilgi kullanım düzeyi artmıştır	33	38,8	36	42,4	4	4,7	1	1,2	11	12,9
Kırsal alanda hibe kapsamında desteklenen girişimler, tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek teşkil etmektedir	30	35,3	35	41,2	5	5,9	4	4,7	11	12,9
Desteklenen iyi girişim örnekleri, bölgede yapılabilecek diğer girişimlere önderlik edebilecektir	39	45,9	28	32,9	4	4,7	3	3,5	11	12,9
Ürün kalitesi ve markalaşması adına yapıcı adımlar atılmasını sağlayabilir	26	30,6	36	42,4	8	9,4	3	3,5	12	14,1
Tarımsal üretimin miktarını ve verimliliğini arttırabilir	32	37,6	38	44,7	3	3,5	1	1,2	11	12,9
Kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabilir	23	27,1	37	43,5	8	9,4	9	10,6	8	9,4
Uzman Eller Projesi kırsal kalkınma açısından faydalı bir projedir	48	56,5	22	25,9	3	3,5	2	2,4	10	11,8
Hedef kitle olarak alanında eğitimli gençlerin destekleniyor olması kendilerinden önceki çiftçi nesillere göre yenilikçi farklar yaratabilir	44	51,8	29	34,1	0	0,0	3	3,5	9	10,6

Çizelge 5.19. Girişimcilerin Projenin Amacına Uygunluğuna Yönelik Düşünceleri

Girişimcilerin projenin nitelikli üretimin uzman kişiler tarafından yapılması ile ilgili ifadelere de katıldıkları görölmektedir. Mesleki yeterliliklerini sahaya yansıtmayı hedefleyen gençler için tarımsal üretime katkı sağlayabileceklerini, bu sayede sahada da uzmanlaşacaklarını ve çevrelerinde örnek ve önder olacaklarını aktarmalarıyla projenin amacına uygun yürütüldüğü düşünölebilir.

Çizelge 5.19'dan ve yukarıda ele alınan bulgulardan da anlaşılacağı üzere yöneltelen ifadelerin hepsi projenin olumlu etkilerini gösteren ve faydalı bir proje olduğunu belirten ifadelerdir ve girişimciler her soruya ortalama %70-80 oranında katıldıklarını ve kesinlikle katıldıklarını belirterek projenin amacına uygunluğu konusunda düşöncelerini belirtmişlerdir. Elde edilen bulgulardan girişimciler bakış açısıyla Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi amaçları doğrultusunda yürütölen faydalı bir proje olarak değeriendirilebilir. Bundan sonraki başlıkta girişimcilerden elde edilen bulgularla projenin süreciyle ilgili analiz yapılacaktır.

5.4.1.3.Projenin Süreçlerinin Değeriendirilmesine Yönelik Bulgular

Araştırmanın amaçları kısmından da hatırlanacağı üzere, girişimcilere yöneltilecek sorulardan üçöncü grup, projenin süreçleriyle ilgili düşöncelerine yönelik sorulardı. Bu kapsamda Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin uygulama aşamaları ile ilgili girişimcilere 24-30 numaralı sorular sorulmuştur. Verilen cevaplara göre girişimcilerin projenin süreçleri ile ilgili düşönceleri ve deneyimleri ile proje süreçleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

5.4.1.3.1.Girişimcilerin projeden haberdar olma şekillerine ilişkin bulgular

Girişimcilere projeden nasıl haberdar oldukları sorulmuş ve kendilerine tercih etmeleri için seçenekler sunulmuştur. Girişimcilerin projeyle ilgili kimden veya nereden, ne şekilde haberlerinin olduğu Çizelge 5.20'de görölmektedir.

Haberdar olma Yolları	Sayı	% Yüzde
İl/İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	33	32,0 %
TV	9	8,7 %
İnternet	35	34,0 %
Sosyal Medya	17	16,5 %
Muhtar/Belediye	0	0 %
Sivil Toplum Kuruluşları	1	1,9 %
Diğeri	8	7,0 %

Çizelge 5.20. Girişimcilerin projeden haberdar olma şekilleri

Cevaplar arasında en fazla tercih edilen seçenek %34 oranla “internet” olarak seçilmiştir. İkinci olarak %32 oranla il /ilçe müdürlükleri vasıtasıyla haberdar olduklarını belirtmişlerdir. %16,5 oranla bunu “sosyal medya” seçeneği takip etmektedir. % 8,7 TV ‘den, % 1,9 Sivil Toplum Kuruluşlarından ve %7 kadarı da diğeri işaretleyerek arkadaşından, akrabasından, bazı dergi ve gazete yazılarından haberdar olduklarını bildirmişlerdir.

5.4.1.3.2. Girişimcilerin projeye tekrar başvurmalarına ilişkin bulgular

Girişimcilere ileriki dönem uygulamalarında projeye tekrar başvurmak isteyip istemedikleri sorulmuş ve Çizelge 5.21.’de gösterilmiştir. Girişimcilerin % 85,9’u tekrar başvurabileceğini belirtmiştir. % 12,9’ u kararsız ve 1 kişi de tekrar başvurmayacağını belirtmiştir.

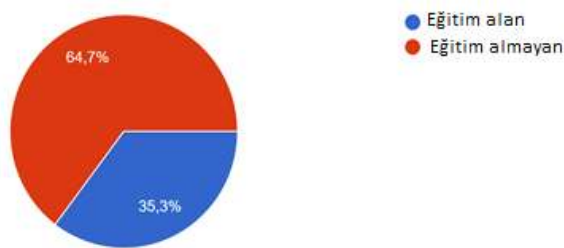
Projeye Tekrar Başvurma Durumu	Sayı	% Yüzde
Evet	73	85,9 %
Hayır	1	1,2 %
Kararsızım	11	12,9 %

Çizelge 5.21. Projeye tekrar başvurma durumu

Projeye tekrar başvurma konusunda kararsız olduğunu belirten girişimcilerin dahi Uzman Eller Projesinin ileri dönem çağrılarına tekrar başvurma ihtimali göz önüne alındığında toplamda yaklaşık % 97 gibi çok yüksek bir oranda projeye tekrar talebin olduğu görülebilmektedir.

5.4.1.3.3. Girişimcilerin almış oldukları eğitimlere ilişkin bulgular

Girişimcilerden başvuru aşamasında diplomaları harici başka eğitim (seminer, çalıştay, kurs vb.) alıp almadıkları, sertifika veya katılım belgesine sahip olup olmadıkları sorulmuştur ve sonucu Şekil 5.3.’te gösterilmiştir.

Şekil 5.3. Girişimcilerin ilave eğitim alma durumu

Hibe almaya hak kazanan girişimcilerden eğitim alanlara değerlendirme aşamasında daha fazla puan verilerek, eğitim almış kişiler seçilmeye çalışılsa da girişimcilerin % 35,3'ü diploma dışında tarımsal alanlarda eğitime katıldığını, % 64,7'si ise diplomaları harici eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Projeye başvuruların değerlendirilme aşamasında ilave eğitim almış girişimcileri seçme hedefi % 35,3' lük oranla sınırlı kaldığı görülmüştür.

5.4.1.3.4.Proje başvurusu ve uygulamasında karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bulgular

Proje uygulama süreçlerinde yaşanabilecek olumsuzluklar girişimcilere yöneltilen soru formunda belirtilerek girişimcilere projenin başvuru veya uygulama süreçlerinde herhangi birisiyle karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuş ve birden fazla da seçenek işaretleyebilecekleri söylenmiştir. 85 girişimcinin %22,4 'ü olumsuzluk yaşamadığını ve geri kalan %77,6'sı ise en az bir konuda olumsuzluk yaşadığını belirtmiştir.

Karşılaşılan sorunlar ve güçlükler	Sayı	% Yüzde
Kurum kaynaklı zorluklar / Bürokrasi	16	12,9
Ekonomik güçsüzlükler	43	34,7
Tedarikçi kaynaklı zorluklar	39	31,5
Mevsimsel uyumsuzluklar	15	12,1
Mücbir sebep	11	8,9

Çizelge 5.22. Proje sürecinde karşılaşılan sorunlar ve güçlükler

Çizelge 5.22'de görüldüğü üzere yaşanan sorunlardan en fazla işaretlenen seçenek ekonomik güçsüzlükler (%34,7) ve tedarikçi kaynaklı sorunlar (%31,5) olmuştur. Hedef kitle olarak işsiz ve genç nüfusun para kaynaklarına ulaşmasının güç olduğu ve yeterli birikimlerinin olmadığı düşünüldüğünde bu tür sorunlar yaşamaları olası bir durumdur. Proje kapsamında desteklenecek konulardaki kurumsal tedarikçiler (TİGEM, üretici birlikleri, tarımsal kooperatifler vb.) ile banka ve benzeri fon tedarigi sağlayabilecek kurumlarla, Bakanlık arasında görüş alışverişi yapılarak düzenlenecek mevzuat veya protokoller ile bu sorunların çözülebileceği düşünülmektedir.

Yaşanılan sorunların çözüm yolları	Sayı	% Yüzde
Bakanlık birimleri yardımıyla	11	12,2
Süre uzatımı talebiyle	23	25,6
Borçlanarak	40	44,4
Başka kurum ya da kişilerle işbirliği yaparak	16	17,8
Güçlüğü aşamadık / sözleşme feshedildi/ proje uygulamaktan vazgeçtik	0	0

Çizelge 5.23. Proje sürecinde karşılaşılan sorunların çözüm yolları

Girişimcilere yaşadıkları sorunları nasıl aştıkları sorulmuş ve yine seçecekleri cevaplar verilerek girişimcilere yöneltilmiştir. Sorunları ne şekilde aştıklarını ifade ederken de yine birden fazla seçenek işaretleyebilmişlerdir.

Bu durumda Çizelge 5.23'te girişimcilerin karşılaştıkları sorunları nasıl çözümlerine ilişkin çözüm yolları verilmiştir. Bu kapsamda belirtilen çözüm yollarından en çok seçileni % 44,4 oranla “borçlanarak” ve % 25,6 oranla “süre uzatılmasıyla” seçenekleri olmuştur. Yaşanılan sorunlardan da hatırlanacağı üzere çoğunlukla ekonomik güçlük yaşayan girişimciler destekleme ödemesini proje alımlarını tamamladıktan sonra aldıkları için bu alımları yapabilmek adına borçlanmak zorunda kalmışlar veya alımlarını kendilerine verilen yasal süre içerisinde tamamlayamadıkları için Genel Müdürlükçe projelerini tamamlama süreleri uzatılmıştır. Ayrıca girişimciler aynı çözüm yolları ile tedarikçi kaynaklı sorunları da çözebilmişlerdir. Tedarikçilerle proje alımları (canlı hayvan, makine ekipman, fide fidan) konusunda zamanında teslim etmeme, şartnameye uygun canlı hayvan bulunamaması, mevsime uygun alım yapılamaması gibi sorunlar sürenin uzatılmasıyla, tedarikçilerin vadeli ödeme seçeneği olmaması, tedarikçiye ödeme yapamama gibi sorunları borçlanarak çözebilmişlerdir.

Girişimciler nispeten daha az karşılaştıkları mücbir sebeplerden kaynaklı veya kurumsal ve bürokratik engellerden kaynaklı sorunları da bakanlık ilgili birimleri ve başka kurum veya kişilerle iş birliği yaparak da çözebilmişlerdir.

Burada dikkat çeken en önemli husus ise projelerini tamamlayan girişimcilerin çeşitli sorunlar yaşasalar dahi hiçbirini çözemediğini beyan etmemiştir. Pilot uygulama olmasından da kaynaklı olduğu düşünülen bu durumun çözümlere ulaşma konusunda bakanlık adına iyi bir deneyim olduğu söylenebilir.

Yaşanan sorunlar için yöneltilecek ifadeler oluşturulurken bakanlık ilgili birimlerinde görevli personel ile görüşülmüş ve uygulama esnasında karşılaşılan sorunlar öğrenilerek başlıklar altında toplanmıştır. Aynı sorunlar çalışanlara da yöneltilerek girişimciler tarafından da teyit edilmiştir. Böylelikle tez araştırması kapsamında proje süreci, hem girişimciler hem de bakanlık birimlerinin düşüncelerinden yararlanılarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

5.4.1.3.5. Girişimcilerin proje süreci hakkında düşüncelerine ilişkin bulgular

Proje süreçleriyle ve yaşanan sorunlar ile ilgili girişimcilere düşünceleri sorulmuş ve söz konusu bu ifadelere katılıp katılmama durumlarını bildirmeleri istenmiştir. Çizelge 5.24’de yer alan girişimcilerin vermiş oldukları cevaplar ile proje süreçleri analiz edilmiştir.

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Proje hakkında yeterli bilgiye kolaylıkla ulaşabildim	34	40,0	34	40,0	4	4,7	5	5,9	8	9,4
Süreç boyunca proje yürütme birimi ile daima iş birliği ve dayanışma söz konusuydu	44	51,8	30	35,3	0	0,0	4	4,7	7	8,2
Yürütme biriminin girişimimi geliştirici katkıları vardı	39	45,9	32	37,6	3	3,5	4	4,7	7	8,2
Güçlüklerin çözümünde proje yürütme birimi etkiliydi	42	49,4	24	28,2	5	5,9	6	7,1	8	9,4
Proje yürütme birimi yardım etmekten çok eleştirici bir tavır içerisindeydi	5	5,9	10	11,8	3	3,5	30	35,3	37	43,5
Başvuru süreci kolaydı	18	21,2	35	41,2	8	9,4	15	17,6	9	10,6
Proje ile ilgili mevzuat hükümleri açık, net ve anlaşılırdı	22	25,9	37	43,5	8	9,4	9	10,6	9	10,6
Diğer resmi kurumlardan belge temin edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır	12	14,1	24	28,2	10	11,8	27	31,8	12	14,1
Proje değerlendirmeleri kurum tarafından şeffaf ve tarafsız bir şekilde yapıldı	36	42,4	36	42,4	3	3,5	4	4,7	6	7,1
Proje uygulaması sırasındaki kontroller yeterlidir	33	38,8	38	44,7	3	3,5	3	3,5	8	9,4
Proje uygulama süresi yetersizdir	6	7,1	11	12,9	12	14,1	34	40,0	22	25,9
Hibe miktarı yetersizdir	23	27,1	19	22,4	10	11,8	18	21,2	15	17,6
Hibeler zamanında ödendi	35	41,2	34	40,0	4	4,7	5	5,9	7	8,2
Hibe almak kolaydı	18	21,2	39	45,9	7	8,2	10	11,8	11	12,9
Proje tamamlandıktan sonraki izleme süresi fazladır	12	14,1	22	25,9	18	21,2	24	28,2	9	10,6
Başvuru konuları projenin amacına yöneliktir	36	42,4	37	43,5	0	0,0	4	4,7	8	9,4
Başvuru konularının sayısı ve kapsamı genişletilmelidir	22	25,9	31	36,5	8	9,4	15	17,6	9	10,6

Çizelge 5.24. Girişimcilerin proje süreci ile ilgili ifadeler hakkındaki düşünceleri

Çıkan bulgulara göre yaşanan sorunların giderilmesine yönelik çözüm önerileri getirilmesi düşünülmüştür. Bu kapsamda girişimcilerin % 51,8 oranla kesinlikle katılıyorum olarak cevapladıkları “*Süreç boyunca proje yürütme birimi ile daima iş birliği ve dayanışma söz konusuydu*” ifadesine %35,3’ü katıldığını belirtmiş ve olumlu olan bu iki cevap oranı toplamda yaklaşık %87 oranla en fazla olumlu cevabı alan ifade olmuştur.

Girişimcilerin % 85,9’u başvuru konularının projenin amacına yönelik olduğu, %84,8i proje değerlendirmelerinin kurum tarafından şeffaf ve tarafsız bir şekilde yapıldığı, %83,5i de yürütme biriminin girişimlerini geliştirici katkıları olduğu ifadelerine katıldıklarını belirtmişlerdir.

İfadelere katılma oranları açısından en yüksek olan ifadelerden birisi de %81 oranla hibe ödemelerinin zamanında yapıldığı ifadesidir. Uygulama sürecini değerlendirmekte olan bu ifade açısından girişimciler projenin ödeme sürecini de olumlu değerlendirmişlerdir.

Çizelge 5.24’de “*Proje yürütme birimi yardım etmekten çok eleştirci bir tavır içerisindeydi*” ifadesine katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum cevapları verilerek oldukça fazla bir oranla (%78,8) bu ifadeye katılmamaları anlamlı bulunmuştur.

Ayrıca dikkat çeken bir diğer ifade de girişimcilere proje uygulama için verilen sürenin yetersiz olduğu ifadesi yöneltilmiş ve girişimcilerin % 66’sı bu ifadeye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Böylece, girişimciler mevzuat kapsamında verilen sürenin yeterli olduğunu belirterek yine uygulama sürecine olumlu bir değerlendirme yapmışlardır.

Kararsız kalan kişilerin %21,2 oranla en fazla olduğu bir ifade ise proje tamamlandıktan sonraki izleme süresinin uzun olduğunu belirten ifadedir. Bu ifadeye katılan ve katılmayan girişimciler ise %40 ve %38,8 oranlarla birbirine çok yakındır. Teorik bölümden de hatırlanacağı üzere mevzuatta projelerini tamamlayan girişimcilerin 2 yıl boyunca izlenerek kontrollere tabi tutulacağı bilinmektedir. Bu sürenin uzunluğu ile ilgili kararsız kalınmasında ve olumlu olumsuz yanıtların birbirine yakın olmasında proje konusunun etkili olduğu düşünülmektedir.

Genel anlamda proje uygulama süreciyle ilgili olumlu ifadelerle katıldıklarını belirten girişimcilerden proje yürütme birimi ile ilgili ifadelerle daha yüksek oranlarda

katılım sağlanmıştır. Buradan proje çalışanlarının proje yürütürken girişimcilerle işbirliği içinde olduğu, iletişimlerinin iyi olduğu ve süreç boyunca birlikte hareket ederek projelerin tamamlanmasında proje yürütme biriminin etkili olduğu düşünülmektedir.

Girişimcilerin mevzuat ile ilgili ifadelerine de katıldıkları görülmektedir. Mevzuatı anlaşılır bulmaları, verilen sürelerle uygun hareket ederek sorumluluklarını yerine getirebilmeleri, iyi iletişim kurabilmeleri gibi durumların girişimcilerin eğitim seviyesinin yüksek olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Girişimcilere Yönelik Bulgular başlığı, son olarak girişimcilerin proje süreci hakkında düşüncelerine ilişkin bulgulara yer verilmesiyle tamamlanmıştır. Bu bölümde, girişimcilerin proje hakkındaki düşüncelerinden yararlanılarak yapılan proje analizi aktarılmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki bölümde pilot illerdeki projede görevli Bakanlık personeli ile uygulanan anketler kapsamında elde edilen bulgular aktarılmaya çalışılacaktır.

5.4.2.Proje Çalışanlarına Yönelik Bulgular

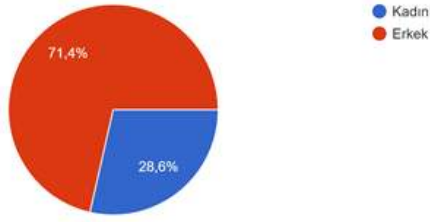
Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin uygulanmasıyla ilgili İl Tarım ve Orman Müdürlüğünde proje yürütücüsü olarak proje yürütme biriminde görev yapan personele öncelikle kişisel bilgileri, ardından Uzman Eller Projesinin amaçlarına uygunluğunun ve proje sürecinin çalışanların görüşlerini ortaya koyarak analiz edilebilmesi için bazı sorular sorulmuştur. Uzman Eller Projesinde dört pilot ilde toplamda 16 kişi görev yapmakta olup bunlardan 14 kişi anket çalışmamıza katılım sağlamıştır.

5.4.2.1. Proje çalışanlarının demografik özelliklerine yönelik bulgular

Araştırmanın amacı kısmından da hatırlanacağı üzere çalışanlar için hazırlanan anket formunda yer alan 1 – 5 numaralı sorular çalışanların demografik özelliklerine yönelik sorulardır.

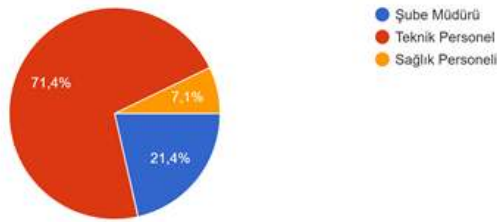
5.4.2.1.1.Çalışanların cinsiyet, pozisyon ve hizmet sürelerine ilişkin bulgular

Dört pilot ildeki 14 çalışanın 2'si İzmir, 1'i Düzce, 1'i Amasya ilinde olmak üzere 4 kadın, 10 erkek personeldir. Şekil 5.4.'te projede çalışan personelin cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir.

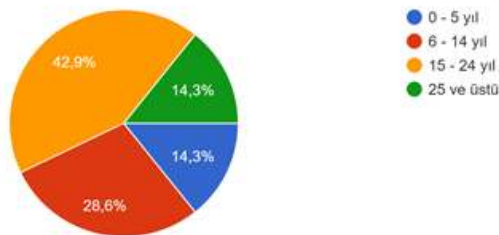
Şekil 5.4. Çalışanların cinsiyete göre dağılımı

Ankete katılanlardan 3 kişi şube müdürü, 10 kişi teknik personel ve 1 kişi sağlık personeli. Şekil 5.5’den görüleceği üzere çalışanların % 71,4’ünün teknik personel olması proje sürecinin yürütülmesinde olumlu bir etkidir. Gerçekleştirilecek olan projelerin kontrolü, değerlendirilmesi ve girişimcilerle olan iletişimde teknik personelin bakış açısı ve tecrübelerinin proje sürecine olumlu katkıları olabileceği düşünülmektedir.

Şekil 5.5. Çalışanların unvanlarına göre dağılımı

Çalışanların 2 tanesi 0-5 yıl, 4 tanesi 6-14 yıl, 6 tanesi 15-24 yıl ve 2 kişi ise 25 yıl ve üzeri hizmet süresine sahiptir. Şekil 5.6’dan da görüleceği üzere proje çalışanlarının yaklaşık % 86’sı 5 yıldan fazla tecrübeye sahiptir. Proje çalışanları Kırsal Kalkınma ve Örgütlenme Şubelerinde görev yapmaktadır. Bu şubelerde diğer kırsal kalkınma faaliyetlerinin desteklendiği projeler de yürütüldüğü için mevcut personelin diğer projelerdeki tecrübesinin fazla olması bu projenin sağlıklı yürütülmesinde olumlu katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

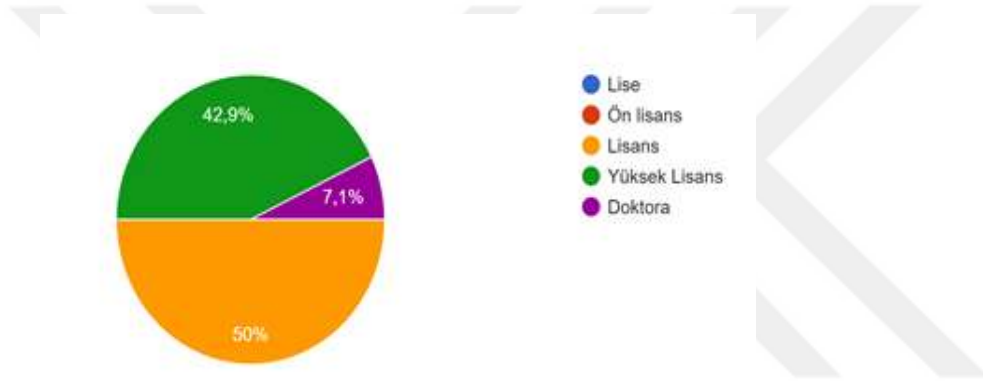

Şekil 5.6. Çalışanların hizmet sürelerine göre dağılımları

5.4.2.1.2.Çalışanların eğitim durumuna ilişkin bulgular

Çalışanlardan 6 kişi yüksek lisans 7 kişi lisans mezunudur. Birisi de doktora eğitimini tamamlamıştır.

Şekil 5.7.'den de görüleceği üzere proje çalışanlarının % 50'si yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitime sahiptir. İlgili şubelerde çalışan personelin ziraat mühendisi, veteriner hekim, gıda mühendisi ve su ürünleri mühendislerinden oluştuğu düşünüldüğünde proje gerçekleştiren girişimciler gibi çalışan personelin de konusunda uzman kişiler olduğu görülmektedir. Girişimcilerin sahadaki tecrübelerinin daha az olması ve teknik bilgilerini uygulamaya aktarma konusunda tecrübesiz olmalarından dolayı bu konuda çalışanlar girişimcilere tecrübelerini aktarabileceklerdir.

Şekil 5.7.Çalışanların eğitim durumuna göre dağılımı

5.4.2.2.Projenin amacına uygunluğunun değerlendirilmesine yönelik bulgular

Bundan önceki girişimcilere yönelik sorular başlığının altında, projenin amacına uygunluğu hakkında düşüncelerini öğrenmeye yönelik bazı ifadeler yöneltilmiş ve bu ifadelere katılıp katılmama durumlarını bildirmeleri istenmiştir. Burada da çalışanlara 6.,7. ve 8. sorularda yöneltilen ifadelerle çalışanların projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşünceleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

5.4.2.2.1.Projenin sağladığı katkı hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Çalışanlara, Uzman Eller Projesi ile ilgili projenin bölgelerine nasıl katkı sağladığı sorulmuş ve seçenekler verilerek düşüncelerine uygun ifadeyi seçmeleri istenmiştir. Seçimlerini yaparken birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri de belirtilmiştir.

Projenin Sağladığı Katkılar	Sayı	% Yüzde
Eğitimli yeni çiftçiler kazandırdı	11	78,6
Kırsal bölgelerde eğitimli kişilerin ikamet etmesini sağladı	11	78,6
Girişimciler çevresindeki çiftçilerle teknik bilgi ve mesleki tecrübe paylaşımı sağladı	6	42,9
Tarımsal faaliyetlerde teknolojiyi daha çok kullanılmaya başladı	6	43,9
Hiçbir faydası olmadı	0	0
Zararı oldu	0	0

Çizelge 5.25. Çalışanların projenin bölgelerine sağladığı katkılar hakkındaki düşünceleri

Çizelge 5.25'te gösterildiği gibi verilen seçeneklerden birden fazla işaretleyen çalışanların % 78,6'sı hem “Bölgemize eğitimli yeni çiftçiler kazandırdı” ifadesini hem de “Kırsal bölgelerde eğitimli kişilerin ikamet etmesini sağladı” ifadesini işaretlemişlerdir. Bunun yanında çalışanların yarısına yakını (% 42,9) projenin tarımsal faaliyetlerde teknolojinin daha çok kullanılmaya başladığını ve girişimcilerin çevresindeki çiftçilerle teknik bilgi ve mesleki tecrübe paylaşımı sağladıklarını düşünmektedirler. Uygulamayı yerinde kontrol eden çalışanların bu seçenekleri yüksek oranda tercih etmesi ile projenin amacına uygun gerçekleştiği değerlendirilmektedir. Ayrıca projenin “hiçbir faydası olmadı” ve “zararı oldu” seçeneklerinin tercih edilmemesi, çalışanların, projenin amacına uygun gerçekleştiğini düşündüğünü göstermektedir.

5.4.2.2.2.Projenin yenilikçi unsuru hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Çalışanlara Uzman Eller Projesinin yenilikçi unsuru hakkında düşünceleri sorulmuş ve verilen seçenekleri önem derecesine göre puanlandırmaları istenmiştir. Çizelge 5.26.da verilen seçeneklerin çalışanlar tarafından puanlaması görülmektedir.

Çalışanların %100 ü projenin en önemli yenilikçi unsurunun “Kırsal kalkınmada eğitimli kişilerin desteklenmesi” olduğunu belirtmiştir. “Alanında ilk olması”, “Uygulandığı bölgelerde ilk olması” ve “Girişimciliği özendirme” de çalışanların %86'sı tarafından ikinci ve üçüncü sırada önemli bulunan seçenekler olmuştur. Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi, çalışanların hepsinin tercih ettiği gibi kırsal alanda eğitimli gençlerin desteklendiği ilk projedir. Kırsal kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi konusunda ilk olma özelliğinin yanında projenin uygulandığı illerde de

mesleki eğitim almış kişilerin ön plana çıkarılması ve kırsal alanda yaşamlarının sağlanması projenin amacına uygun gerçekleşmesinde önemli yenilikçi unsurlardır.

Projenin yenilikçi unsuru	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Alanında ilk olması	10	71,4	2	14,3	1	7,1	1	7,1	0	0,0
Uygulandığı bölgelerde ilk olması	9	64,3	3	21,4	1	7,1	1	7,1	0	0,0
Kırsal kalkınmada eğitilmiş kişilerin desteklenmesi	13	92,9	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Tarımsal faaliyetler ile teknoloji ve inovasyonun birleştirilebilmesi	6	42,9	3	21,4	3	21,4	0	0,0	2	14,3
Girişimciliğe özendirilmesi	8	57,1	4	28,6	1	7,1	1	7,1	0	0,0
Bölgeye genç çiftçiler kazandırması	6	42,9	5	35,7	2	14,3	1	7,1	0	0,0
Farkındalık yaratması	6	42,9	5	35,7	2	14,3	0	0,0	1	7,1
Yeni gereksinimlerin farkına varılması	4	28,6	4	28,6	5	35,7	0	0,0	1	7,1

Çizelge 5.26. Çalışanların Projenin Yenilikçi Unsuru Hakkındaki Düşünceleri

5.4.2.2.3. Projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Proje çalışanlarına projenin amacına uygunlu yürütülüp yürütülmediği hakkındaki düşünceleri ortaya konulmak istenmektedir. Bu kapsamda kendilerine proje amacıyla ilgili ifadeler sunulmuş ve katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Çizelge 5.27’de yöneltilen bu ifadeler hakkındaki çalışanların düşüncelerine yer verilmiştir.

Çalışanların % 71,4 olan en fazla oranla kesinlikle katılıyorum olarak cevapladıkları “Hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunmaktadır” ifadesine % 28,6’sı katıldığını belirtmiştir. Olumlu olarak değerlendirilen bu iki cevap oranıyla toplamda çalışanların %100’ü ifadeye katılmıştır.

Çizelge 5.27’de görüleceği üzere, “Bilinçli çiftçiliğe katkı sunmaktadır”, “Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi, projenin amacıyla uyumludur”, “Desteklenen iyi girişim örnekleri, bölgede yapılabilecek diğer girişimlere önderlik edebilecektir”,

“Üretimin uzman kişiler tarafından yapılması sağlanarak teknik bilgi kullanım düzeyi artmıştır” ifadeleri çalışanların % 100’ünün katıldığı diğer ifadelerdir.

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Bilinçli çiftçiliğe katkı sunmaktadır	9	64,3	5	35,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Girişimlerde bilişim, inovasyon ve teknoloji kullanımına yarar sağlamaktadır.	5	35,7	5	35,7	4	28,6	0	0,0	0	0,0
Üretimin sürdürülebilirliğine katkısı vardır	3	21,4	9	64,3	2	14,3	0	0,0	0	0,0
Gençleri çiftçiliğe ve kırsalda yaşamaya özendirilmektedir	6	42,9	7	50,0	1	7,1	0	0,0	0	0,0
Hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunmaktadır	10	71,4	4	28,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Desteklenen girişimlerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, bölgede dolaylı olarak istihdama katkı sağlamaktadır.	6	42,9	7	50,0	1	7,1	0	0,0	0	0,0
Üretimin uzman kişiler tarafından yapılması sağlanarak teknik bilgi kullanım düzeyi artmıştır	6	42,9	8	57,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Kırsal alanda hibe kapsamında desteklenen girişimler, tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek teşkil etmektedir.	6	42,9	6	42,9	2	14,3	0	0,0	0	0,0
Desteklenen iyi girişim örnekleri, bölgede yapılabilecek diğer girişimlere önderlik edebilecektir	7	50,0	7	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ürün kalitesi ve markalaşması adına yapıcı adımlar atılmasını sağlayabilir	8	57,1	1	7,1	5	35,7	0	0,0	0	0,0
Tarımsal üretimin miktarını ve verimliliğini arttırabilir	1	7,1	12	85,7	1	7,1	0	0,0	0	0,0
Kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabilir	1	7,1	7	50,0	5	35,7	1	7,1	0	0,0
Uzman Eller Projesi kırsal kalkınma açısından faydalı bir projedir	5	35,7	8	57,1	1	7,1	0	0,0	0	0,0
Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi, projenin amacıyla uyumludur	8	57,1	6	42,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi genişletilmelidir	1	7,1	8	57,1	3	21,4	1	7,1	1	7,1

Çizelge 5.27. Projenin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Çizelge 5.27’de çalışanların %14,2’sinin katılmadığını ve % 21,4’ünün kararsız kaldığını beyan ettiği “Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi genişletilmelidir” ifadesinin katılım oranının (%64) da nispeten diğer ifadelerle göre düşük olması dikkat çekmektedir. Uzman Eller Projesi her ne kadar spesifik konularda ve belli meslek

gruplarına yönelik gerçekleşen bir destekleme projesi olsa da çalışanların % 64'ü mevcut hedef kitlenin genişletilmesi görüşündedir.

Ayrıca katılım oranının % 60'ın altında olmasıyla dikkat çeken bir diğer ifade de çalışanların %7,1'inin katılmadığı %35,7'sinin kararsız kaldığı projenin kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabileceği ifadesidir. Çalışanların saha tecrübesinin etkili olduğu bu görüşleri ve proje izleme süresinin de 2 yıl gibi kısa bir süre olması sebebiyle, girişimcilerin kırsal nüfusun yaşlanmasında etkilerinin olmayacağı düşünülebilir.

Kararsız kalan kişilerin %35,7 oranla en fazla olduğu ikinci ifade ise projenin ürün kalitesi ve markalaşması adına yapıcı adımlar atılmasını sağlayabileceğini belirten ifadedir. Bu ifadeye çalışanların %64,2'si katılmakta, katılmayan da bulunmamaktadır. Teorik bölümden de hatırlanacağı üzere projenin amaçlarından birisi tarımsal üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak olduğu bilinmektedir. Çalışanların proje iş planlarını inceledikten sonraki görüşlerinin ve sahadaki uygulamaları kontrol etmeleri sonucu oluşan görüşlerinin bu konu ile ilgili kararsız kalınmasında ve olumlu yanıtların daha az olmasında etkili olabileceği düşünülmektedir.

Genel anlamda proje amacına uygunlukla ilgili yöneltilen ifadelere çalışanların katılım oranı %50 'nin üzerindedir. Çizelge 5.27'de yer alan 15 adet ifadenin sadece ikisine çalışanların katılmadıkları görülmüştür. Buradan çalışanların, projenin hedef kitlesi ve uygulamalar açısından projenin amacına uygun görüşte olduğu düşünülebilir.

5.4.2.3.Proje Süreçlerinin Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular

Araştırmanın amaçları kısmından da hatırlanacağı üzere, çalışanlara yöneltilecek sorulardan üçüncü grup, projenin süreçlerinin değerlendirmesine yönelik sorulardı. Bu kapsamda Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin uygulama aşamaları ile ilgili çalışanlara 9 - 23 numaralı sorular sorulmuştur. Verilen cevaplara göre girişimcilerin projenin süreçleri ile ilgili düşünceleri ve deneyimleri ile proje sürecinin analiz edilmesi düşünülmüştür.

5.4.2.3.1.Projenin duyurulmasına ilişkin bulgular

Çalışanlara potansiyel yararlanıcıların projeden nasıl haberdar edildiği sorusu sorulmuş cevaplar çoklu seçenek olarak verilmiş ve birden fazla seçim yapabilecekleri söylenmiştir. Çizelge 5.28’de çalışanların proje başlamadan önce hedef kitleye nasıl ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir.

Proje Hakkında Bilgilendirme Yolları	Sayı	% Yüzde
Toplantı Düzenleyerek	14	% 100
Posta Yoluyla	1	%7,1
Gazete İlanıyla	2	%14,2
Duyuru Aracılığıyla	12	%78,6
Yerel Yönetim aracılığıyla (Muhtar/Belediye)	4	%28,6
Eğitim Kurumları ve STK aracılığıyla	4	%28,6
Sosyal medya aracılığıyla	10	%71,4

Çizelge 5.28. Çalışanların Hedef Kitleyi Proje Hakkında Bilgilendirme Yolları

Çalışanların % 100 ‘ü illerinde toplantı düzenlediklerini ve bu şekilde proje hakkında potansiyel girişimcileri bilgilendirdiklerini belirtmişlerdir. İkinci olarak %78,6’sı duyuru yaptıklarını ve % 71,4’ü de sosyal medya aracılığıyla yayınladıklarını belirtmişlerdir. Çalışanlardan 4 kişi diğer kurumların aracılığıyla bilgilendirme yaptığını, 2 kişi gazete ve 1 kişi de posta yoluyla bilgilendirme yaptıklarını bildirmiştir. Proje kapsamında eğitimli genç nüfusa ulaşabilmek için toplantıların yanında sosyal medya ve internet ortamındaki duyuruların daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

5.4.2.3.2.Değerlendirme sürecinde cinsiyet faktörü gözetilmesine ilişkin bulgular

Önceki bölümlerden de hatırlanacağı üzere Proje değerlendirme aşamasında kadın başvuru sahiplerine pozitif ayrımcılık yapılarak ekstra puan verilmiştir. Değerlendirme süreciyle ilgili bu uygulama hakkında çalışanların ne düşündükleri sorulmuş, çoklu seçenekler verilmiş ve görüşlerine göre tercih yapmaları istenmiştir. Çizelge 5.29’da verilen cevaplar gösterilmiştir.

Buna göre çalışanların % 50’si “Kadınlara pozitif ayrımcılık yapılarak değerlendirmede artı puan verilmeli” ifadesini seçmiştir. % 42,9’u “Cinsiyet faktörü değerlendirme kriterlerinde yer almamalı” ifadesini işaretlemiştir. Sürecin işleyişine göre birbirinin zıttı iki ifade olarak çalışanlar da iki zıt görüş olarak ayrılmıştır. Ayrıca

desteklenecek proje konularına göre şartları da değişeceğinden çalışanlardan biri proje içeriğine göre cinsiyet faktörünün gözetilebileceği görüşünü işaretlemiştir. Bu görüş de farklı bir bakış açısı getirmekte ve mevzuat çalışmalarında yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet faktörü hakkında düşünceler	Sayı	% Yüzde
Cinsiyet faktörü değerlendirme kriterlerinde yer almamalı	6	%42,9
Projenin hedef kitlesi kadınlar olmalı	0	0
Projenin hedef kitlesi erkekler olmalı	0	0
Projenin içeriğine uygun olan cinsiyet seçilmeli	1	%7,1
Kadınlara pozitif ayrımcılık yapılarak değerlendirmede artı puan verilmeli	7	% 50

Çizelge 5.29. Çalışanların cinsiyet faktörü hakkındaki düşünceleri

5.4.2.3.3.Proje uygulama sürecinde sunulan hizmetlere ilişkin bulgular

Proje uygulama sürecinde girişimcilere çalışanlar tarafından hangi hizmetlerin sunulduğu sorulmuş ve hizmetlerin sunulma sıklığına göre ifadeleri puanlamaları, sunulmayan hizmetler için ise boş bırakmaları istenmiştir. Çizelge 5.30’da bu soruya verilen cevaplar gösterilmiştir.

Proje süresince hak sahiplerine sunulan hizmetler	5- En sık		4-Sık		3-Orta		2-Az		1- En az		Sunulmayan hizmet	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bilgilendirme seminerleri	7	50,0	4	28,6	1	7,1	0	0,0	1	7,1	1	7,1
Beceri kazandırma kurslar	0	0,0	1	7,1	2	14,3	1	7,1	2	14,3	8	57,1
Mesleki Uzmanlık kursları	0	0,0	2	14,3	1	7,1	2	14,3	2	14,3	7	50,0
Örnek uygulamaların tanıtımı	1	7,1	0	0,0	3	21,4	0	0,0	2	14,3	8	57,1
Proje kontrolü	6	42,9	7	50,0	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Mevzuatla ilgili bilgilendirme toplantıları	6	42,9	6	42,9	1	7,1	0	0,0	1	7,1	0	0,0
Proje hazırlama konusunda yatırımcılara danışmanlık	2	14,3	2	14,3	1	7,1	0	0,0	1	7,1	8	57,1

Çizelge 5.30. Proje süresince sunulan hizmetler

Çizelgeden de anlaşılacağı üzere çalışanların en sık gerçekleştirdiği hizmet proje kontrolü olarak belirtilmiştir. Tamamlanan projelerin ödemelerini ve izlemelerini gerçekleştirmek için proje yürütme biriminin asli görevi projelerin kontrolüdür.

Çalışanların beyan ettiği üzere mevzuat yayınlandıktan sonra toplantılar düzenlemek ve düzenli olarak teknik konularda seminerler vermek de çalışanlar tarafından gerçekleştirildiği beyan edilen konulardır. Proje yürütme birimi tarafından girişimcilere mesleki uzmanlık kursları verilmesi ve bölgelerinde örnek uygulamaların tanıtımının yapılması, çalışanların %50-60'ı tarafından hiç sunulmayan ya da en az sunulan hizmetler arasında sayılmıştır. Uzman Eller Projesinin amaçları arasında yer alan kırsal alanda tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek ve önderlik oluşturacak kişilerin yetişmesi için bu hizmetlerin de sıklıkla girişimcilere verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışanlara proje süresince, eğitim ve seminer gibi hizmetleri sunarken hangi uzmanlardan yararlandıkları sorulmuş ve çalışanların % 85,7'si kurum personelinden yararlandığını belirtmiştir. Bu süreçte proje amacı kapsamında uzman kişilerin desteklenerek çevrelerine örnek ve önder olması beklendiği için üniversitelerden ve mesleki uzman kişilerden hizmet alınabileceği düşünülmektedir.

5.4.2.3.4. Proje Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorlukların Nedenlerine İlişkin Bulgular

Çalışanlara projenin uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek durumlar ile karşılaşıldı ise olası nedenleri seçenek olarak verilmiş ve 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlandırmaları istenmiştir. Çizelge 5.31.'de buna ilişkin veriler yer almaktadır.

Proje Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorlukların Nedenleri	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Bakanlık Merkez teşkilatı ile anlaşmazlıklar sebebiyle güçlükler çözülemedi	0	0,0	1	7,1	2	14,3	2	14,3	9	64,3
Hedef kitleye ulaşamadı	0	0,0	1	7,1	2	14,3	3	21,4	8	57,1
Proje uygulama ve satın alma ilkelerinin katı olması	1	7,1	4	28,6	4	28,6	2	14,3	3	21,4
Girişimcilerden kaynaklanan sorunlardan dolayı	0	0,0	1	7,1	5	35,7	6	42,9	2	14,3
Diğer resmi kurumlarının işbirliğinin yetersiz olması	2	14,3	4	28,6	1	7,1	1	7,1	6	42,9
Projenin kurgulanmasındaki eksikliklerden dolayı	0	0,0	3	21,4	2	14,3	3	21,4	6	42,9
Hedef kitlenin ilgisizliği ve devamsızlığından dolayı	0	0,0	3	21,4	4	28,6	2	14,3	5	35,7

Çizelge 5.31. Proje Uygulama Sürecinde Karşılaşılan Zorlukların Nedenleri

Çalışanların bakış açısına göre proje sürecini analiz etmeye yönelik sorulan bu soruda çalışanların %78,5'i yaşanan olumsuzlukların sebebi olarak “*Bakanlık Merkez teşkilatı ile anlaşmazlıklar sebebiyle güçlükler çözülemedi*” ve “*Hedef kitleye ulaşamadı*” ifadelerinin en önemsiz ve önemsiz olduğunu düşünmüşlerdir. Girişimcilere yönelik sorulardan da hatırlanacağı üzere girişimciler bakanlık ve merkez teşkilatının iletişimini ve sorun çözmedeki başarısını süreci değerlendirirken belirtmişlerdir. Çalışanlar da bu doğrultuda yöneltilen ifadeleri önemsiz bulmuşlardır.

Çalışanların bakış açısına göre “*Projenin kurgulanmasındaki eksikliklerden dolayı*” proje sürecinde olumsuzluk yaşanması ifadesini çalışanların % 64,'ü önemsiz bulurken aynı sebebi çalışanların %21'4'ü önemli bulmuştur. Bu ifadeyi önemli bulan çalışanların proje süreciyle ilgili sorun yaşadığı düşünülmektedir. Yeni dönem mevzuat hazırlıklarında çalışanların karşılaştıkları sorunların dikkate alınmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çalışanların yarısı, yaşanan sorunların, diğer resmi kurumlarla işbirliğinin yetersiz olmasından kaynaklandığı ifadesini önemli bulurken, çalışanların yarısına yakını önemsiz bulmaktadır. Dengeli bir dağılım gösteren bu sebebin, diğer kurumların mevzuatından kaynaklı olması halinde projenin uygulanmasında önemli sorunlara yol açabileceği düşünülmektedir.

5.4.2.3.5.Proje Tamamlanma Sürecini Etkileyen Faktörlere İlişkin Bulgular

Girişimlerin başarıyla tamamlanmasına en çok neyin katkısı olduğu hakkında çalışanların görüşleri sorulmuş ve verilen cevaplar Çizelge 5.32'de verilmiştir.

Çalışanların %92,8'ine göre girişimcilerin projelerini tamamlayabilmelerindeki en önemli etken, girişimciler ile yürütme biriminin işbirliği olarak değerlendirilmiştir. Çalışanların % 85,6'sı ise bu etkenin girişimcilerin istekli ve kararlı olmasından kaynaklandığını ve bakanlık merkez teşkilatının katkıları ile girişimcilerin projelerini tamamlayabildiklerini belirtmişlerdir. Çalışanlar proje sürecini bu açıdan değerlendirdiğinde tüm birimlerin birbirleriyle işbirliğini ve bakanlık merkez teşkilatının desteklerine dikkat çekmektedir.

Proje Tamamlanma Sürecini Etkileyen Faktörler	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Yararlanıcılar ve yürütme biriminin iş birliği	8	57,1	5	35,7	1	7,1	0	0	0	0
Diğer kurumların projeye verdikleri destekler	0	0	1	7,1	5	35,7	2	14,2	6	42,9
Yararlanıcıların istekli ve kararlı olması	9	64,2	3	21,4	2	14,2	0	0	0	0
Öz sermaye yeterliliği	8	57,1	3	21,4	2	14,2	1	7,1	0	0
Bakanlık merkez teşkilatının destekleri	9	64,2	3	21,4	2	14,2	0	0	0	0
Mevzuatın iyi kurgulanmış olması	4	28,5	4	28,5	4	28,5	2	14,2	0	0
Girişimcilerden istenen iş planının ve bu plana uyulması	3	21,4	3	21,4	5	35,7	2	14,2	1	7,1

Çizelge 5.32. Proje Tamamlanma sürecini etkileyen faktörler

“Öz sermaye yeterliliğinin” proje başarısına etkisini çalışanların %78,6’sı önemli olduğunu belirtmiştir. Önceki başlıktan hatırlanacağı üzere girişimciler en çok ekonomik güçsüzlüklerle karşılaştıklarını beyan etmiş ve bu sorunu borçlanarak çözebildiklerini belirtmişlerdir.

5.4.2.3.6.Proje süreçlerindeki merkez teşkilatının rolüne ilişkin bulgular

Bakanlık merkez teşkilatının projeye olan katkılarını tespit edebilmek için çalışanlara bazı ifadeler seçenekler halinde verilmiş ve önem derecesine göre puanlamaları istenmiştir. Çizelge 5.33’te çalışanların vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır.

Proje sürecinde merkez teşkilatının rolü	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Bakanlık merkez teşkilatı uzmanlığını aktarmıştır	5	35,7	6	42,9	2	14,2	1	7,1	0	0
Bütçeyi iyi yönetmiştir	7	50,0	5	35,7	2	14,2	0	0	0	0
Tanıtım ve kulis oluşturmayı sağlamıştır	4	28,5	4	28,5	4	28,5	0	0	2	14,2
Bakanlık merkez teşkilatının bina ve ekipman desteği olmuştur	0	0	3	21,4	2	14,2	2	14,2	7	50,0
Planlamayı yapmış olması	3	21,4	8	57,1	1	7,1	1	7,1	1	7,1
Eğitim materyalleri hazırlamıştır	1	7,1	1	7,1	5	35,7	4	28,5	3	21,4
Sadece proje mevzuatının yazılmasını sağlamıştır	4	28,5	4	28,5	2	14,2	1	7,1	3	21,4

Çizelge 5.33. Proje sürecinde merkez teşkilatının rolü

Çalışanların %85,7'si Bakanlığın bütçeyi iyi yönetmiş olduğunu birinci sırada önemli bulmaktadır. Proje değerlendirmelerine göre Uzman Eller Projesi için tahsis edilen bütçenin dengeli dağılımı ile tüm başvuru sahiplerine ulaşılabilmiştir. Projeyi uygulamayanlar yerine yedek başvuru sahiplerinin davet edilmesinin, bu başarının sağlanmasında önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Bakanlık merkez teşkilatının ilgili birimi, hali hazırda diğer benzer projeleri yürütmesi sebebiyle bu konuda uzmanlaşmış ve tecrübe kazanmıştır. Çalışanların % 78,6'sı Bakanlığın bu konudaki uzmanlığının projeye aktarılmasını önemli bulmaktadır.

Çizelge 5.33'ten görüleceği üzere çalışanların %64,2'si “Bakanlık merkez teşkilatının bina ve ekipman desteği olmuştur” ifadesini önemsiz bulmuştur. Uzman Eller Projesi kapsamında bina yapım işleri desteklenmediğinden Bakanlığın bu konudaki rolü de çalışanların çoğu tarafından önemsiz bulunmuştur.

5.4.2.3.7.Proje sürecinde karşılaşılan güçlükler, sebepleri ve çözümlerine yönelik bulgular

Proje sürecinin analiz edilebilmesi için çalışanlara uygulama sürecinde karşılaştıkları güçlükleri seçmeleri ve önem sırasına göre puanlamaları istenmiştir. Çizelge 5.34'te çalışanların karşılaştıkları güçlüklerle ilgili cevapları görülmektedir.

Proje sürecinde karşılaşılan güçlükler	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Planlama ve zaman baskısı	5	35,7	5	35,7	3	21,4	0	0	1	7,1
İnsan kaynakları ve maddi kaynakların yönetimi	5	35,7	3	21,4	3	21,4	1	7,1	2	14,2
Proje için ayrılan bütçenin yönetimi	4	28,5	0	0	2	14,2	1	7,1	7	50,0
Personel eğitiminin yetersiz olması	2	14,2	1	7,1	3	21,4	5	35,7	3	21,4
Projenin yürütülmesi dışındaki diğer iş ve işlemlerin de yürütülmesi gerekliliği	3	21,4	2	14,2	6	42,9	2	14,2	1	7,1
Mevzuattan kaynaklanan zorluklar (proje dokümanlarının karışıklığı)	0	0	7	50,0	2	14,2	3	21,4	2	14,2
Tecrübesizlik	1	7,1	2	14,2	2	14,2	7	50,0	2	14,2
Bakanlık merkez biriminden görüş taleplerinin gecikmesi	1	7,1	1	7,1	0	0	1	7,1	11	78,6

Çizelge 5.34. Proje sürecinde karşılaşılan güçlükler

Çalışanların % 71,4'ü planlama ve zaman baskısını yaşanan güçlükler arasında en önemli bulmuşlardır. Mevzuat kapsamında proje yürütme biriminin sorumluluğunda olan kontroller ve işlemler süresi içerisinde gerçekleştirilemediğinde proje yürütme birimi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Çalışanların belirttiği bu görüşün proje sürecinin iyileştirilmesi yönünde yapılacak mevzuat çalışmalarında dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Çalışanların %85,7'si bakanlık merkez biriminden görüş taleplerinin gecikmesi ifadesini yaşanan güçsüzlüklerden en önemsizi olarak, %64,2'si ise tecrübesizliği en önemsiz sorun olarak görmektedir. Çalışanların büyük çoğunluğunun bu sorunları önemsiz bulmasının, söz konusu sorunlarla karşılaşmamış olma ihtimalinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Her ne kadar uzman eller projesi ilk defa uygulanıyor olsa da, proje yürütücüsü olarak yeterince tecrübe sahibi oldukları düşünülmektedir.

Çalışanların yukarıda önem sırasına göre değerlendirdikleri güçlükleri nasıl aştıkları sorulduğunda çalışanların %85,72'si "Merkez teşkilatında görevli Uzman Eller Projesi ekibinin yardımıyla" yanıtını seçerken % 57,2'si kendi inisiyatifleri ile sorunlarını çözebildiklerini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak 1 kişi de başka kurum ya da kişilerle iş birliği yaparak seçeneğini tercih etmiştir. Girişimcilere de proje sürecinde yaşanan sorunları nasıl aştıkları sorulduğunda, bakanlık birimlerinin yardımıyla ve bakanlığın ekstra süre vermesi ile ifadelerini belirttikleri görülmüştür. Proje süreci boyunca sürecin olumlu ilerlemesinde Bakanlık merkez teşkilatının katkılarının olduğu ve bakanlık birimlerinin iletişiminin güçlü olması çalışanların cevaplarıyla da uyumlu olduğu görülmektedir.

5.4.2.3.8.Çalışanların projeden elde ettikleri deneyimlere ilişkin bulgular

Çalışanlara proje süresince, gelecekteki faaliyetlerini etkilemesi açısından ne tür deneyimler kazanmış oldukları sorulmuş ve verilen seçenekleri önem derecesine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Çizelge 5.35'te çalışanların cevaplarından elde edilen verilere yer verilmiştir.

Bu konuda çalışanların tümü (%100) "Benzer projeler uygulamak yönünde tecrübe kazandık" ifadesini önemli bulmuştur. Çalışanların %85,7'si kazandıkları deneyimler sayesinde bu ve bundan sonraki projelerin mevzuat hazırlıklarına katılım

sağlayabileceklerini ve illerinde gerçekleşecek benzer bir projede paydaş olarak yer alabileceklerini önemli bulduklarını belirtmişlerdir.

Çalışanların projeden elde ettikleri deneyimler	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Benzer projeler uygulamak yönünde tecrübe kazandık	9	64,2	5	35,7	0	0	0	0	0	0
Avrupa Birliği veya dış kaynaklı proje ve hibelere kurumumuz adına başvurabilir hale geldik	0	0	2	14,2	2	14,2	4	28,5	6	42,9
Karşılaştığımız güçlükleri kendi imkânlarımızla aşarak projenin devamında sorunsuz ilerleyebiliriz	2	14,2	6	42,9	4	28,5	0	0	2	14,2
İlimizde gerçekleşecek benzer bir projede paydaş olarak yer alabiliriz	4	28,5	8	57,1	2	14,2	0	0	0	0
Projenin yeni dönem uygulamalarında eğitimlerde eğitici olarak yer alabiliriz	1	7,1	2	14,2	9	64,2	2	14,2	0	0
Proje mevzuat hazırlıklarına katılım sağlayabiliriz	7	50,0	5	35,7	2	14,2	0	0	0	0

Çizelge 5.35.Çalışanların projeden elde ettikleri deneyimler

Ancak çalışanların % 71,4 ü Avrupa Birliği veya dış kaynaklı proje ve hibelere kurumumuz adına başvurabilir hale geldik ifadesini kazandıkları deneyimler açısından önemsiz bulmuşlardır ve bunun haricinde bu soru altında Çizelge 5.35 ‘te yer alan diğer konuların önemsiz olduğunu düşünen çalışan bulunmamaktadır.

5.4.2.3.9.Çalışanların projenin devamlılığı hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Elde edilen deneyimler, yaşanan sorunlar ve bulunan çözümler proje ile ilgili tüm süreçler analiz edilerek çalışanlara projenin devam edip etmemesi gerektiği konusundaki görüşleri sorulmuş ve tüm çalışanlar Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin devam etmesi yönünde görüş belirtmiştir.

5.4.2.3.10.Projenin kırsal kalkınmaya etkisi hakkındaki düşüncelerine ilişkin bulgular

Projenin kırsal kalkınmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz şeklinde yöneltilen soruya çalışanların tamamı Evet cevabı vermiştir. Verdikleri cevabın gerekçesini anlatmaları istendiğinde ise girişimcilerin hepsi kendince sahada karşılaştıkları olumlu etkilerden bahsetmişlerdir.

Çalışanlar; meslek sahibi eğitimli kişilerle proje yürütmenin kolaylığı ve kırsalda diğer çiftçilere örnek oluşturan projeler gerçekleştirdikleri için projenin etkili

olduğunu söylemişlerdir. Projenin kontrollerinde Genç Çiftçi projelerine göre Uzman Eller Projelerinin daha başarılı olduğunu gördüklerini, eğitilmiş işsiz kişilere istihdam sağladığını, kırsalda yaşayanların kalma süresinin uzadığını ve gerçekleştirilen projeler ile girişimcilerin ekonomik kazanç sağlayabildiklerini diğer çiftçilere gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Projenin Kırsal alanda ikamet eden, çiftçilikle meşgul olan veya olmayı düşünen kişilere maddi katkı sağladığını, projelerin yarısından fazlasının kırsal alanın dezavantajlı bölgelerinde gerçekleştiğini ve diğer yarısının da kalan kırsal bölgelerde gerçekleştiğini, bu projeler sayesinde bazı yerlere ilk kez tarımsal işletmenin faaliyete geçtiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda tarım ve hayvancılığın gelişmesi için konusunda uzman ve genç kişilerin istihdam edilmesi, tarımsal faaliyetlere kazandırılması gerektiğine de değinmişlerdir.

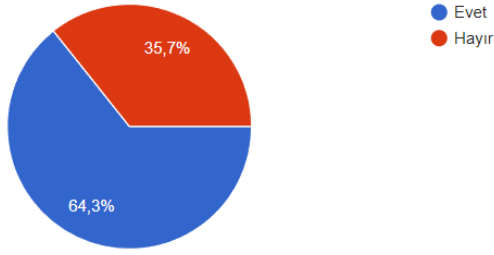
Uzman ellerin kırsalda ana faaliyet konularının dışında dolaylı olarak da kırsal kalkınmaya katkısı olduğunu belirterek, süt sığırcılığı için sütün değerlendirilmesi, yem bitkilerinin ekilmesi biçilmesi balyalanması gibi başka paydaşların faydalanabileceği ek işlerin de ortaya çıktığından bahsetmişlerdir.

Ayrıca belirtilen meslek gruplarına uzmanlık alanlarında kendi işini kurma olanağı sunarak istihdam yaratması, kırsal alanda bilinçli ve kaliteli üretime geçilmesi, kırsal alanda ikamet etme şartı ile eğitilmiş nüfusun yerelden kente göçünün önüne geçilmesi, mesleki uzmanlık şartı taşıyan ilk girişimcilik projesi olması yönünden de etkili bir proje olduğu belirtilmiştir. Böyle bir girişimcilik programının tarım sektörü için gerekli olduğu konusunda da çalışanlar ayrıca görüş bildirilmiştir.

Tüm bu görüşlerden de anlaşılacağı üzere çalışanlar, Uzman Eller Projesinin amaçlarına uygun uygulandığını, proje sürecinin de projenin amacında yer alan hedeflere hizmet edecek şekilde yürütüldüğünü belirtmişlerdir.

5.4.2.3.11.Çalışanlar açısından projenin aksayan yönlerine ilişkin bulgular

Çalışanlara projenin aksayan yönlerinin olup olmadığı ve varsa görüşlerinin belirtilmesi istenmiştir. Şekil 5. 8’de gösterildiği üzere çalışanlardan 9 kişi ile %64,3’ü projenin aksayan yönlerinin olduğunu belirtmiş %35,72’si olmadığını düşünmektedir.

Şekil 5.8. Çalışanlar bakış açısıyla projenin aksayan yönlerinin olup olmadığı

Çalışanlar; girişimcilerden başvuru aşamasında istenen icra yazısı talebinin gereksiz olduğunu, kontrol sürelerinin uzatılması gerektiğini bildirilmiş ve bu yönde mevzuat değişiklikleri yapılmasının uygun olacağı görüşü bildirilmiştir. Başka bir aksaklık olarak da değerlendirme puanlamasında girişimcilerin mezuniyet bölümü ile başvuru yaptığı proje konusunun uyumluluğunun daha fazla puan alması gerektiği ve uygulanacak projenin uzmanı tarafından yapılmasının projenin amacına daha çok hizmet edeceğini belirtmişlerdir.

Proje konularından hayvancılık projelerinin kısa zamanda gelir getirmesinden dolayı girişimciler tarafından daha fazla tercih edildiği ve bu talep fazlalığının piyasaya yansısıyla fiyatlarda artışa sebep olduğu bildirilmiştir. Bu açıdan hayvansal üretim projelerinde başlangıçta belirlenen referans fiyatların düşük olması, yaş aralığının dar olması, öz sermayenin nerede kullanılacağını açıkça yazılması gibi bazı düzenlemelerin gerektiği bildirilmiştir.

5.4.2.3.12.Çalışanların vermiş oldukları tavsiyelere ilişkin bulgular

Çalışanlara projenin yürütülmesinde görev aldıkları ve yaşanan aksaklıklarla birebir karşılaştıkları için “Uzman Eller Projesinin gelecek dönem uygulamalarında eklenmesini istediğiniz eksik olan yönleri var mıdır?” sorusu yöneltilmiş ve çalışanların % 64,2’si evet cevabı vermiş %35,7’si ise hayır cevabı vermiştir. Değişiklik taleplerinde mevzuatla ilgili istenen evrakların güncellenmesi gerektiği, projede başvuru, tamamlama, değerlendirme gibi sürelerin uzatılması gerektiği, değerlendirme aşamasındaki puanlamanın güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Çalışanlara yeni dönem mevzuat çalışmalarında destekleme kapsamına alınması gereken ağırlık verilmesi gereken konular neler olabileceği sorulmuş ve işaretleyebileceği seçenekler çalışanlara sunulmuş ve önem derecesine göre

puanlamaları istenmiştir. Sunulan seçenekler ve çalışanların görüşleri Çizelge 5.36 da gösterilmiştir.

Çalışanların %92,8'i bundan sonraki çalışmalarda destek alan projelerin sürdürülebilirliğine yönelik çalışmaların yapılmasını en önemli olduğunu belirtmiştir. Mevcut projelerin devamlılığı sağlanırsa, proje amacında yer alan örnek iyi uygulamaların bundan sonraki dönemler için katkı olması ve önderlik etmesi sağlanabilir.

Çalışanların %85,7'si aile çiftçiliğinin desteklenmesi ve tarımsal üretimde markalaşmanın çok önemli olduğunu belirterek aynı zamanda hayvan ve bitki sağlığı konusunda da desteklemelerin olması gerektiğini önemli bulmuşlardır. Çalışanların bakış açısında olduğu gibi Bakanlığın 2019-2023 Stratejik Planında aile çiftçiliğinin ve mevcut hayvan sağlığı ve bitki sağlığı konusunda yapılan çalışmalara ilave olarak yeni teknolojilerin desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Projenin yeni dönem faaliyetlerinde ağırlık verilmesi gereken konular	5- En önemli		4		3		2		1- En önemsiz	
	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde	Sayı	% Yüzde
Aile işletmeciliğinin desteklenmesi	9	64,3	3	21,4	2	14,2	0	0	0	0
Yenilenebilir Enerji Kullanımının desteklenmesi	7	50,0	1	7,1	5	35,7	0	0	1	7,1
Biyolojik çeşitliliğin artırılması ve korunması	7	50,0	2	14,2	3	21,4	0	0	2	14,2
Gıda /yem güvenilirliği	5	35,7	6	42,8	3	21,4	0	0	0	0
Bitki sağlığı /hayvan sağlığı	5	35,7	7	50,0	2	14,2	0	0	0	0
Tarımsal üretim ve arz güvencesi	6	42,8	5	35,7	1	7,1	2	14,2	0	0
Akıllı tarım faaliyetleri	7	50,0	4	28,5	1	7,1	1	7,1	1	7,1
Hedef kitlesinin sosyal yaşam ihtiyaçları	6	42,8	4	28,5	4	28,5	0	0	0	0
Tarımsal üretimde markalaşma	6	42,8	6	42,8	1	7,1	0	0	1	7,1
Araştırma geliştirme	5	35,7	4	28,5	4	28,5	1	7,1	0	0
Eğitim, yayım ve yayın	6	42,8	5	35,7	2	14,2	1	7,1	0	0
Tarımsal örgütlenme (Birlik, Kooperatifler)	5	35,7	5	35,7	3	21,4	1	7,1	0	0
Destek alan projelerin sürdürülebilirliği	10	71,4	3	21,4	0	0	1	7,1	0	0

Çizelge 5.36. Projenin yeni döneminde ağırlık verilmesi gereken konular

Dikkat çeken bir diğer konu da akıllı tarım faaliyetleri ve eğitim yayım faaliyetlerinin çalışanların % 78'i tarafından önemli bulunmuştur. Bu konudaki çalışmaların destekleneceği ulusal tarım politikalarında da yer almaktadır.

Bunun yanında “*Biyolojik çeşitliliğin arttırılması ve korunması*” ve “*tarımsal üretim arz ve güvencesini*” konusunu 2 kişinin önemsiz bulmasının haricinde sayılan tüm konuları çalışanların % 60'ından fazlası önemli bulmaktadır.

Ayrıca çalışanlar, mezuniyet bölümleri ile gerçekleştirilecek proje konusu uyumlu olan başvuru sahiplerinin, ekstra puan olarak avantajlı hale getirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Hayvancılık projelerinin daha fazla tercih edilmesinin göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılması gerektiği ve hayvancılık projelerinde referans fiyatların düşük olması, yaş aralığının dar olması, öz sermaye ile ilgili belirsizliklerin olduğu gibi konulara açıklık ve kolaylık getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çalışanlara yönelik bulgular başlığı, son olarak çalışanların proje süreci hakkında düşüncelerine yer verilmesiyle tamamlanmıştır. Yöneltilen sorularla çalışanların verdiği cevaplardan, proje amacıyla yer alan hedef kitleye ulaşılabilirdi, projenin amacıyla uyumlu sonuçların elde edildiği görüşlerine ulaşılmıştır.

Bundan sonraki bölümde araştırmanın sonuç bölümü yer almaktadır. Bu bölümde araştırma konusu ile ilgili özet bilgilerin ardından girişimcilerden ve çalışanlardan elde edilen bulgular yorumlanarak, bazı durumlarda birbiriyle karşılaştırılarak aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca görüşmeler esnasında çalışanlardan ve girişimcilerden elde edilen veriler ve tavsiyeler de bu bölümde anlatılmıştır.

6. SONUÇ

Tüm dünyada gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler tarımsal alandaki faaliyetleri çeşitli politikalarla desteklemektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerin tarımsal üretimi arttırmak, kırsal nüfusu yerinde tutarak istihdam amaçlı kırdan kente göçü engellemek ve tarım sektörünü istikrarlı bir yapıya kavuşturmak için sektörü devlet destekleme modelleri ile desteklemesi önem arz etmektedir.

Türkiye’de tarım sektöründe, belli dönemlerde farklı politikalar uygulanmış, bunların sektöre yansımada da büyük değişiklikler görülmüştür. En önemli ihtiyaç olan gıda arzının sürekliliğinin ve gıda üretimi ile ekonomik olarak da uluslararası ticaret boyutunda ülkeye gelir sağlanması için her dönem bu hedefler doğrultusunda farklı politika araçları geliştirilmiştir. Bu hedeflere ulaşmadaki en temel araç ise tarımsal desteklemeler sayılabilir.

Tarım sektörü için geliştirilen ve yukarıdaki hedeflere ulaşmak için belirlenmiş olan tarımsal destekleme politikaları, destekleme miktarlarıyla ön plana çıksa da destekleme modellerinin uygulama usul, esasları ve yöntemleri de son derece etkili ve önemlidir.

Türkiye’de çeşitli tarımsal destekleme modelleri uzun yıllardır uygulanmaktadır. Kırsal alanda üretime yönelik doğrudan desteklemelerin yanında tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonunun sağlanması için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, tarımsal pazarlama alt yapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması ve bu yatırımların alt yapılarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen yatırımlar desteklendiği halde yine de tarım sektöründe yaşanan bazı sorunlara çözüm getiremediği bilinmektedir.

Üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, tarımsal üretim kültürü, kırsal alandaki yaşam koşulları ve bölgedeki demografik yapının bu noktada etkin rol aldığı söylenebilir. Belirtilen bu etkenler dikkate alındığında yükseköğrenim eğitimi almış genç nüfusun kırsal alanda istihdamına katkı sağlamak, tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri sektörlerinde girişimciliği desteklemek önem arz etmektedir. Bu faaliyetlerin uzman kişiler tarafından yapılmasını teşvik etmek, tarımsal üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak, kırsal alanda tarımsal

Üretim yapan mevcut işletmelere örnek ve önderlik oluşturacak sürdürülebilir yatırımların gerçekleşmesini sağlamak Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin amaçlarındandır. Aynı zamanda bu sayılan amaçların yanında kırdan kentlere yönelen göçü önlemek, genç nüfusun ve kadının tarımsal işgücüne katılımını arttırmak, aile tipi işletmelerin varlığını sürdürmek ve sosyal anlamda kırsal kalkınmayı desteklemek amacıyla destekleme modelleri uygulanmaktadır.

Araştırma konusu olarak seçilen bu projenin paydaşları ile görüşmeler yapılmış, anketler uygulanmış ve dördüncü bölümde bu bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular aynı bölümde yorumlansa da sonuç olarak bu bölümde özetlenmiştir. Girişimcilerden elde edilen bulgularla çalışanlardan elde edilen bulgular ilişkilendirilmeye çalışılarak ve genel olarak projenin değerlendirme sonucu ortaya konulmuştur.

Araştırma girişimciler ve çalışanlardan oluşan çalışma grubu ile kişisel bilgileri, projenin amacına uygunluğu ve süreçlerin analiz edilmesi başlıkları altında yapılmıştır.

Girişimcilerin seçiminde, hedef kitleye ulaşılma açısından eğitim durumları bilgisi önem arz etmektedir. Proje başvurularında meslek yüksekokulu mezunlarının, diğerlerine göre daha düşük puan aldığı grlmştir. Yüksek lisans/lisans mezunlarının ise sundukları iş planları, meslek yüksekokulu mezunlarınıninkine göre daha kapsamlı hazırlandığı için bu kriterde yüksek lisans/lisans mezunları daha fazla puan almıştır. Proje yürütme birimleri ile yapılan görüşmelerde bu kişilerin titizlikle hazırladığı iş planları projelerine olan olumlu beklentiyi arttırdığı belirtilmiştir. Ancak kazananlar listesinin üst sırasında yer alan başvuru sahiplerinin aksine yedek listenin son sıralamasından hibe almaya hak kazanan başvuru sahiplerinin projelerini çok daha fazla sahiplendiği ve proje uygulamalarını büyük bir heves, gayret ve sorumlulukla gerçekleştirdikleri proje çalışanları tarafından aktarılmıştır. Bu kişiler daha çok kırsal alanda yaşayan, projesini yaşadığı yerde uygulayan meslek yüksekokulu mezunlarıdır. Bu çıkarımın bundan sonraki programlar için hedef kitle belirlemede faydalı olabileceği kanaatine varılmıştır.

Her ne kadar projenin amaçları arasında eğitimli genç nüfusun, kırsal alanda istihdamına katkı sağlamak, tarımsal alanda girişimciliği destekleyerek bu

faaliyetlerin uzman kişiler tarafından yapılmasını teşvik etmek olsa da bu kişilerin nitelik ve tecrübe açısından uygun yeterlilikte olmamalarının, projenin sürdürülebilirliği noktasında önemli bir sorun teşkil edebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Proje çalışanlarının % 50'si yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitime sahip ve 15 yıldan fazla süredir projelerde görev yapmaktadır. Bu bulgular düşünüldüğünde, proje gerçekleştiren girişimciler gibi çalışan personelin de konusunda uzman kişiler olduğu görülmektedir. Girişimciler sahada ve teknik bilgilerini uygulamaya aktarma konusunda tecrübesiz olmalarından dolayı bu konuda çalışanlar girişimcilere tecrübelerini aktarabileceklerdir

Hibe almaya hak kazanmak için gerekli olan kırsal alanda ikamet şartı ile nitelikli işgücünün yerinde istihdam etmenin yanında aynı zamanda kırdan kente göçü azaltmak veya kentteki işsiz nüfusun kırsal alana geri dönmesini sağlamak hedeflenmiştir.

Girişimcilerin birçoğunun zaten kırsal alanda yaşıyor olması hedef kitleye ulaşma açısından uyumlu görünse de kentten kırsala tersine göç konusunda belirgin bir etkisi olmamıştır. Kentte yaşayan işsiz kişiler yerine, projeden önce de kırsal alanda yaşayanlar, hâlihazırda ailesi ile birlikte tarımsal faaliyet yürütenler ve aile işletmeciliğine yönelik girişimler bu bağlamda daha fazla desteklenmiştir. Aynı zamanda meslek yüksekokulu mezunu kişilerin lisans eğitim düzeyinden daha fazla olduğu görülmüştür.

Programdan yararlanan bahsi geçen proje sahiplerinin gerçekleştirmiş oldukları projeleriyle ilgili oldukça istekli oldukları ve yaşadıkları bölge için önder çiftçi olma yolunda gayret gösterdikleri görülmüştür. Bu durumun projenin sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Girişimcilerin de çalışanların da bu konudaki görüşleri benzer şekildedir.

Hak sahiplerinin program hakkında olumlu görüşlerini paylaşmaları, proje hakkında iyi referans olmaları ve hayata geçirilen proje örnekleri ile yerelde yaşayan diğer potansiyel girişimciler için programa olan ilginin ve talebin artacağı kanaatine varılmıştır.

Proje uygulama aşamasında dört pilot ilde projesini çeşitli sebeplerle uygulamaktan vazgeçen, hibe almaktan feragat eden başvuru ve/veya proje

sahiplerinin yerine yedek listede yer alan başvuru sahipleri hibe sözleşmesi imzalamak için davet edilmiş ve bu sayede yapılan başvuruların birçoğu ile irtibat kurulmuştur. Bu durum hem başvuru yapılan projelerin sözleşmeye bağlanma oranını artırmış, hem de yaygın olan “Hibe destekleri bize çıkmaz.” algısını kırmış olabileceği düşünülmektedir.

Bunların yanında, başvuru sürecinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık konularındaki talep miktarının diğer konulara olan talepten daha fazla olduğu görülmüş ve bu durum imzalanan sözleşme sayılarına da yansımıştır. Bitkisel üretime kıyasla daha kısa sürede gelir ve kar sağlayan hayvancılık projelerinin sayıca yüksek olması hem daha fazla hak sahibinin önemli beklentisi olan gelir elde etmeye başlamasına hem de, projelerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Projenin en önemli amaçlarından biri olan istihdama katkı sağlanarak, hak sahiplerinin kısa sürede gelir elde etmeye başladıkları görülmüştür.

Projenin amaçları üst bölümlere birçok kez tekrar edildiği üzere bu amaçlara uygunluk kapsamında öncelikle girişimcilerin görüşleri aktarılmıştır. Girişimciler farklı şekilde farklı konularda olsa da birçok kez projenin amacına uygun yürütüldüğünü belirtmiş ve yöneltile sorulara da bu doğrultuda cevap vermiştir. Girişimciler, başvuru değerlendirmelerinde hedef kitleye ulaşılması, seçilen hedef kitleyle ilgili istihdam yaratılması, uzman kişilerin tarımsal faaliyette bulunması, nitelikli ve bilinçli çiftçiliğe katkısı, girişimcilerin örnek ve önder olması gibi birçok hedefin gerçekleştiğini düşünmektedirler. Aynı zamanda çalışanlar da girişimcilerle işbirliği içinde çalıştıklarını, projenin bilinçli çiftçiliğe katkısının olduğunu ve projenin amaçları doğrultusunda yürütüldüğü görüşündedirler.

Proje süreçleri ile ilgili girişimcilerle çalışanlar birbirlerine paralel cevaplar vermişlerdir. Proje süreçlerini yürütürken işleyiş, karşılaşılan zorluklar yönünden benzer bulgular elde edilmiştir. İlk süreç olan projenin duyurulması ile ilgili girişimcilerin çoğu projeyi internet duyurularından ve il/ilçe müdürlüklerinden duyduğunu belirtmiş, çalışanlar da buna paralel olarak projeyi duyurmak için illerinde toplantı düzenlediklerini ve duyuru yaptıklarını belirtmişlerdir. Duyuru yöntemi olarak toplantılar ve internet iletişiminin bu konuda en etkili iletişim aracı olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan her iki grup da projenin, mevzuatta sayılan tüm amaçlarına katkı sağladığını düşündüklerini belirtse de; girişimciler bilişim ve teknoloji yönünden katkı sağlanmadığını, çalışanlar ise sayılan bu katkıyı önemsiz bulduklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde girişimciler projenin kırsal nüfusun yaşlanmasına katkı sağlaması konusuna katılmamış, çalışanlar ise bu katkıyı önemsiz bulmuşlardır.

Buraya kadar yapılan değerlendirmenin yanında bölümün bundan sonraki kısmında, proje süreci boyunca İl Proje Yürütme Birimince tespit edilen ve proje paydaşı olan diğer kişilerce aktarılan, girişimcilerden elde edilen bulgular sonucu belirlenen sorunlar, öngörülen çözüm önerileri ve olası diğer programlar için tavsiye niteliğindeki görüşlere yer verilmiştir.

Proje başvuru aşamasında Bakanlık sistemine kayıt yaptıran başvuru sahibinin kaydını değiştirememesi, başvurusunu süresi içerisinde güncelleyememesi başvuru evrakları alım aşamasında sorun teşkil etmiştir. İl Proje Yürütme Birimine başvuru sırasında sisteme erişim izni verilmesi başvuru iş ve işlemlerini kolaylaştıracaktır. Projenin 81 ile yaygınlaştırılması kararının ardından öncelikle yazılım sisteminin oluşturulması bu sistemin var olan sorunlara çözüm getirecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Meslek yüksekokulu mezunu olarak başvuru yapıp örgün eğitime lisans programından devam eden veya lisans mezunu olup yüksek lisans veya doktora devam eden kişilerin proje başvurusunda bulunup bulunamayacaklarına yönelik olarak Tebliğe ilave bir açıklamanın yapılması önerilmektedir.

Başvuru sahiplerinin proje bütçeleme kısmında sorun yaşadıkları görülmüştür. Özellikle öz sermayenin hangi gider kalemi için kullanılıp, kullanılmayacağı konusu belirsizlik oluşturmuştur. Uygulama rehberinde konunun detaylandırılması önerilmektedir.

Başvuru sahipleri ile yapılan görüşmelere ve yapılan mevzuat incelemelerine göre proje bütçesini oluştururken uygun harcama listesinde yer alacak/almayacak gider kalemlerini belirlemede sorunlar yaşandığı görülmüştür. Bu problemi minimize etmek için uygulama rehberinde yer alan proje gider kalemlerinin detaylandırılması ve/veya proje özelinde zorunlu olan kalemler için esneklik tanınmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Projede yapılacak tüm harcamaların öz sermayeden karşılanması sonrasında hibenin alınması koşulunun, proje başvurularını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Proje sahiplerinin ön finansmana ulaşma zorluğu yaşamalarının önüne geçmek için proje sahiplerine avans ödemesi yapılabilmesi ya da cazip ve kolay kredi imkânlarının yaratılması gibi kolaylaştırıcı önlemler alınması önerilmektedir.

Proje başvurusunda yer alan başvuru tarihi itibarıyla çalışmama ve proje kabulünden sonraki iki yıl boyunca da çalışmayacak olma şartı, proje başvurusuna olan ilgiyi azaltabileceği ve hali hazırda programdan yararlanan proje sahipleri için de geleceğe yönelik kaygı oluşturabileceği düşünülmektedir. Hibe desteğinin tamamının proje kurulum masrafı olarak harcanması, KDV ödemesi için de öz sermayeden bütçe ayrılması, kazanç ve kar elde edilinceye kadar başka bir gelir kaynağı olmaksızın tarımsal işletmenin girdi maliyetlerinin ve geçim masraflarının finanse edilmesi gibi hususlar öz sermaye olmadan işletmenin ayakta kalmasını zorlaştırabileceği düşünülmektedir. Yaşanması muhtemel olan bu olası sorunun önüne geçebilmek için proje başvuru şartlarında yer alan başvuru tarihi itibarıyla çalışmama ve proje kabulünden sonraki iki yıl boyunca da çalışmayacak olma şartının en azından bazı proje konuları için tekrar değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

Proje analiz edilirken, girişimciler ile yapılan araştırma bulgularından, en sık yaşanan sorunun tedarikçi kaynaklı olduğu görülmüştür. Küçükbaş yetiştiriciliği projeleri başta olmak üzere hayvancılık projelerinin büyük kısmında hayvan temininde büyük sıkıntılar yaşanmıştır. Aynı zamanda proje çalışanları da süreç ile ilgili değerlendirmelerinde satın alma koşullarının katı olduğu görüşünde bulunarak girişimcilerin görüşünü teyit etmiştir. Hayvan fiyat ve yaş aralıklarında esneklik tanınması proje uygulama aşamasında yaşanabilecek sıkıntıları engelleyebilecektir. Program kapsamında TİGEM ve Yetiştirici Birlikleri ile özel bir protokol yapılmasının, proje uygulama sürecinde hayvan temininde yaşanan sıkıntıları azaltacağı düşünülmektedir.

Hedef kitle olarak üniversite ve/veya meslek yüksekokulu mezunları seçilse de bu kişilerin nitelik ve tecrübe açısından uygun yeterlilikte olmamalarının projenin sürdürülebilirliği noktasında önemli bir sorun teşkil edeceği düşünülmektedir. Proje uygulaması sırasında bilgi eksikliği ve kapasite yetersizliğinin giderilmesi amaçlı meslek örgütleri ve STK'lar ile işbirliği yapılarak organize edilebilecek, periyodik

olarak uygulanacak, uzun süreli ve kapsamlı eğitim programları aracılığıyla daha sistematik bir yaklaşım ortaya koyulabileceği düşünülmektedir.

Başarılı proje örneklerinin potansiyel girişimler tarafından görülmesi kırsal alanda projeye olan ilgiyi artıracaktır. Meslek örgütleri ve STK'larla işbirliği yapılarak organize edilen proje ziyaretleri proje sahiplerinin de dâhil edileceği toplantılar/seminerler/eğitimler uygulamaya olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu girişimcilik programının proje başvurularında mesleki veya eğitim sınırlaması olmadan kırsal alanda girişimcilik faaliyeti göstermek ve orada yaşamak isteyen tüm girişimcilere hitap etmeli, mesleki ve eğitim konusundaki kriterler puanlamada kullanılırsa projeye olan talebin daha da artacağı düşünülmektedir. Ancak çalışanlardan bazıları hedef kitlenin genişletilmesi düşüncesine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

AB ülkelerinde de rastlanan benzer projelerde, bu tür desteklerin ya yeni iş kurmak isteyen gençleri destekleyici ya da ekonomik olarak sürdürülebilirliği teşvik edici şekilde olduğu görülmektedir. Ancak bu durumda projenin başarısını olumsuz yönde etkileyebilecek bazı sorunlarla da karşılaşılacaktır. Geliri düşük ailelerdeki genç çiftçilere üretim amaçlı olarak destek verildiğinde üretimin devamlılığı açısından başka geliri olmayan ve finans kaynaklarına ulaşmada zorlanan genç çiftçiler üretim girdilerinin tedarikinde, girişimlerinin sabit yatırımlarını elde etmede ve lojistik giderlerinde sorunlar yaşamakta ve projelerini tamamlayamadıkları için programın aksamasına hatta başarısızlığına sebep olmaktadır.

Bu desteklerle ilgili, cinsiyet, yaş, medeni durum, ailenin ve kendinin çiftçilikle uğraşma durumu, ikamet edilen yerin şehre uzaklığı, girişimcilerin ikamet ettikleri yer, sosyal güvence durumu, tarım eğitimi sertifika sahibi olma durumu gibi bulgulara bakıldığında programın analiz edilmesi oldukça önemlidir. Çiftçilerin destekleme sürecinde önemsedikleri hususların başında sosyal güvenlik uygulamaları, destek kalemlerinin tedariki, pazar olanakları ve kredi imkânları gelmektedir. Dolayısıyla desteklemelere ilişkin politikaların ortaya konulmasında ve bu yönlü düzenlemelerin yapılmasında hassasiyet gösterilmesi gerekliliği önem arz etmektedir.

Program analiz edilirken ve bundan sonraki düzenlemeler yapılırken ayrıca girişimcilerin projeden beklentileri, projeye başvurma sebepleri, kırsal alanda kalma sebepleri ve projenin amacına yönelik düşünceleri de göz önünde bulundurulmuştur.

Başvuru ve uygulama sürecinde her iki gruptan katılımcılar, merkez teşkilatı, taşra teşkilatı ve girişimcilerin bir arada uyumlu ve işbirliği içinde çalıştıklarını aynı zamanda süreç boyunca karşılaşılan zorlukları da bu işbirliği ile çözebildiklerini belirtmişlerdir. Süreç boyunca girişimciler en fazla tedarikçi kaynaklı ve ekonomik güçsüzlükler sebebiyle sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışanlar da en önemli yaşadıkları zorluğu, planlama ve zaman baskısı yönünden olduğunu belirtmişlerdir. Her iki grup açısından düşünüldüğünde ekonomik güçlük yaşayan girişimciler kısa sürede veya tedarik etmeleri gerekenleri tamamlamadan ödemesini talebinde bulundukları için çalışanlar da planlamaya uymada sıkıntı yaşamışlardır.

Yaşanan bu sorunların çözümüne yönelik programın yeni düzenlemelerinde tedarikçi kısıtlamalarının daha esnek olması sağlanabilir. Ayrıca Bakanlık kuruluşları ile yapılacak protokoller ile özellikle canlı hayvan tedariğinde yaşanan sorunlar büyük oranda azaltılabilecektir.

Başvuru sahiplerinin çoğunun genç ve işsiz olmaları sebebiyle finans kaynaklarına da ulaşmada sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu konuda finans kuruluşları ile yapılabilecek anlaşmalar ile hak sahiplerinin aynı katkı ile projeye sağlayacakları katkıların artmasıyla proje tamamlanma oranlarının da artacağı böylece programın başarılı olmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Sahada yapılan görüşmelerde; başvuru aşamasında ücretli bir işte çalışmama şartının proje başvurusuna olan ilgiyi azalttığı ve hali hazırda programdan yararlanan proje sahipleri için geleceğe yönelik kaygı oluşturduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda sosyal güvencesi ve düzenli bir geliri olmayan bu kişilerin finans kaynaklarına ulaşmaları da zordur. Bu durum göz önünde bulundurularak yaşanacak olan ekonomik sorunların önüne geçebilmek için proje başvurusunda yer alan başvuru tarihi itibarıyla çalışmama ve proje kabulünden sonraki iki yıl boyunca da çalışmayacak olma, mevcut projelerin sürdürülebilirliğinde ve gelecek dönem başvurularına talebin az olmasına sebep olacaktır.

Proje pilot olarak uygulandığından bütçesinin nispeten düşük olması ve tarım, hayvancılık, ormancılık, su ürünleri ve gıda konularında eğitim almış kişileri hedeflemesi sebebiyle başvuru sayıları ve uygulanan proje sayıları, seçilen pilot illerin tarımsal potansiyeline göre oldukça düşük kalmıştır. Tarımla uğraşan nüfusun günden güne azalması ve yaşlanması nedeniyle, özellikle kırsal alanda yaşayan genç, kadın ve eğitilmiş kişilere öncelik veren Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi gibi bir girişimcilik programının tüm illerde uygulanmasının ülke tarımına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda istenen hedef kitleye ulaşılan, amaçlarıyla uyumlu yürütülen ve süreçlerinin de bazı düzenlemeler ile daha iyi sonuçlar vereceği düşünülen Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi kırsal kalkınma adına faydalı bir proje olup kapsamının ve bütçesinin artırılarak 81 ilde uygulanmasının ülke tarımına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tarımsal üretimin ve sağlıklı gıda arzının önemini son yıllarda daha iyi anlamış bir ülke olarak, kırsal kalkınma faaliyetlerinin desteklenmesi ile tarımsal üretimi arttırmaya yönelik belirlenen politikaların arttırılması gerektiği düşünülmektedir. Bunun için izlenecek yol belirlenirken aksayan yönleri en fazla hisseden çiftçiler ve bu olumsuz etkileri gidermek için çaba gösteren sahada görev yapan kurum çalışanları olmaktadır. Dolayısıyla sahada görev yapan çalışanların ve bu tür destekleme projelerinin katılımcılarının tespitleri ve önerileri önem arz etmektedir.

Literatüre katkısı bakımından; Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi gibi bir destekleme projesi ilk defa paydaşlarının bakış açısıyla analiz edildiğinden önemli bulunmaktadır. Tarım konusunun uluslararası bağlamda çok önemli olduğu ve daha da önemli hale geleceği küresel boyutta yaşanan olaylar sonucu görülmüştür. Dolayısıyla tarımsal politikalar, kırsal kalkınma ve tarımsal üretim konularında yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik örnek bir çalışma olduğu için, tarımın uluslararası boyutta gelişimi için akademik olarak yararlanılabilecek bir çalışma ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgular; tarım alanında, kırsal kalkınma ile ilgili bu araştırmada ele alınmayan noktalarıyla farklı araştırma ve değerlendirmelere de katkı sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

- Akalın, A . (2021). “*Planlı Dönemler İtibariyle Türkiye’de Kalkınma Çalışmaları İle Kırsal Kalkınma Arasındaki İlişki*”, Ahi Evran Akademisi.
- Akgül, U. (2010). “*Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı*”, Antropoloji Dergisi.
- Altıntaş G, Altıntaş A, Oruç E, Kızılaslan H, Çakmak E, Birol D (2020). “*Genç Çiftçi Proje Desteğinden Yararlanmayı Etkileyen Faktörler; TR-83 Bölgesi Örneği*”, Turkish Journal of Agricultural Engineering Research (TURKAGER)
- Altıntop, E. (2014), “*Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) Kapsamında Uygulanan Makine Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Programı (MEADP) Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi: Mersin İli Örneği*” (Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Makinaları Ana Bilim Dalı, Adana
- Altıntaş, A. (2016), *Yöresel Gıdaların Yerel Ekonomik Kalkınmaya Katkıları: Ankara İli Araştırması* (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara
- Anonim. (2001). “*Gap Bölgesi Kırsal Kalkınmasında Kooperatifçilik ve Diğer Örgütlenme Modelleri*” Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği
- Anonim (2004), Kırsal Kalkınma Politikaları II. Tarım Şurası VIII. Komisyon Raporu
- Anonim. (2012). “*Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016)*” Tarım ve Orman Bakanlığı
- Anonim. (2014). “*Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) 2015 Yılı Programı*”, Kalkınma Bakanlığı, Ankara
- Anonim. (2015). “*Uluslararası Aile Çiftçiliği Yılı 2014 Çalışma Raporu*”, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara
- Anonim (2019a) “*Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu - Onbirinci Kalkınma Planı 2019- 2023*”, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Anonim (2019b) “*Kırsal Kalkınma ve Kırsalda İstihdam Grubu Çalışma Belgesi*” Tarım Orman Şurası, Ankara
- Anonim (2019c) “*Genç Çiftçi Projesi Bilgi Notu*” Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığı, Ankara
- Anonim (2020a) “*Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Bilgi Notu*” Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığı, Ankara
- Anonim (2020b) “*Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi Mevzuat Çalışmaları – Gerekeçe*” Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığı, Ankara
- Anonim (2021) “*Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesi (2021-2023)*” Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara
- Anonim (2022) “*Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı (2019-2023)*” Tarım ve Orman Bakanlığı, Ankara
- Arısoy, H.,(2019), “*Kente Göçün Önlenmesi Beklentilerin Karşılanmasıyla Mümkün*” Türk Tarım ve Orman Dergisi, <http://www.turktarim.gov.tr/Haber/280> (çevirimiçi), Erişim Tarihi:16.01.2021.

- Ataseven Y., Arısoy H., Güre  B., Demird  en B., Demird  en A.,  ren N., Olhan E. (2020), “Küresel Tarım Politikaları ve Türkiye Tarımına Yansımaları” Türkiye Ziraat Mühendisliği IX.Teknik Kongresi
- Bulut u, A.B. (2015), “IPARD Programı ile Ulusal Kırsal Kalkınma Programlarının Tamamlayıcılık Açısından Değerlendirilmesi”, Tarım ve Orman Bakanlığı AB Uzmanlık Tezi, Ankara
- Bayraç, H.N., Yenilmez F., (2005) “Türk Tarımının AB Ortak Tarım Politikasına Uyum  alışmaları ve Olası Ekonomik Etkiler”, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eskişehir
- Beşen, T. , Sayın, B. , Kuzgun, M. , Karamürsel, D. , Çelikyurt, M. A. , Emre, M. ,  zt rk, F., Yılmaz, ř. G. , Birol, D. (2021). “TR61 Bölgesinde Genç  ift i Projesi Deste inden Yararlanmayı Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi”. Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi
-  etin, M. (2006), “Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,
-  imen, A.O. (2017), “IPARD Programının Kırsal Alanda Ekonomik Kalkınmaya ve Yararlanıcılara Katkıları ve Beklentiler  zerine Bir Araştırma” Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara
- Doğan, H.G., Kan, A., Kan, M., Tosun, F. Uçum, İ., Solmaz, C., Birol, D. (2018), Türkiye’de Genç  ift i Proje Deste inden Yararlanma Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, Ankara
- Ekonomi Ansiklopedisi, (1983), Paymaş
- Eraktan, G. ve Yıldırak, N. (1989). Türkiye’de Kırsal Kalkınma Stratejileri ve Politikaları. Ankara
- EUROSTAT, 2021. Urban-Rural Typology. [ evrimi i] Available at: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Urban-rural_typology.
- Geray C. (1974). Planlı Dönemde Köye Yönelik  alışmalar, TODAİE Yayınları, Ankara.
- Görmüş A. (2019) “Türkiye’de Tarımsal İstihdamın Cinsiyete Dayalı Yapısı ve Sosyal Politika  nerileri” Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.
- Gülçubuk B (1997). Kırsal Kalkınma  alışmalarında Türkiye Kalkınma Vakfı’nın Yeri ve İşlevi (Bu Kuruluşun Uzunyayla Uygulaması), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Gülçubuk B., şengül H., Aluftekin N., Kızılaslan N. ve Kılıç M. (2005), “Tarımda İstihdam Sosyal Güvenlik Uygulamaları ve Kırsal Yoksulluk”. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası VI. Teknik Kongresi,
- Gülçubuk, B. (2006). “Avrupa Birliği ve Dünya’da Kırsal Kalkınmada Ortaya  ıkan Yeni Yönelimler ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yaklaşımları”, Tekgıda-İş Sendikası Yayın Organı, İstanbul.
- Gülçubuk, B. (2010), “Kırsal Alanda Kadın Girişimcili inin Arka Yüzü”, Ankara Üniversitesi, Ankara
- G resinli, S.B. (2015) “Tarım Sektöründe Aile  ift ili i, Kadın Ve Genç İstihdamı  zerine Bir Değerlendirme”, Tarım ve Orman Bakanlığı AB Uzmanlık Tezi .
- İşık, N., Baysal, D. (2011). “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları: Genel Bir Değerlendirme.” Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.

- Kartal S. (2008). “*Toplum Kalkınmasında Farklı Bir Eğitim Kurumu: Köy Enstitüleri*” Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
- Kayıkçı, S., 2006 “*Kamu Yönetimini Yeniden Yapılandırma Çalışmaları Kapsamında Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması*”, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yay., İstanbul,
- Kaypak, Ş. (2011). “*Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre*”. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.
- Kocakurt, S.Ö. (2016). “*Türkiye’de Kırsal Alanda Okullaşma ve Yetişkin Nüfusun Eğitim Durumuna İlişkin Bir Analiz*”. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Koç, A., (2016) “*Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Kırsal Kalkınmanın Finansmanı Kapsamında IPARD*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Doktora Tezi, Isparta
- Kuşat, N. (2014). “*Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Bir Alternatif Olarak Kırsal Turizm ve Türkiye’de Uygulanabilirliği.*” Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,
- Ortaş, İ. (2005). “*Ülkemizin kaçırdığı en büyük eğitim projesi: Köy enstitüleri*” Pivolka.
- Örs, A. (2013) “*Konya İli Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi*” Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Konya
- Resmi Gazete. (2018). *Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Genç Çiftçi Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ*, 24.03.2018, (Sayı: 30370).
- Resmi Gazete (2019a) *Kırsal Kalkınma Destekleri 13.Etap Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (2019/30)* 02.08.2019, (Sayı: 30850)
- Resmi Gazete (2019b). *Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projelerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2019/61)*, 17.12.2019, (Sayı: 30981).
- Sevinç, G., 2008 “*Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma Politikaları: Şanlıurfa Örneği*”, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Şanlıurfa
- Soysal A.(2013).“*Kırsal Alanda Kadın Girişimciliği:Türkiye için Durum Değerlendirmesi*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi.
- Şerefioğlu, C. 2011. “*AB’de Kırsal Kalkınma*”. Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, GTHB, Ankara
- Taşcıoğlu, Y. (2011). “*Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının Sosyal ve Ekonomik Değerlendirilmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği* (Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Antalya
- Tıraş, H. (2012). “*Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme*”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.
- Tolunay, A., Akyol, A. (2006). “*Kalkınma ve Kırsal Kalkınma Temel Kavramlar ve Tanımlar*”. Türkiye Ormancılık Dergisi.
- TÜİK (2021) İstatistik Veri Tabanı. Erişim adresi <https://tuikweb.tuik.gov.tr/>
- Yalçın, G. E. , Öcal Kara, F. (2016). *Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri* . Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi

- Yaşı, D. (2016), “*Kırsal Kalkınmada Kırsal Kalkınma Projelerinin Rolü: Sivas-Erzincan Örneği*” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Sivas
- Yenigöl, S. B. (2017). *Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi*. Planlama Dergisi
- Yontar, İ. G. & Söztutar, M. (2018). *Kırsal Alanda Girişimcilik, Üretim ve Kalkınma Boyutlarıyla Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu TKDK - Manisa İl Koordinatörlüğü Örneği*. Sayıştay Dergisi,

EKLER

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ

Tarih: / /

Sayın Katılımcı;

Bu anket formu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Amme İdaresi Anabilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans Programı'nda yürütülen “**Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin Analizi**” konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesini analiz etmektir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve araştırma amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Tüm sorulara eksiksiz cevap vermenizi rica ediyoruz. Ayırdığınız zaman ve verdiğiniz emek için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Neşe SONGÜR
AHBV Üniversitesi Öğretim Üyesi

Nilgün TAŞLI KAYAALP
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. GİRİŞİMCİYE YÖNELİK BİLGİLER

1.Katıldığınız İli Belirtiniz:

☐ Amasya ☐ Düzce ☐ İzmir ☐ Mardin

2.Cinsiyetiniz nedir?

☐ Kadın ☐ Erkek

3.Kaç yaşındasınız?

☐ 18-25 ☐ 26-33 ☐ 34-40

4.Medeni durumunuz nedir?

☐ Evli ☐ Bekâr

5. Öğrenim durumunuz nedir?

☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

6. Birlikte yaşadığınız kişiler kimlerdir?

☐ Anne ve babam ☐ Eşim ve çocuklarım ☐ Yalnız yaşıyorum

☐ Geniş aile ☐ Diğer (Açıklama:.....)

7. Ailede bakmakla yükümlü olunan kişi sayısı kaçtır?

☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ Diğer.....

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ (devam)

8. Ana geçim kaynağınız nedir?

- ☐ Bitkisel üretim ☐ Hayvansal üretim ☐ Bitkisel ve hayvansal üretim ☐
Çalışan eş ☐ Aile/Akraba yardımı ☐ Tarım dışı gelir ☐ Devlet
yardımları ☐ Diğer

9. Ailenin temel geçimini kim sağlıyor?

- ☐ Ben ☐ Eşim ☐ Aile büyükleri ile birlikte
☐ Eşimle birlikte ben de çalışıyorum ☐ Diğer.....

10. Ailenizde kimler tarımla uğraşüyor? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- ☐ Ben ☐ Eşim ☐ Aile büyükleri ile birlikte

11. Kaç yıldır çiftçilik yapıyorsunuz?

- ☐ 1-5 ☐ 6-10 ☐ 11-15 d)16-20 ☐ 20 yıldan fazla

12. Sosyal güvenceniz var mı?

- ☐ Var ☐ Yok
(☐ Bağ-Kur ☐ Yeşil Kart ☐ Özel Sigorta ☐ Diğer)

13. İkamet yerinizin il/ilçe merkezine uzaklığı ne kadar?

- ☐ 1-10 km ☐ 11-20 km ☐ 21-30 km ☐ 31- 40 km ☐ 40 km'den fazla

B. PROJENİN AMACINA UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

14. Projeye dâhil olmadan önce ve olduktan sonraki ikamet durumu

- ☐ Proje başlamadan önce de kırsal alanda ikamet ediyordum.
☐ Proje başlayınca kırsal alanda ikamet etmeye başladım.
☐ Mevsime göre hem şehirde hem köyde ikamet ediyorum.
☐ Sadece tarımsal faaliyetleri uygulamak için projenin olduğu kırsal alana gidiyorum.

15. Herhangi bir birliğe, kooperatife veya odaya üyeliğiniz varsa belirtiniz.

- ☐ Tarım Kredi Kooperatifi ☐ Ziraat Odası ☐ Üyeliğim yoktur
☐ Sulama Birliği ☐ Üretici Birliği
☐ Tarım Satış Kooperatifi ☐ Diğer (.....)

16. Başvuru şartlarında yer alan yükseköğretim kurumlarından ne zaman mezun oldunuz?

- ☐ 1-5 yıl önce ☐ 6-10 yıl önce
☐ 11-15 yıl önce ☐ 16-20 yıl önce

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ (devam)

17. Uzman Eller Projesine başvurmadan önce herhangi bir işte çalışmıyorsanız işsiz kaldığınız süre nedir?

☐ 1-6 ay ☐ 6-12 ay ☐ 1- 3 yıl ☐ 3 yıldan fazla

18. Hibe desteğinden önce sizin ya da ailenizin sahip olduğu tarımsal işletmeniz varsa faaliyet alanı neydi?

☐ Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği ☐ Örtü altı yetiştiriciliği
☐ Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği ☐ Fide – fidan yetiştiriciliği
☐ Arıcılık ☐ Meyve bahçeciliği
☐ Diğer (.....) ☐ Yoktu

19. Projeye hangi sebep ve amaçla başvurduunuz?

☐ İşsiz olduğum için
☐ Mesleğimle ilgili bir iş yapmak için.
☐ Gelirimi arttırmak için.
☐ Var olan işletmemi büyütmek için.
☐ Tarımsal faaliyetlerimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini arttırmak için.
☐ Köyde daha önce uygulanmamış tarımsal faaliyetlerde öncü ve örnek olmak için.

20. Uzman Eller Projesi desteklemesi olmasaydı yine bu girişimde bulunur muydunuz?

☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kararsızım

21. Sizi yaşadığınız kırsal alana bağlayan en önemli neden nedir?

☐ Ailemin köyde yaşıyor olması
☐ Tarımsal faaliyette bulunuyor olmam
☐ Arazilerimin olması
☐ Kırsal alanda doğal ve stressiz yaşam şartlarının olması
☐ Kırsal alanda kendimi güvende hissediyor olmam
☐ Kırsal alanda yaşam şartlarının daha kolay olması

22. Proje kapsamında almış olduğunuz hibe desteği size nasıl katkı sağladı?

☐ Bu sayede üretime başladım ☐ Mevcut üretimimi artırdı
☐ Maddi sıkıntımı giderdi
☐ Faaliyetlerimde teknolojiyi daha çok kullanmaya başladım
☐ Hiçbir faydası olmadı ☐ Zararı oldu ☐ Diğer (.....)

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ (devam)

23. Uzman Eller Projesinin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bilinçli çiftçiliğe katkı sunmaktadır					
Bilişim, inovasyon ve teknoloji kullanımına yarar sağlamaktadır					
Üretimin sürdürülebilirliğine katkısı vardır					
Gençleri çiftçiliğe ve kırsalda yaşamaya özendirmektedir					
Hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunmaktadır.					
Gençleri, düzenli ücret karşılığı bir işte çalışmaktansa kendine ait girişimde bulunmaya teşvik etmiştir.					
İlgili bölümlerden mezun ve mesleklerini icra edemeyen gençler için iş fırsatı yaratmaktadır.					
Desteklenen girişimlerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, bölgede dolaylı olarak istihdama katkı sağlamaktadır.					
Üretimin uzman kişiler tarafından yapılması sağlanarak teknik bilgi kullanım düzeyi artmıştır.					
Kırsal alanda hibe kapsamında desteklenen girişimler, tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek teşkil etmektedir.					
Desteklenen iyi girişim örnekleri, bölgede yapılabilecek diğer girişimlere önderlik edebilecektir.					
Ürün kalitesi ve markalaşması adına yapıcı adımlar atılmasını sağlayabilir					
Tarımsal üretimin miktarını ve verimliliğini arttırabilir					
Kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabilir.					
Uzman Eller Projesi kırsal kalkınma açısından faydalı bir projedir.					
Hedef kitle olarak alanında eğitilmiş gençlerin destekleniyor olması kendilerinden önceki çiftçi nesillere göre yenilikçi farklar yaratabilir					

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ (devam)

C.PROJENİN SÜREÇLERİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

24. Projeden nasıl haberdar oldunuz?

☐ İl / İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü	☐ Muhtar / Belediye
☐ TV	☐ Sivil Toplum Kuruluşları
☐ İnternet	☐ Diğer
☐ Sosyal medya	

25. Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesine hangi alanda başvuruda bulundunuz?

- ☐ Hayvansal üretime yönelik projeler,
☐ Bitkisel üretime yönelik projeler,
☐ Su ürünleri üretimine yönelik projeler,
☐ Yöresel ürünler ile tıbbi ve aromatik bitki üretimine yönelik projeler,
☐ Yukarıda belirtilen ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik projeler.

26. İleriki dönem uygulamalarında projeye tekrar başvurmayı düşünüp müsünüz?

- ☐ Evet ☐ Hayır ☐ Kararsızım

27. Başvuru yaptığınız proje ile ilgili diploma haricinde eğitim (seminer, çalıştay, kurs vb.) aldınız mı? Sertifika, Katılım Belgesi vb. var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

(Cevabınız evet ise eğitim adı.....)

28. Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi başvuru ve uygulama sürecinde olumsuzluk yaşadınız mı? (Cevabınız evet ise yaşadığınız olumsuzluklar nelerdir?)

☐ Evet	☐ Hayır
☐ Kurum kaynaklı zorluklar / Bürokrasi	☐ Ekonomik güçsüzlükler
☐ Tedarikçi kaynaklı zorluklar	☐ Mevsimsel uyumsuzluklar
☐ Mücbir sebep	☐ Diğer belirtiniz

29. 28 numaralı soruda belirttiğiniz güçlükleri nasıl aştınız?

- ☐ Bakanlık / Taşra teşkilatı yardımıyla ☐ Süre Uzatımı talebiyle
☐ Borçlanarak ☐ Başka kurum ya da kişilerle işbirliği yaparak
☐ Güçlüğü aşamadık (Vazgeçtik / Sözleşmemiz feshedildi / Sözleşme imzalayamadık)

EK-1 GİRİŞİMCİ ANKETİ (devam)

30. Proje süreci ve bu süreçte karşılaşılan sorunlar hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Proje hakkında yeterli bilgiye kolaylıkla ulaşabildim					
Süreç boyunca proje yürütme birimi ile daima iş birliği ve dayanışma söz konusuydu					
Proje yürütme biriminin girişimimi geliştirici katkıları vardı					
Güçlüklerin çözümünde proje yürütme birimi etkiliydi					
Proje yürütme birimi yardım etmekten çok eleştirici bir tavır içerisindeydi					
Başvuru süreci kolaydı					
Başvuru için belirlenen süre yetersizdir					
Başvuruda istenen belgeler fazladır					
Proje ile ilgili mevzuat hükümleri açık, net ve anlaşılırdı					
Diğer resmi kurumlardan belge temin edilmesinde sorunlar yaşanmaktadır					
Proje değerlendirmeleri kurum tarafından şeffaf ve tarafsız bir şekilde yapıldı					
Proje uygulaması sırasındaki kontroller yeterlidir					
Proje uygulama süresi yetersizdir					
Hibe miktarı yetersizdir					
Hibeler zamanında ödendi					
Proje kapsamında hibe almak kolaydı					
Projelerin tamamlandıktan sonraki izleme süresi fazladır					
Başvuru konuları projenin amacına yönelik seçilmiştir					
Başvuru konularının sayısı ve kapsamı genişletilmelidir					

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ

Tarih: / /

Sayın Katılımcı;

Bu anket formu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Amme İdaresi Anabilim Dalı'nda Tezli Yüksek Lisans Programı'nda yürütülen “Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin Analizi” konulu tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesini analiz etmektir. Verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve araştırma amacı dışında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Tüm sorulara eksiksiz cevap vermenizi rica ediyoruz. Ayırdığınız zaman ve verdiğiniz emek için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Neşe SONGÜR
AHBV Üniversitesi Öğretim Üyesi

Nilgün TAŞLI KAYAALP
Yüksek Lisans Öğrencisi

A. ÇALIŞANLARA YÖNELİK BİLGİLER

1. Görev Yeriniz : ☐ Amasya ☐ Düzce ☐ İzmir ☐ Mardin
2. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
3. Pozisyonunuz: ☐ Şube Müdürü ☐ Teknik Personel ☐ Diğer
4. Hizmet Yılıınız: ☐ 0-5 ☐ 6-14 ☐ 15-24 ☐ 25 ve Üstü
5. Öğrenim durumu: ☐ Lise ☐ Ön Lisans ☐ Lisans ☐Yük. Lisans ☐ Doktora

B. PROJENİN AMACINA UYGUNLUĞUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

6. Proje kapsamında desteklenen girişimler bölgenizde ne tür katkılar sağladı?

- ☐ Eğitimli yeni çiftçiler kazandırdı
☐ Kırsal bölgelerde eğitimli kişilerin ikamet etmesini sağladı
☐ Çevresindeki çiftçilerle teknik bilgi ve mesleki tecrübe paylaşımı sağladı
☐ Tarımsal faaliyetlerde teknolojiyi daha çok kullanılmaya başladı
☐ Hiçbir faydası olmadı ☐ Zararı oldu
☐ Diğer

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

7.Sizce Uzman Eller projesinin yenilikçi unsuru nedir? Unsurları 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Alanında ilk olması					
Uygulandığı bölgelerde ilk olması					
Kırsal Kalkınmada eğitimli kişilerin desteklenmesi					
Tarımsal faaliyetler ile teknoloji ve inovasyonun birleştirilebilmesi					
Girişimciliğe özendirilmesi					
Bölgeye genç çiftçiler kazandırması					
Farkındalık yaratılması					
Yeni gereksinimlerin farkına varılması					
Diğer (lütfen belirtiniz).....					

8. Uzman Eller Projesinin amacına uygunluğu hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz?

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bilinçli çiftçiliğe katkı sunmaktadır					
Girişimlerde bilişim, inovasyon ve teknoloji kullanımına yarar sağlamaktadır					
Üretimin sürdürülebilirliğine katkısı vardır					
Gençleri çiftçiliğe ve kırsalda yaşamaya özendirilmektedir					
Hedef kitle içinde yer alan genç nüfusa kendi işini kurma imkânı sunmaktadır.					
Desteklenen girişimlerde ortaya çıkan işgücü ihtiyacı, bölgede dolaylı olarak istihdama katkı sağlamaktadır.					
Üretimin uzman kişiler tarafından yapılması sağlanarak teknik bilgi kullanım düzeyi artmıştır.					
Kırsal alanda hibe kapsamında desteklenen girişimler, tarımsal üretim yapan mevcut işletmelere örnek teşkil etmektedir.					
Desteklenen iyi girişim örnekleri, bölgede yapılabilecek diğer girişimlere önderlik edebilecektir.					
Ürün kalitesi ve markalaşması adına yapıcı adımlar atılmasını sağlayabilir					
Tarımsal üretimin miktarını ve verimliliğini arttırabilir					
Kırsal nüfusun yaşlanmasına çözüm olabilir.					
Uzman Eller Projesi kırsal kalkınma açısından faydalı bir projedir.					
Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi, projenin amacıyla uyumludur					
Uzman Eller Projesinin hedef kitlesi genişletilmelidir					

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

C.PROJENİN SÜREÇLERİNE YÖNELİK DEĞERLENDİRME

9. Potansiyel yararlanıcılara projeniz hakkında nasıl bilgi verdiniz? (Birden çok şık işaretlenebilir)

- ☐ Posta yoluyla
☐ Toplantı düzenleyerek
☐ Gazete ilanıyla
☐ Duyuru aracılığıyla
☐ Yerel yönetim aracılığıyla
☐ Eğitim Kurumu aracılığıyla
☐ Sosyal medya aracılığıyla
☐ Diğer (lütfen belirtiniz).....

10. Başvuru sahiplerinin değerlendirilmesinde cinsiyet faktörü sizce ne şekilde göz önünde bulundurulmalıdır?

- ☐ Cinsiyet faktörü değerlendirme kriterlerinde yer almamalı
☐ Projenin hedef kitlesi kadınlar olmalı
☐ Projenin hedef kitlesi erkekler olmalı
☐ Projenin içeriğine uygun olan cinsiyet seçilmeli
☐ Kadınlara pozitif ayrımcılık yapılarak değerlendirmede artı puan verilmeli
☐ Diğer (lütfen belirtiniz).....

11. Proje süresince hak sahiplerine hangi hizmetlerin sunulduğunu hizmetlerin sunulma sıklığına göre 1 ile 5 arasında puanlayınız. Sunulmayan hizmetler için işaretleme yapmayınız. (5 en sık - 1 en az)

	5	4	3	2	1
Bilgilendirme seminerleri					
Beceri kazandırma kursları					
Mesleki Uzmanlık kursları					
Örnek Uygulamaların tanıtımı					
Proje Kontrolü					
Mevzuatla ilgili bilgilendirme toplantıları					
Proje hazırlama konusunda danışmanlık					
Diğer (lütfen belirtiniz)					

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

12. Proje süresince, eğitim ve seminer gibi hizmetleri sunarken hangi uzmanlardan yararlandınız?

- ☐ Kendi personelimizden
☐ Profesyonel bir firmanın uzmanlarından
☐ Hem kendi personelimizden hem profesyonel bir firmanın uzmanlarından
☐ Diğer (lütfen belirtiniz).....

13. Projenin uygulanmasını zorlaştıracak veya geciktirecek durumlar ile karşılaşıldı ise nedenlerini 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Bakanlık Merkez teşkilatı ile anlaşmazlıklar sebebiyle güçlükler çözülemedi					
Hedef kitleye ulaşılamadı					
Proje uygulama ve satın alma ilkelerinin katı olmasından dolayı					
Girişimcilerden kaynaklanan sorunlardan dolayı					
Diğer resmi kurumların işbirliğinin yetersiz olmasından dolayı					
Projenin kurgulanmasındaki eksikliklerden dolayı					
Hedef kitlenin ilgisizliği ve devamsızlığından dolayı					
Diğer (lütfen belirtiniz)					

14. Girişimlerin başarıyla tamamlanmasına en çok neyin katkısı olduğunu düşünüyorsunuz? 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Yararlanıcılar ile yürütme biriminin işbirliğinin					
Diğer kurumların projeye verdikleri desteklerin					
Yararlanıcıların istekli ve kararlı olmasının					
Öz sermaye yeterliliğinin					
Bakanlık merkez teşkilatının desteklerinin					
Mevzuatın iyi kurgulanmış olmasının					
Girişimcilerden başvuru sırasında istenen iş planının ve plana uyulmasının					
Diğer (lütfen belirtiniz).....					

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

15. Bakanlık Merkez Teşkilatının projeye olan katkılarını 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Uzmanlığını aktarmıştır					
Bütçeyi iyi yönetmiştir					
Tanıtım ve kulis oluşturmayı sağlamıştır					
Bina ve ekipman desteği olmuştur					
Planlamayı yapmıştır					
Eğitim materyalleri hazırlamıştır					
Sadece proje mevzuatının yazılmasını sağlamıştır					
Diğer (lütfen belirtiniz)					

16. Bakanlık Merkez Teşkilatı ile iletişiminiz nasıldı?

☐ Yeterli

☐ Yetersiz

17. Proje uygulamasında karşılaştığınız en önemli güçlükler nelerdir? Güçlükleri 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Planlama ve zaman baskısı					
İnsan kaynakları ve maddi kaynakların yönetimi					
Proje için ayrılan bütçenin yönetimi					
Personel eğitiminin yetersiz olması					
Projenin yürütülmesi dışındaki diğer iş ve işlemlerin de yürütülmesi gerekliliği					
Mevzuattan kaynaklanan zorluklar (proje dokümanlarının karışıklığı)					
Tecrübesizlik					
Bakanlık merkez teşkilatından görüş taleplerinin gecikmesi					
Diğer (lütfen belirtiniz)					

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

18. 17 numaralı soruda belirttiğiniz güçlükleri nasıl aştınız?

- ☐ Merkez teşkilatında görevli Uzman Eller Projesi ekibinin yardımıyla
- ☐ Kendi inisiyatifimizle
- ☐ Valiliğin katkısıyla
- ☐ Başka kurum ya da kişilerle işbirliği yaparak
- ☐ Güçlüğü aşamadık

19. Proje süresince, gelecekteki faaliyetlerinizi etkilemesi açısından ne tür deneyimler kazandığınızı 1 ile 5 arasında önem derecesine göre puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Benzer projeler uygulamak yönünde tecrübe kazandık					
Avrupa Birliği veya dış kaynaklı proje ve hibelere kurumumuz adına başvurabilir hale geldik					
Karşılaştığımız güçlükleri kendi imkânlarımızla aşarak projenin devamında sorunsuz ilerleyebiliriz					
İlimizde gerçekleşecek benzer bir projede paydaş olarak yer alabiliriz					
Projenin yeni dönem uygulamalarında eğitimlerde eğitici olarak yer alabiliriz.					
Proje mevzuat hazırlıklarına katılım sağlayabiliriz					
Diğer (lütfen belirtiniz)					

20. Uzman Eller Projesinin devam etmesi konusundaki düşünceniz?

- ☐ Devam etmeli
- ☐ Sonlandırılmalı

21. Uzman Eller Projesinin Kırsal Kalkınmanın desteklenmesinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet (Lütfen nedenini açıklayınız).....
- ☐ Hayır (Lütfen nedenini açıklayınız).....

EK-2 ÇALIŞAN ANKETİ (devam)

22. Uzman Eller Projesinin gelecek dönem uygulamalarında eklenmesini istediğiniz eksik olan yönleri var mıdır?

[] Evet (Lütfen neler olduğunu yazınız)

[] Hayır

23. Projenin yeni dönem faaliyetlerinde ağırlık verilmesi gereken konular neler olmalıdır? Konuları önem derecesine göre 1 ile 5 arasında puanlayınız. (5 en önemli - 1 en önemsiz)

	5	4	3	2	1
Aile işletmeciliğinin desteklenmesi					
Yenilenebilir Enerji Kullanımının desteklenmesi					
Biyolojik Çeşitliliğin artırılması ve korunması					
Gıda / Yem güvenilirliği					
Bitki sağlığı / Hayvan sağlığı					
Tarımsal üretim ve arz güvencesi					
Akıllı Tarım Faaliyetleri					
Hedef kitlenin Sosyal Yaşam ihtiyaçları					
Tarımsal üretimde markalaşma					
Araştırma geliştirme					
Eğitim, yayım ve yayın					
Tarımsal örgütlenme (birlik, kooperatifler)					
Destek alan projelerin sürdürülebilirliği					
Diğer (Lütfen tavsiyenizi belirtiniz)					

EK-3 ETİK KOMİSYON İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.03.2021-11901

T.C.
ANKARA HACI BAYRAM VELİ
ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : E-11054618-302.08.01-11901
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 14.01.2021 tarih ve E.2525 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Enstitünüz Amme İdaresi Anabilim Dalı **Yüksek Lisans öğrencisi Nilgün TAŞLI KAYAALP, Prof.Dr. Neşe SONGÜR**'ün danışmanlığında yürüttüğü *"Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin Girişimciler ve Proje Çalışanları Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi"* adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 24.02.2021 tarih ve 02 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

Etik Komisyonunca onaylanan ilgilinin çalışmasının, ekte gönderilen Başvuru Değerlendirme Raporunda önerilen görüş doğrultusunda yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş; karara ilişkin imza listesi ve onaylanan çalışmalar ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Araştırma Kod No: 2021/44

Prof. Dr. İlhan ÜZÜLMEZ
Komisyon Başkanı

Ek:

- 1- Katılımcı Listesi
- 2- Başvuru Değerlendirme Raporu
- 3- Onaylı Çalışma

EK-3 ETİK KOMİSYON İZNİ (devam)

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ	
TOPLANTI TARİHİ :24.02.2021	
TOPLANTI SAYISI : 02	
ADI-SOYADI	İMZA
Prof.Dr.İlhan ÜZÜLMEZ BAŞKAN	KATILDI
Prof.Dr.M.Fadıl YILDIRIM Başkan Yrd.	KATILDI
Prof.Dr.Mustafa EKİNCİKLİ	KATILDI
Prof.Dr.Yıldız AYANOĞLU	KATILDI
Prof.Dr.Bekir ESKİCİ	KATILDI
Prof.Dr.Ramazan Pars ŞAHBAZ	KATILDI
Prof.Dr.Neşe Yaşar ÇEĞİNDİR	KATILDI
Prof.Dr.Bilgehan GÜLCAN	KATILDI
Prof.Dr.Funda YURDAKUL	KATILDI

EK-3 ETİK KOMİSYON İZNİ (devam)

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU FORM-7

**T.C.
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU
BAŞVURU DEĞERLENDİRME RAPORU**

Sorumlu Araştırmacının Adı Soyadı: Nilgün TAŞLI KAYAALP ve Prof. Dr. Neşe SONGÜR
Değerlendirilecek Araştırmanın Adı: "Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin Girişimciler ve Proje Çalışanları Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi" – yüksek lisans tezi

Evet	Hayır	
☐	☒	Başvuru Formu eksiksiz ve uygun olarak doldurulmuş mu?
☒	☐	Araştırma ve veri toplama araçları (Anket, ölçek, test vb) ilgili etik kurallara uygun mu?
☒	☐	Kontrol listesinde işaretlenen evraklar eksiksiz olarak sunulmuş mu?

Değerlendirme Sonucu	
☐	Uygundur
☒	Düzeltilme gereklidir (Açıklayınız)
	☐ Düzeltmeleri görmek istiyorum ☒ Düzeltmeleri görmeme gerek yok
☐	Uygun değildir (Açıklayınız)
Açıklama	1) Form 1'de "Yöntem" kısmında uygulanacak analiz yöntemi ve ulaşılması hedeflenen katılımcı sayısının belirtilmesi gerekmektedir. 2) Form 2 – Gönüllü Onam Formu, form şeklinde değil metin şeklinde sunulmuş, bunun forms uygun olarak doldurulması gerekmektedir. 3) Form 6 – Araştırmacı Taahhütnamesinde tarih eksik, tamamlanması gerekmektedir. 4) Sorularda etik açıdan bir sorun olmadığı için düzeltmelerden sonra tekrar komisyona gelmesine gerek yoktur.

Değerlendirmeyi yapan Etik Komisyon Üyesi bu formu doldurduktan sonra, kendisine gönderilen başvuru dosyasının tamamıyla birlikte üzerinde "GİZLİ" ibaresiyle kapalı zarf içerisinde Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Etik Komisyonu'na gönderecektir.

EK-4 ANKET ÇALIŞMASI İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 09.03.2021-13137

T.C.
ANKARA HACI BAYRAM VELİ
ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-74178132-302.99-13137
Konu : Araştırma İzni Hk. (Nilgün TAŞLI
KAYALP)

Tarım ve Orman Bakanlığı
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
Kırsal Kalkınma ve Kredilendirme Daire Başkanlığı

Enstitümüz Amme İdaresi Anabilim Dalı 1786910760 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Nilgün TAŞLI KAYALP, Prof. Dr.Neşe SONGÜR'ün danışmanlığında hazırladığı "*Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin Girişimciler ve Proje Çalışanları Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi*" konulu tezi gereği kurumunuz bünyesinde araştırma yapmak istemektedir. Araştırma yapmasında sakınca olmadığını belirten Üniversitemiz Etik Komisyonundan alınan yazı da ekte sunulmuştur.

Adı geçen öğrenciye izin verilmesi hususunda gereğini arz/rica ederim.

Alper GÖZÜAÇIK
Enstitü Sekreteri

ANKARA Hacı Bayram Veli Üniversitesi

EK-4 ANKET ÇALIŞMASI İZNİ (devam)

T.C.
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

GIDAHI KORU
GIDA BAKANLIĞI

Sayı : E-72998012-506.99-847151
Konu : Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesi
Araştırma İzni Hk.

24.03.2021

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 09.03.2021 tarihli ve 11054618-13137 sayılı yazınız.

İlgi yazınızda belirtmiş olduğunuz Enstitünüz Amme İdaresi Anabilim Dalı 1786910760 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Nilgün TAŞLI KAYAALP'in Prof. Dr. Neşe SONGÜR'ün danışmanlığında hazırladığı *"Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Kırsal Kalkınmada Uzman Eller Projesinin, Girişimciler ve Proje Çalışanları Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi"* konulu tezi gereği Kurumumuz bünyesinde ve projeyi uygulayan taşra teşkilatımızda araştırma ve anket çalışması yapmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Gereğini rica ederim.

Bekir ENGÜRÜLÜ
Bakan a.
Genel Müdür V.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Taşlı Kayaalp, Nilgün

Uyruğu : T.C.

Doğum tarihi ve yeri :

Medeni hali :

Telefon :

Faks :

e-mail :

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
--------	---------------	------------------

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
-----	-----	-------

Yabancı Dil

